

ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW KOMUNIKACJI I SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 20 lipca 1968 r.

w sprawie ruchu na drogach publicznych.

Na podstawie art. 14 pkt 1, art. 17 ust. 3 i 4, art. 20 ust. 2 i 5 i art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz. U. Nr 53, poz. 295) zarządza się, co następuje:

CZĘŚĆ I

Ruch drogowy.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 1. W rozumieniu niniejszego rozporządzenia:

- 1) jezdnia — oznacza część drogi przeznaczoną do ruchu pojazdów;
- 2) pas ruchu — oznacza część jezdni o szerokości wystarczającej do ruchu jednego rzędu pojazdów;
- 3) pojazd samochodowy — oznacza pojazd napędzany umieszczonym na nim silnikiem zasilanym z własnego źródła energii, nie biegnący po szynach, z wyjątkiem:
  - a) motoroweru (pkt 8),
  - b) maszyny samobieżnej (pkt 9);
- 4) autobus — oznacza pojazd samochodowy przeznaczony do przewozu więcej niż dziewięciu osób łącznie z kierowcą; autobus o bardzo krótkim tylnym zwisie, krótko spięty za pomocą przegubu z przyczepą bez osi przedniej nazywa się autobusem przegubowym;
- 5) przyczepa — oznacza pojazd przeznaczony do przyczepiania go z tyłu pojazdu samochodowego; określenie to obejmuje również naczepy;
- 6) naczepa — oznacza przyczepę przeznaczoną do sprzężenia z pojazdem samochodowym w taki sposób, że część naczepy spoczywa na pojeździe samochodowym i że znaczna część ciężaru naczepy i jej ładunku obciąża ten pojazd;
- 7) pojazd członowy — oznacza zespół składający się z pojazdu samochodowego i naczepy sprzęgniętej z tym pojazdem;
- 8) rower — oznacza pojazd jednośladowy lub wielośladowy (wózek rowerowy) poruszany siłą nóg kierującego; określenie to obejmuje również motorower, to jest:
  - a) rower poruszany za pomocą silnika spalinowego o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ i nie rozwijający szybkości większej niż 40 km na godzinę,
  - b) inny niż rower pojazd, którego silnik i największa szybkość odpowiadają warunkom określonym pod lit. a);
- 9) maszyna samobieżna — oznacza pojazd, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę, napędzany umieszczonym na nim silnikiem zasilanym z własnego źródła energii, nie biegnący po szynach i nie przeznaczony do przewozu osób lub ładunków ani do ciągnięcia przyczep;
- 10) rzeczywisty ciężar całkowity (ciężar pojazdu z ładunkiem) — oznacza ciężar pojazdu gotowego do jazdy łącznie z ciężarem kierowcy oraz innych osób i rzeczy znajdujących się w pojeździe;
- 11) dopuszczalna ładowność — oznacza największy ciężar ładunku oraz największą liczbę przewożonych osób, określone przez organ dopuszczający pojazd do ruchu jako dopuszczalne do przewozu na tym pojeździe;
- 12) dopuszczalny ciężar całkowity (największy dopuszczalny ciężar pojazdu z ładunkiem) — oznacza ciężar pojazdu gotowego do jazdy wraz z ciężarem kierowcy oraz dopuszczalną ładownością;
- 13) obszar zabudowany — oznacza obszar o zabudowie ciągłej lub skupionej, po jednej lub po obu stronach drogi, nadającej drodze charakter ulicy; określenie to obejmuje również inny obszar o zabudowie ciągłej lub skupionej, jeżeli co najmniej trzy budynki na nim położone znajdują się w odległości nie większej niż 15 m od krawędzi jezdni;
- 14) wymijanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok użytkownika drogi poruszającego się w przeciwnym kierunku;

- 15) omijanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok znajdujących się na drodze przeszkód lub nie poruszających się użytkowników drogi;
- 16) wyprzedzanie — oznacza przejeżdżanie (przechodzenie) obok użytkownika drogi poruszającego się w tym samym kierunku;
- 17) skrzyżowanie dróg — oznacza przecięcie się lub rozwidlenie (odgałęzienie) dróg posiadających jezdnię; określenie to obejmuje również place utworzone przez takie przecięcia lub rozwidlenia;
- 18) światło — oznacza światło samodzielnie świecące, a światło odblaskowe — oznacza szkieleto odblaskowe oraz materiały lub urządzenia odblaskowe.

§ 2. 1. Określone w niniejszym rozporządzeniu uprawnienia organów do spraw komunikacji prezydentów powiatowych rad narodowych przysługują właściwym do spraw komunikacji organom prezydentów rad narodowych miast stanowiących powiaty miejskie oraz miast wyłączonych z województw. Prezydium rad narodowych wymienionych miast mogą przekazać uprawnienia organów do spraw komunikacji prezydentów powiatowych rad narodowych w zakresie praw jazdy oraz ewidencji i rejestracji pojazdów właściwym do spraw komunikacji organom prezydentów dzielnicowych rad narodowych tych miast.

2. Właściwość miejscową organu do spraw komunikacji prezydium rady narodowej ustala się — o ile dalsze przepisy nie stanowią inaczej:

- 1) w sprawach praw jazdy — według miejsca stałego zamieszkania osoby zainteresowanej,
- 2) w sprawach ewidencji i rejestracji pojazdów — według miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu, z wyjątkiem przypadku, gdy miejsce stałego postoju (garażowania) pojazdu oraz miejsce stałego zamieszkania (siedziba) jego właściciela znajdują się na obszarze tego samego miasta wyłączzonego z województwa; w tym przypadku właściwość miejscową ustala się według zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu.

DZIAŁ II

Przepisy o porządku na drogach.

§ 3. 1. Ustawianie na jezdni, poboczu lub chodniku (ścieżce) drogi wszelkiego rodzaju stoisk, budek, wózków, pojazdów, tablic itp. urządzeń służących do prowadzenia działalności handlowej, usługowej, reklamowej lub innej może być dokonane tylko po uprzednim uzyskaniu zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, wydanego w porozumieniu z zarządem drogi oraz właściwym organem Milicji Obywatelskiej.

2. W zezwoleniu (ust. 1) należy określić:

- 1) rodzaj prowadzonej działalności,
- 2) przedmiot, który może być ustawiony na drodze,
- 3) miejsce, które przedmiot może zająć na drodze,
- 4) okres czasu, w którym przedmiot może znajdować się na drodze,
- 5) osobę odpowiedzialną za przestrzeganie warunków zezwolenia.

3. Zezwolenie (ust. 1) może być cofnięte, jeżeli okaże się, że działalność prowadzona w związku z wydanym zezwoleniem przyczynia się do tamowania ruchu drogowego lub z innych powodów jest niewskazana ze względów bezpieczeństwa ruchu drogowego.

4. Ustalenie miejsca przystanków i postoju pojazdów transportu publicznego powinno być dokonywane w porozumieniu z właściwym do spraw komunikacji organem prezydium powiatowej rady narodowej oraz organem Milicji Oby-

watelskiej, a w stosunku do przystanków i miejsc postoju na drogach państwowych — także w porozumieniu z zarządem drogi.

§ 4. Każdy użytkownik drogi obowiązany jest na sygnał ostrzegawczy pojazdu uprzywilejowanego w ruchu (§ 37) ułatwić przejazd tego pojazdu, w szczególności niezwłocznie usunąć mu się z drogi i w razie potrzeby zatrzymać się.

§ 5. 1. Do wprowadzenia za pomocą znaków i sygnałów na drogach ograniczeń ruchu, uzasadnionych względami bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, upoważnione są właściwe do spraw komunikacji organy prezydentów powiatowych rad narodowych w porozumieniu z właściwym zarządem drogi oraz organem Milicji Obywatelskiej.

2. W razie uszkodzenia zapór (rogatek), półzapór (półrogatek) lub innych urządzeń zabezpieczających na przejazdach kolejowych użytku publicznego, do wprowadzenia ograniczenia ruchu na drodze za pomocą znaku drogowego, określonego w § 94 ust. 20, upoważniony jest zarząd kolei.

DZIAŁ III

Przepisy o ruchu drogowym.

Rozdział 1

Przepisy o ruchu pieszym,

Postanowienia ogólne.

§ 6. 1. Pieszy obowiązany jest korzystać z chodnika lub innej drogi specjalnie przeznaczonej dla pieszych albo z pobocza drogi w taki sposób, aby nie tamować ruchu innych użytkowników drogi oraz nie narażać ich na niebezpieczeństwo.

2. Ruch pieszych po jezdni dozwolony jest tylko w razie braku drogi dla pieszych lub braku pobocza albo w razie czasowej niemożności korzystania z nich.

3. Pieszy idący po jezdni lub poboczu poza obszarami zabudowanymi obowiązany jest iść po lewej stronie drogi.

4. Na obszarach zabudowanych, w razie zamknięcia chodnika dla ruchu, piesi mogą poruszać się po jezdni przy jej krawędzi.

5. Zabrania się pieszym korzystania z dróg przeznaczonych tylko dla rowerów i w tym celu specjalnie oznakowanych; wyjątkowo pieszy może korzystać z drogi dla rowerów w razie braku na danej drodze chodnika lub pobocza albo niemożności korzystania z nich.

6. Przepisów dotyczących ruchu pieszych na jezdni i przekraczania jezdni nie stosuje się w przypadkach, gdy ruch pojazdów na drodze jest zamknięty.

§ 7. 1. Przepisy § 6 ust. 1, 2 i 3 nie dotyczą zorganizowanych grup pieszych (kolumn), które powinny poruszać się po jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi. Liczba osób idących w kolumnie obok siebie nie może przekraczać czterech, a w kolumnach wojskowych — sześciu. Kolumna nie może zajmować więcej niż połowy szerokości jezdni i powinna stosować się do ogólnych przepisów o ruchu drogowym. Pieszym idącym w kolumnie zabrania się wyprzedzania innych użytkowników drogi, jeżeli spowoduje to przejście kolumny na część jezdni przeznaczoną do ruchu w kierunku przeciwnym.

2. Jeżeli przemarsz kolumny odbywa się w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia, pierwszy i ostatni z maszerujących z lewej strony powinien nieść zapaloną latarkę:

- 1) pierwszy — o świetle białym, skierowanym do przodu,
  - 2) ostatni — o świetle czerwonym, skierowanym do tyłu.
- Jeżeli długość kolumny przekracza 20 m, maszerujący po le-

wej stronie powinni nieść dodatkowe zapalone latarki o świetle białym, rozmieszczone w taki sposób, aby odległość między sąsiednimi latarkami nie była większa niż 10 m.

3. W czasie mgły zabrania się ruchu kolumn pieszych (ust. 1) na jezdni. Zakaz ten nie dotyczy kolumn wojskowych.

4. Piesi idący w kolumnie obowiązani są poruszać się przy prawej krawędzi jezdni również przy skręcaniu w lewo, nawet jeżeli znaki na jezdni wskazują inaczej.

5. Za przestrzeganie przepisów ust. 1—4 odpowiedzialny jest kierownik grupy pieszych (kolumny), a w kolumnach wojskowych — dowódca maszerującej kolumny.

6. Narzędzia lub przedmioty niesione przez pieszego, a mogące stanowić niebezpieczeństwo dla innych użytkowników drogi, powinny być w czasie przenoszenia odpowiednio zabezpieczone i tak niesione, aby nie przeszkadzały innym użytkownikom drogi.

7. W przypadkach uzasadnionych względami porządku i bezpieczeństwa drogowego prezydja wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą wydawać przepisy lokalne, ograniczające na określonych odcinkach dróg korzystanie z jezdni przez grupy pieszych.

Korzystanie z chodników.

§ 8. 1. Liczba osób idących po chodniku obok siebie w tym samym kierunku powinna być taka, aby nie powodowała utrudnienia ruchu pieszym idącym w kierunku przeciwnym; wymijając pieszych należy — jeżeli to jest potrzebne dla ułatwienia ruchu — zbroczyć na prawo.

2. Na środki komunikacji publicznej piesi powinni oczekiwać na chodnikach, wysepkach lub w innych miejscach do tego przeznaczonych.

§ 9. W miastach (osiedlach) osoby niosące, pchające lub ciągnące duże lub brudzące przedmioty, które mogą utrudnić ruch pieszym na chodniku lub narazić ich na szkodę, powinny poruszać się po jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi, zachowując przy tym szczególną ostrożność. Przepis § 7 ust. 4 ma odpowiednio zastosowanie.

§ 10. 1. Nieletni do lat 14, idący w kolumnach, powinni maszerować dwójkami po chodniku, pod nadzorem osoby dorosłej, odpowiedzialnej za przestrzeganie przepisów ruchu.

2. Liczba nieletnich w kolumnie powinna być taka, aby osoba nadzorująca mogła bez trudności zapewnić im należytą opiekę.

§ 11. Na chodnikach i innych drogach dla pieszych dopuszcza się ruch wózków dziecięcych, podręcznych wózków do zakupów oraz wózków inwalidzkich poruszanych siłą mięśni ludzkich.

Przechodzenie przez jezdnię.

§ 12. 1. Przechodzenie przez jezdnię może odbywać się tylko przy zachowaniu szczególnej ostrożności.

2. Przy przechodzeniu przez jezdnię pieszy powinien uwzględnić odległość i szybkość jadących pojazdów oraz istniejące ograniczenia widoczności jezdni spowodowane przez pojazdy lub inne przedmioty. Jeżeli znaki na jezdni nie wskazują inaczej, pieszy powinien kierować się do przeciwległej krawędzi jezdni drogą jak najkrótszą (prostopadle do osi jezdni).

3. Z zachowaniem przepisów ust. 1 i 2:

- 1) pieszy powinien przechodzić przez jezdnię na przejściach, tj.:
  - a) w miejscach w tym celu wyznaczonych (wskazanych znakami),
  - b) na skrzyżowaniach dróg (ulic);

- 2) na ulicach o małym ruchu oraz poza obszarem zabudowanym pieszy może przechodzić przez jezdnię w innych miejscach niż określone w pkt 1.

4. Jeżeli na skrzyżowaniu dróg (ulic) wyznaczono przejścia tylko dla niektórych ciągów ruchu pieszego, przechodzenie przez jezdnię na takim skrzyżowaniu dozwolone jest jedynie w tych wyznaczonych miejscach.

5. Zabrania się:

- 1) przechodzić przez jezdnię na zakrętach (łukach) oraz w innych miejscach, gdzie widoczność drogi jest ograniczona,
- 2) wchodzić na jezdnię bezpośrednio przed jadącym lub ruszającym pojazdem,
- 3) przebiegać przez jezdnię,
- 4) bez uzasadnionej potrzeby zmniejszać szybkość kroku lub zatrzymywać się podczas przechodzenia przez jezdnię.

6. Jeżeli przejście przez jezdnię wyposażone jest w specjalne sygnały świetlne dla pieszych, piesi obowiązani są podporządkować się wskazaniom tych sygnałów. Jeżeli ruch pojazdów na skrzyżowaniu jest kierowany sygnałami świetlnymi (§ 113) lub przez osobę kierującą ruchem (§ 117), a przejście na tym skrzyżowaniu nie jest wyposażone w specjalne sygnały dla pieszych, piesi mogą wchodzić na jezdnię tylko w tym czasie, gdy w kierunku równoległym dozwolony jest ruch pojazdów.

7. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również przy przechodzeniu przez jezdnię na przystanku w związku z korzystaniem z pojazdu komunikacji publicznej.

8. Jeżeli jezdnia podzielona jest wysepką na dwie części, obie części przejścia uważa się za przejścia niezależne.

Przechodzenie przez tory tramwajowe i kolejowe.

§ 13. 1. Zabrania się chodzenia po torach (torowiskach), zatrzymywania się na nich oraz przechodzenia przez wydzielone torowisko w miejscach do tego nie przeznaczonych.

2. Przy przechodzeniu przez tory tramwajowe lub kolejowe pieszy obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i na tory wejść dopiero po upewnieniu się, że nie nadjeżdża pojazd szynowy. Jeżeli przejście przez tory zamykane jest za pomocą sygnalizacji świetlnej, zapór (rogatek), półzapór (półrogatek) lub w inny widoczny sposób, zabrania się wchodzenia na tory, gdy zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatek) są opuszczone lub gdy opuszczanie ich zostało rozpoczęte albo gdy jakiegokolwiek sygnały zabraniają wejścia na tory.

3. Osoby maszerujące w kolumnach, a zwłaszcza kierownik (dowódca) kolumny, powinny podczas przechodzenia przez tory tramwajowe lub kolejowe zwracać uwagę na tory oraz urządzenia zabezpieczające i w razie stwierdzenia, że zbliża się pojazd szynowy lub że urządzenia zabezpieczające wskazują jego zbliżanie, natychmiast wstrzymać przemarsz kolumny.

Dzieci oraz osoby upośledzone.

§ 14. 1. Na drogach (ulicach) należy zapewnić opiekę dzieciom do lat 7 oraz osobom upośledzonym umysłowo; osoby te oraz dzieci powinny być przeprowadzane przez jezdnię przez osoby, pod których opieką się znajdują.

2. Niewidomi, korzystający samodzielnie z dróg, są obowiązani używać białej laski; mogą oni ponadto nosić na ramionach żółte opaski o szerokości 15 cm z ułożonymi w trójkąt trzema czarnymi kropkami.

3. W opaski określone w ust. 2 mogą zaopatrzyć się również inne niż niewidome osoby upośledzone, jeżeli ze-

chcą zwrócić uwagę innym użytkownikom drogi na konieczność zachowania w stosunku do nich większej ostrożności.

Osoby pracujące na jezdni.

§ 15. 1. Osoby, których charakter pracy wymaga przebywania na jezdni, mogą w czasie wykonywania pracy nie stosować się do przepisów o ruchu pieszym, pod warunkiem posiadania specjalnego, z dala dobrze widocznego oznaczenia oraz zachowywania należytej ostrożności.

2. Obowiązek posiadania oznaczenia (ust. 1) nie dotyczy osób pracujących na jezdni w miejscach odgradzonych od ruchu lub pracujących w porze dziennej (od świtu do zmroku) na drogach poza granicami miast i innych miejscowości o zabudowie ciągłej lub skupionej.

3. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustalają sposób specjalnego oznaczenia osób wymienionych w ust. 1.

Rozdział 2

Przepisy ogólne o ruchu pojazdów.

§ 16. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest jechać po jezdni możliwie jak najbliżej prawej krawędzi.

2. Jeżeli prawa strona jezdni jest zajęta lub z prawej strony jezdni występuje zwężenie, uniemożliwiające ruch na prawej jej połowie — kierujący pojazdem, przed wjechaniem na lewą połowę jezdni, obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdom nadjeżdżającym z przeciwnego kierunku ruchu.

3. Na drogach posiadających dwie oddzielne jezdnie przeznaczone do jazdy w przeciwnych kierunkach (jednokierunkowe) kierujący pojazdami obowiązani są korzystać z prawej jezdni, zachowując przepis ust. 1.

4. Jeżeli kierujący pojazdem nieszynowym korzysta z torowiska znajdującego się w jezdni, obowiązany on jest, w razie zbliżania się pojazdu szynowego, niezwłocznie zjechać z torowiska, aby nie utrudniać ruchu tego pojazdu.

§ 17. 1. Jeżeli droga przeznaczona jest dla określonej kategorii pojazdów lub dla określonego rodzaju ruchu, zabrania się na niej ruchu innym użytkownikom drogi, z wyjątkiem określonym w § 6 ust. 5.

2. Na drogach specjalnie zaprojektowanych i zbudowanych dla ruchu samochodowego, oznaczonych znakiem „autostrada” (§ 99 ust. 12), zabrania się ruchu pieszych, zwierząt, rowerów i wszelkich innych pojazdów, z wyjątkiem pojazdów samochodowych (również z przyczepami), które na równym poziomym odcinku drogi mogą osiągnąć szybkość co najmniej 40 km na godzinę. Na drogach tych zabrania się:

- 1) prowadzenia nauki jazdy,
- 2) zatrzymywania się i postoju w innych miejscach niż oznaczone w celu postoju,
- 3) cofania i zawracania,
- 4) wjeżdżania na pas rozdzielający jezdnie, włączając w to również połączenia poprzeczne obu jezdni.

3. Jeżeli kierowca na skutek awarii pojazdu lub z innych podobnych przyczyn zmuszony jest do zatrzymania się na autostradzie (ust. 2), obowiązany jest sprowadzić pojazd poza obręb jezdni, a jeżeli to nie jest możliwe, podjąć wszelkie środki zaradcze w celu uprzedzenia zawczasu innych kierujących o przeszkodzie, którą napotkają.

§ 18. 1. Kierujący pojazdami przeznaczonymi do wykonywania czynności na jezdni, jak np. pojazdami pogotowia drogowego, pojazdami-polewarkami, pojazdami oczyszczającymi jezdnię lub konserwującymi urządzenia na drodze, mogą w czasie wykonywania tych czynności nie stosować się

do przepisów o ruchu po prawej stronie drogi i zatrzymywaniu się pod warunkiem, że pojazdy te są oznakowane w sposób określony przez Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

2. W czasie pracy pojazdów określonych w ust. 1 lub osób określonych w § 15 kierujący innymi pojazdami obowiązani są zachowywać się w taki sposób, aby nie utrudniać im wykonywania zadania.

§ 19. 1. Przepisy dotyczące ruchu pojazdów samochodowych mają zastosowanie również do trolejbusów, jeżeli niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej.

2. Przepisy dotyczące ruchu pojazdów z przyczepami mają odpowiednie zastosowanie do ruchu pojazdów ciągnących maszyny niesamobieżne, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej.

Rozdział 3

Przepisy szczegółowe o ruchu pojazdów.

Włączanie się do ruchu.

§ 20. 1. Włączając się do ruchu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować ostrożność i w taki sposób rozpocząć jazdę, aby nie utrudnić ruchu użytkownikom drogi już znajdującym się w ruchu; w szczególności powinien ustąpić im pierwszeństwa przejazdu.

2. Za włączającego się do ruchu uważa się kierującego pojazdem rozpoczynającym jazdę po zatrzymaniu się lub postoju nie spowodowanym warunkami ruchu lub koniecznością podporządkowania się przepisom ruchu oraz znakom i sygnałom na drodze, jak również kierującego wyjeżdżającego:

- 1) z nieruchomości, parkingu lub stacji paliwowej na drogę,
- 2) z pola na drogę oraz z drogi gruntowej nie utwardzonej na drogę twardą lub utwardzoną,
- 3) z pobocza lub z drogi dla rowerów na jezdnię,
- 4) z podjazdu do instytucji użyteczności publicznej, handlowej, usługowej, przemysłowej itp. na drogę,
- 5) pojazdem szynowym z zajezdni na drogę.

3. Przepisy ust. 2 dotyczą kierującego wjeżdżającego na drogę (jezdnię) w celu jazdy po niej lub jej przecięcia.

4. Nie uważa się za drogę twardą lub utwardzoną drogi gruntowej (ust. 2 pkt 2), posiadającej nawierzchnię twardą (utwardzoną) tylko w obrębie skrzyżowania.

Wymijanie.

§ 21. 1. Przy wymijaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i bezpieczny odstęp od wymijanego użytkownika drogi; w razie potrzeby powinien zjechać na prawo i zmniejszyć szybkość.

2. Wyjątkowo, w celu wyminięcia pojazdu szynowego, poruszającego się przy tej samej krawędzi drogi, należy zjechać na lewo o tyle, o ile jest to potrzebne dla bezpiecznego wyminięcia.

3. Jeżeli na niebezpiecznym spadku drogi, ze względu na niedostateczną szerokość jezdni, wyminięcie wymaga zjechania z jezdni, uczynić to obowiązany jest kierujący pojazdem jadącym z góry.

Omijanie.

§ 22. 1. Przy omijaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność oraz bezpieczny odstęp od omijanej przeszkody lub nie poruszającego się użytkownika drogi i w razie potrzeby zmniejszyć szybkość.

2. Omijanie wysepek lub stałych przeszkód na jezdni, jak również unieruchomionych pojazdów, znajdujących się na prawej połowie jezdni, powinno następować:

- 1) po prawej lub po lewej stronie — jeżeli to nie spowoduje wjechania na połowę jezdni przeznaczoną do ruchu w kierunku przeciwnym,
- 2) po lewej stronie — jeżeli po prawej stronie przeszkody nie ma dostatecznego miejsca do ominięcia.

3. Omijanie przeszkód lub użytkowników dróg znajdujących się na lewej połowie jezdni powinno się odbywać zgodnie z przepisem § 21 ust. 1.

Wyprzedzanie.

§ 23. 1. Przy wyprzedzaniu kierujący pojazdem obowiązany jest przejeżdżać z lewej strony wyprzedzanego użytkownika drogi, w bezpiecznym od niego odstępie i przy zachowaniu szczególnej ostrożności; w przypadku wyprzedzania pojazdu jednośladowego lub kolumny pieszych odstęp nie może być mniejszy niż 1 m.

2. Wyjątkowo należy przejeżdżać z prawej strony wyprzedzanego użytkownika drogi, który zbliża się do środka jezdni i sygnalizuje zamiar skręcenia w lewo.

3. Kierujący pojazdem, który zamierza wyprzedzać, obowiązany jest upewnić się, czy droga przed pojazdem jest widoczna na dostateczną odległość, potrzebną do wyprzedzenia, oraz czy ma przed sobą dostateczne miejsce do wyprzedzenia bez narażenia kogokolwiek na niebezpieczeństwo; po wyprzedzeniu kierujący powinien sprowadzić swój pojazd na prawo, po upewnieniu się, że może to uczynić nie powodując zajechania drogi wyprzedzonemu.

4. O zamiarze wyprzedzenia na drodze poza obszarem zabudowanym kierujący pojazdem powinien zczasu ostrzec w skuteczny sposób znajdujące się przed nim użytkownika drogi, jednak wyprzedzenie może rozpocząć dopiero po upewnieniu się, że nie utrudni to ruchu jadącym za nim.

5. Kierujący pojazdem wyprzedzanym obowiązany jest:

- 1) zbliżyć się jak najbardziej do prawej krawędzi jezdni,
- 2) nie zwiększać szybkości.

6. Przepis ust. 5 pkt 1 nie dotyczy wyprzedzania na jezdniach, których szerokość umożliwia wyprzedzenie bez przejeżdżania na lewą połowę albo gdy pojazdy poruszają się po wyznaczonych na jezdni pasach ruchu.

7. Jeżeli niedostateczna szerokość jezdni, jej profil lub stan nie pozwalają — uwzględniając natężenie ruchu z przeciwną — na wyprzedzenie bez trudności i bez narażenia na niebezpieczeństwo pojazdu powolnego albo zajmującego wiele miejsca, albo którego używanie jest dozwolone przy pewnej ograniczonej szybkości, kierujący pojazdem wyprzedzanym powinien zmniejszyć szybkość, a w razie potrzeby usunąć się możliwie jak najbardziej w celu przepuszczenia pojazdu jadącego za nim.

8. Wyprzedzanie pojazdów szynowych odbywa się w zależności od usytuowania torów, a mianowicie:

- 1) jeżeli tory znajdują się na środku lub lewej połowie jezdni, wyprzedzanie powinno następować po prawej stronie pojazdu szynowego,
- 2) jeżeli tory znajdują się bezpośrednio przy prawej krawędzi jezdni, wyprzedzanie powinno następować po lewej stronie pojazdu szynowego,
- 3) na jezdniach jednokierunkowych, jeżeli tory znajdują się na środku jezdni, wyprzedzać można po prawej lub lewej stronie pojazdu szynowego.

9. Zabrania się wyprzedzania, jeżeli droga nie jest widoczna na dostateczną odległość lub jeżeli ze względu na niedostateczną szerokość jezdni albo ruch innych użytkowników dróg wyprzedzanie stanowiłoby zagrożenie bezpieczeństwa ruchu, a w szczególności:

- 1) na przejazdach kolejowych i bezpośrednio przed nimi,
- 2) na skrzyżowaniach dróg, z wyjątkiem skrzyżowań o ruchu okrężnym lub na których jest ruch kierowany,
- 3) na łukach drogowych oznaczonych znakami ostrzegawczymi,
- 4) przy dojeżdżaniu do wierzchołka wzniesienia,
- 5) przed przystankami tramwajów lub kolei, gdy stoją na nich tramwaje lub pociągi,
- 6) jeżeli kierujący pojazdem, który ma być wyprzedzony, dał sygnał o zmianie kierunku jazdy w lewo, z wyjątkiem przypadku określonego w ust. 2.

10. Jeżeli natężenie ruchu jest takie, że pojazdy zajmują całą szerokość jezdni przeznaczoną dla kierunku ruchu, w którym jadą, i poruszają się z szybkością zależną od szybkości pojazdów jadących przed nimi w rzędzie, poruszanie się pojazdów jednego rzędu szybciej, niż poruszają się pojazdy innego rzędu, nie stanowi wyprzedzania w rozumieniu niniejszego paragrafu, jednak przy ruchu takim kierujący powinien przestrzegać przepisów § 32 ust. 6.

Szybkość.

§ 24. 1. Szybkość pojazdu powinna być bezpieczna, to jest taka, aby kierujący mógł panować nad pojazdem. Ustalać szybkość pojazdu, kierujący powinien brać pod uwagę warunki, w jakich ruch się odbywa, w szczególności zaś takie okoliczności, jak rzeźbę terenu, stan drogi, stan i ładunek pojazdu, który prowadzi, oraz warunki atmosferyczne i natężenie ruchu.

2. Jadąc za innym pojazdem, kierujący powinien utrzymywać za nim odstęp wystarczający do uniknięcia zderzenia w razie gwałtownego hamowania lub zatrzymania pojazdu, który go poprzedza.

3. Kierujący pojazdem powinien zachować szczególną ostrożność i prowadzić pojazd z taką szybkością, aby miał możliwość zatrzymania go:

- 1) gdy droga nie jest dostatecznie widoczna,
- 2) przy zbliżaniu się do przejazdu kolejowego (tramwajowego),
- 3) przy przejeżdżaniu obok pochodów i zwartych oddziałów pieszych oraz obok wysepek na jezdni, na których znajdują się piesi,
- 4) w razie śliskiej nawierzchni,
- 5) na wewnętrznych ulicach osiedli mieszkaniowych.

4. Poza obszarami zabudowanymi kierującym następującymi pojazdami zabrania się przekraczać szybkości:

- 1) autobusami, samochodami ciężarowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 2,5 t, samochodami osobowymi z przyczepami oraz pojazdami członowymi — 70 km na godzinę,
- 2) autobusami, samochodami ciężarowymi, ciągnikami drogowymi oraz motocyklami, jeżeli pojazdy te ciągną przyczepę — 60 km na godzinę.

5. Kierującym pojazdami ciągnącymi więcej niż jedną przyczepę zabrania się przekraczać szybkości 40 km na godzinę.

6. Kierującym ciągnikami rolniczymi zabrania się przekraczać szybkości 25 km na godzinę.

7. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych mogą zezwalać na przekraczanie granic szybkości, określonych w ust. 4, przez niektóre pojazdy lub na poszczególnych drogach oraz ustalać największą dopuszczalną szybkość niektórych rodzajów pojazdów lub na określonych drogach.

8. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej prowadzący rejestrację pojazdów samochodowych, niezależnie od ograniczeń określonych w niniejszym paragrafie, może przy rejestracji:

- 1) wprowadzić dalsze ograniczenia szybkości pojazdów sa-

mochodowych, których właściwości takiego ograniczenia wymagają,

2) określić największą dopuszczalną szybkość, z jaką mogą być ciągnięte przyczepy, których cechy konstrukcyjne lub przeznaczenie takiego ograniczenia wymagają.

9. Granice szybkości, ustalone dla poszczególnych pojazdów na podstawie przepisów ust. 7 i 8, powinny być uwidocznione z tyłu takiego pojazdu samochodowego lub przyczepy, z wyjątkiem pojazdów Sił Zbrojnych. Szczegółowe wytyczne w tym zakresie wyda Minister Komunikacji.

§ 25. 1. Na obszarze zabudowanym kierującemu pojazdem zabrania się przekraczać szybkości 50 km na godzinę, z wyjątkiem przypadków, gdy przepisy szczególne stanowią inaczej.

2. Granica szybkości określona w ust. 1 może być podniesiona:

- 1) do 60 km na godzinę na drogach (ulicach) o dobrych warunkach bezpieczeństwa ruchu na obszarze miasta — przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa),
- 2) do 70 km na godzinę na drogach państwowych oznaczonych znakami szlaku drogowego (§ 104 ust. 1) lub znakami z numerem drogi międzynarodowej (§ 104 ust. 4) na obszarze poza miastem — przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

3. Podniesienie dopuszczalnej szybkości poza granice określone w ust. 2 wymaga zgody Ministra Komunikacji.

Przecinanie się kierunków ruchu i pierwszeństwo przejazdu.

§ 26. 1. Zbliżając się do skrzyżowania dróg, kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność oraz prowadzić pojazd z taką szybkością, aby miał możliwość zatrzymania go dla przepuszczenia pojazdów korzystających z pierwszeństwa przejazdu oraz pieszych przechodzących przez jezdnię.

2. Na skrzyżowaniu dróg kierujący pojazdem obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdowi zbliżającemu się z jego prawej strony, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 4—7. W razie zbliżania się pojazdów z kierunków przeciwnych, kierujący pojazdem skręcającym w lewo obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu jadącemu prosto lub skręcającemu w prawo.

3. Zasady pierwszeństwa przejazdu określone w ust. 2 stosuje się poza skrzyżowaniami dróg w razie przecinania się kierunków ruchu pojazdów jadących po tej samej drodze.

4. W razie przecinania się kierunków ruchu pojazdu szynowego z pojazdem nie poruszającym się po szynach pierwszeństwo przejazdu przysługuje kierującemu pojazdem szynowym.

5. Kierujący pojazdem — nie wyłączając kierującego pojazdem szynowym — wjeżdżający na skrzyżowanie dróg z ruchem okrężnym, oznaczone znakiem „ruch okrężny” (§ 96 ust. 3), obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdowi znajdującemu się już w ruchu okrężnym.

6. Jeżeli przez ustawienie znaku drogowego (§ 92 ust. 28 i § 94 ust. 19) ruch na drodze podporządkowany został na skrzyżowaniu ruchowi z drogi przecinającej ją, wszyscy kierujący pojazdami — również pojazdami szynowymi — jadący drogą o ruchu podporządkowanym, obowiązani są ustąpić pierwszeństwa przejazdu jadącemu drogą, do której się zbliżają.

7. Kierujący pojazdami — nie wyłączając kierujących pojazdami szynowymi — obowiązani są zawsze dawać pierwszeństwo przejazdu pojazdowi uprzywilejowanemu w ruchu (§ 37 ust. 1), sygnalizującym przysługujące im uprawnienia.

8. Zabrania się kierującym pojazdami przecinać kolumny maszerujących osób (oddziały wojskowe, konduktory pogrzebowe, grupy manifestujących itp.).

9. Kierujący pojazdem, który wjechał na skrzyżowanie dróg o ruchu kierowanym, może opuścić skrzyżowanie, nie czekając na otwarcie ruchu w kierunku, w którym zamierza jechać, pod warunkiem, że nie spowoduje to utrudnienia ruchu poruszającym się w kierunku, w którym ruch jest otwarty.

Zmiana kierunku ruchu i jazda na wprost.

§ 27. 1. Zabrania się:

- 1) zajeżdżania drogi,
- 2) skręcania lub zmiany zajmowanego pasa ruchu bez uprzedniego upewnienia się, że nie spowoduje to zajeżdżania drogi innym kierującym, zbliżającym się z tyłu oraz z przodu.

2. Zamiar skręcenia lub zmiany zajmowanego pasa ruchu powinien być zawczasu i wyraźnie zasygnalizowany; samo sygnalizowanie, bez upewnienia się, że skręcenie lub zmiana pasa ruchu nie spowoduje zajeżdżania drogi innym kierującym, nie upoważnia do wykonania tych manewrów; dotyczy to również włączania się do ruchu, połączonego ze zmianą pasa ruchu. Nie wymaga się sygnalizowania zamiaru skręcenia w prawo przy wjeździe na skrzyżowanie dróg z ruchem okrężnym.

3. Przed skręceniem kierujący pojazdem obowiązany jest zbliżyć się możliwie jak najbardziej:

- 1) do prawej krawędzi jezdni, jeżeli zamierza skręcić w prawo,
- 2) do środka jezdni (na jezdni o ruchu jednokierunkowym do lewej jej krawędzi), jeżeli zamierza skręcić w lewo.

4. Skręcając w lewo w drogę poprzeczną, kierujący pojazdem obowiązany jest rozpocząć skręcanie z pasa ruchu najbliższego środkowi jezdni i zakończyć na pasie ruchu najbliższym środkowi jezdni na prawej połowie drogi, na którą wjeżdża; przepisu tego nie stosuje się w przypadkach, gdy wymiary pojazdu uniemożliwiają takie skręcenie.

5. Przy zawracaniu kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność i o zamiarze swym ostrzec innych użytkowników drogi, którym powinien także ustąpić pierwszeństwa przejazdu.

6. Zabrania się zawracania na jezdniach jednokierunkowych, w tunelach oraz w warunkach, w których mogłyby to zagrażać bezpieczeństwu innych użytkowników drogi lub utrudnić ruch.

7. Jazda na wprost przez skrzyżowanie dozwolona jest z każdego pasa ruchu, jeżeli znaki lub sygnały na drodze nie wskazują inaczej.

8. Sygnalizowanie zamiaru zmiany pasa ruchu (włączenia się do ruchu) oraz skręcenia powinno ustać niezwłocznie po wykonaniu zamierzonego manewru.

Hamowanie.

§ 28. 1. Hamowanie pojazdu należy wykonywać w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu ruchu, a w szczególności bezpieczeństwu jadących w pojeździe i za pojazdem.

2. Zabrania się gwałtownego hamowania pojazdu, z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) wymagają tego względy bezpieczeństwa ruchu, a w szczególności konieczność uniknięcia zderzenia lub najechania,
- 2) kierujący pojazdem ma pewność, że żaden pojazd nie jedzie za nim lub jedzie w takiej odległości, iż hamowanie to nie spowoduje niebezpieczeństwa lub utrudnienia ruchu.

Cofanie.

§ 29. 1. W razie cofania kierujący pojazdem obowiązany jest zachować szczególną ostrożność, a zwłaszcza:

- 1) sprawdzić, czy nie zagrazi to bezpieczeństwu innych użytkowników drogi lub nie zaszkodzi płynności albo porządkowi ruchu,
- 2) upewnić się, czy nikt lub nic nie znajduje się na drodze za pojazdem; jeżeli istnieje trudność w osobistym upewnieniu się, powinien zapewnić sobie podczas cofania pomoc innej osoby.

2. Zabrania się cofania pojazdu:

- 1) w tunelach,
- 2) na ruchliwych odcinkach dróg, jeżeli możliwa jest jazda do przodu,
- 3) o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 10 ton oraz pojazdu z przyczepą (przyczepami), jeżeli kierujący nie może zapewnić sobie pomocy innej osoby.

Zatrzymanie i postój.

§ 30. 1. Za zatrzymanie uważa się chwilowe unieruchomienie pojazdu bez opuszczenia go przez kierującego; każde inne unieruchomienie pojazdu uważa się za postój.

2. Dojeżdżanie do krawędzi jezdni w celu zatrzymania oraz zatrzymanie i postój nie powinny powodować niebezpieczeństwa lub utrudniać ruchu innym użytkownikom drogi.

3. Jeżeli znaki na drodze nie wskazują inaczej, pojazdy w czasie zatrzymania i postoju na jezdni powinny być umieszczone równoległe do jej krawędzi.

§ 31. 1. Zabrania się zatrzymywania i postoju pojazdów w miejscach, w których stanowiłyby to niebezpieczeństwo lub przeszkodę w ruchu, a w szczególności:

- 1) na przejazdach kolejowych i tramwajowych,
- 2) na skrzyżowaniach dróg,
- 3) na przejściach przez jezdnię i na przejazdach dla rowerzystów oraz w odległości mniejszej niż 5 m przed tymi przejściami i przejazdami,
- 4) w miejscach o ograniczonej widoczności, a zwłaszcza na wierzchołkach wzniesień i w ich pobliżu oraz na zakrętach oznaczonych znakami ostrzegawczymi,
- 5) na przystankach komunikacji publicznej (tramwaje, trolejbusy, autobusy), z wyjątkiem pojazdów, dla których dany przystanek został ustanowiony, z zastrzeżeniem przepisów ust. 5,
- 6) na jezdni, obok stojącego na niej pojazdu oraz z dala od jej krawędzi, z wyjątkiem miejsc, w których torowisko pojazdów szynowych znajduje się w jezdni przy jej krawędzi,
- 7) na zwężeniu jezdni,
- 8) na mostach i wiaduktach znajdujących się poza granicami miast,
- 9) w tunelach, z wyjątkiem miejsc do tego przeznaczonych,
- 10) na pasach ruchu wyznaczonych liniami ciągłymi oraz w odległości mniejszej niż 10 m od punktów krańcowych tych linii,
- 11) w odległości mniejszej niż 10 m od skrzyżowania dróg (mierząc od punktu, w którym łuk krawędzi jezdni przechodzi w prostą) lub od przedniej strony znaku drogowego, jeżeli zostałby on zasłonięty przez pojazd,
- 12) naprzeciw stojącego po przeciwnej stronie pojazdu, jeżeli utrudni to ruch innym użytkownikom drogi,
- 13) z zastrzeżeniem przepisu ust. 6 przy lewej krawędzi jezdni, z wyjątkiem zatrzymania lub postoju pojazdu na drogach (ulicach) jednokierunkowych lub o małym ruchu na obszarze zabudowanym w warunkach dobrej widoczności zarówno w dzień, jak i w nocy.

2. Zabrania się postoju:

- 1) w miejscach utrudniających wjazd lub wyjazd (wejście, wyjście), a w szczególności przed wjazdami do bram, garaży, parkingów i wnęk postojowych,
- 2) przy oznaczonej studziencie lub kolumnie hydrantu,
- 3) w odległości mniejszej niż 100 m od przejazdu kolejowego.

3. Na chodnikach dopuszcza się zatrzymanie i postój, kołami jednego boku, pojazdów samochodowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie przekraczającym 2,5 t, pod warunkiem że:

- 1) na danym odcinku jezdni nie obowiązuje zakaz zatrzymywania się lub zakaz postoju,
- 2) szerokość pozostawionego do ruchu pieszych chodnika wynosi co najmniej 1,5 m,
- 3) pojazd na chodniku nie tamuje ruchu pieszych.

4. Przy zachowaniu warunków określonych w ust. 3 pkt 2 i 3 dopuszcza się zatrzymanie i postój na chodniku pojazdów jednośladowych. Zatrzymywanie i postój na chodniku całych pojazdów samochodowych wielośladowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie przekraczającym 2,5 t dopuszcza się tylko w miejscach oznaczonych w tym celu znakami oraz stosownie do wskazań tych znaków.

5. Zakaz zatrzymania na przystankach (ust. 1 pkt 5) obowiązuje na odcinkach po 15 m w obie strony od słupka lub tablicy oznaczającej przystanek. Jeżeli na przystanku znajduje się wysepka dla pasażerów, a jezdnią z prawej strony wysepki posiada tylko jeden pas ruchu, zabrania się zatrzymywania pojazdu na tym pasie oraz w odległości mniejszej niż 15 m od punktów krańcowych wysepki.

6. Zatrzymanie i postój przy lewej krawędzi jezdni (ust. 1 pkt 13) są zabronione, jeżeli na drodze (placu) znajdują się dwie oddzielne jezdnie przeznaczone do ruchu w przeciwnych kierunkach.

7. Kierujący pojazdem nie może opuścić pojazdu przed zastosowaniem środków ostrożności, koniecznych dla uniknięcia wypadku i zapobieżenia uruchomieniu pojazdu przez osoby niepowołane; od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia kierujący powinien zapewnić oświetlenie pojazdu.

8. Kierujący pojazdem samochodowym, z wyjątkiem motocykla oraz pojazdu samochodowego, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę, w czasie postoju lub unieruchomienia pojazdu z powodu awarii na jezdni poza obszarem zabudowanym obowiązany jest umieścić w odległości 30—50 m za pojazdem trójkąt odblaskowy (§ 172 ust. 1 pkt 11), jeżeli widoczność pojazdu na jezdni dla kierujących pojazdami zbliżającymi się z tyłu jest mniejsza niż 100 m.

9. Przepisy ust. 8 stosuje się odpowiednio w razie pozostawienia przyczepy w warunkach określonych w ust. 8.

10. W razie postoju kolumny pojazdów w warunkach określonych w ust. 8 trójkąt odblaskowy umieszcza się tylko za ostatnim pojazdem kolumny, pod warunkiem że odległość pomiędzy poszczególnymi pojazdami nie przekracza 50 m.

11. Trójkąt odblaskowy (ust. 8) powinien być umieszczony na jezdni na prawym pasie ruchu, prostopadle lub prawie prostopadle do jej powierzchni, tak aby był jak najlepiej widoczny dla nadjeżdżających z tyłu.

12. Trójkąt odblaskowy (ust. 8) może być umieszczany również przez kierujących innymi pojazdami niż wymienione w ust. 8.

Zachowanie się kierujących wobec pieszych.

§ 32. 1. Pieszy przechodzący przez jezdnię na przejściach, tj. w miejscach wyznaczonych, oraz na skrzyżowaniach dróg (§ 12 ust. 3 pkt 1), korzysta ze szczególnej ochro-

ny. W tym celu kierujący pojazdem obowiązany jest stosować się do przepisów ust. 2—6.

2. Kierujący pojazdem zbliżający się do przejścia przez jezdnię (ust. 1) obowiązany jest zachować szczególną ostrożność, a jeżeli na przejściu znajdują się piesi, również odpowiednio zmniejszyć szybkość, aby mógł zatrzymać pojazd, jeżeli kontynuowanie jazdy mogłoby narazić pieszych znajdujących się na przejściu na niebezpieczeństwo lub zmusić ich do zatrzymania się.

3. Skracając w drogę poprzeczną, przy wjeździe na którą znajduje się przejście przez jezdnię, kierujący pojazdem obowiązany jest jechać powoli, aby mógł zatrzymać pojazd, jeżeli kontynuowanie jazdy mogłoby narazić na niebezpieczeństwo pieszych znajdujących się na przejściu lub tych, którzy właśnie na nie wkraczają, albo zmusić pieszych do zatrzymania się.

4. Na skrzyżowaniu dróg z sygnalizacją świetlną kierujący pojazdem nie może wjechać na skrzyżowanie pomimo zapalenia się sygnału zielonego, jeżeli utrudniłoby to opuszczenie jezdni pieszym, którzy weszli na nią podczas sygnału zielonego. Przepis ten stosuje się odpowiednio przy sygnałach dawanych przez osobę kierującą ruchem (§ 117).

5. Na przejściach przez jezdnię oznaczonych w sposób specjalny (§ 109 ust. 3) kierujący pojazdem obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa pieszym przechodzącym przez jezdnię lub wkraczającym na nią, zatrzymując pojazd przed przejściem do czasu opuszczenia przejścia przez pieszych.

6. Zabrania się wyprzedzania na przejściach przez jezdnię i bezpośrednio przed nimi oraz omijania pojazdów, które poruszały się w tym samym kierunku, lecz zatrzymały się stosownie do przepisów ust. 2—5.

7. Przejeżdżając przez chodnik lub inną drogę dla pieszych (wjazd do bramy, garażu, nieruchomości przydrożnej itp.) kierujący pojazdem powinien zachować szczególną ostrożność oraz prowadzić pojazd powoli, ustępując pierwszeństwa pieszym.

8. Przepisy ust. 7 stosuje się odpowiednio przy jeździe na placach (ulicach), na których ze względu na brak wyodrębnienia jezdni i chodników ruch pieszych i pojazdów odbywa się na tej samej powierzchni.

9. Jeżeli szyny tramwajowe nie znajdują się bezpośrednio przy chodniku, kierujący pojazdem nieszynowym obowiązany jest:

- 1) zbliżając się do oznaczonego przystanku tramwajowego bez wysepki dla pasażerów, na którym stoi tramwaj, zachować szczególną ostrożność i zatrzymać pojazd w takim miejscu, aby umożliwić wsiadanie i wysiadanie oraz przejście na chodnik osobom korzystającym z tramwaju,
- 2) przy przejeżdżaniu obok oznaczonego przystanku tramwajowego, wyposażonego w wysepkę dla pasażerów, zachować szczególną ostrożność, nie utrudniając przejścia do wysepki i na chodnik.

10. Przepisy ust. 9 stosuje się odpowiednio przy ruchu innych niż tramwaje pojazdów komunikacji publicznej.

11. W razie przechodzenia przez jezdnię osób, o których mowa w § 14 ust. 2 i 3, kierujący pojazdem obowiązany jest zatrzymać pojazd, aby umożliwić im przejście.

Ruch drogowy na przejazdach kolejowych.

§ 33. 1. Zbliżając się do przejazdu kolejowego oraz przejeżdżając przez przejazd, kierujący pojazdem powinien zachować szczególną ostrożność, nawet jeżeli przejazd posiada urządzenia zabezpieczające (sygnalizację świetlną, zapory-rogatki lub półzapory-półrogatki); przed wjechaniem na tory kierujący pojazdem powinien upewnić się, czy nie zbliża się pociąg, a ponadto przedsięwziąć wszelkie środki

ostrożności, jeżeli skutek mgły lub z innych powodów widoczność jest zmniejszona.

2. Kierujący powinien w szczególności prowadzić pojazd z taką szybkością, aby mógł go zatrzymać w bezpiecznym miejscu, gdy nadjeżdża pociąg lub gdy urządzenia zabezpieczające (sygnalizacja świetlna, zapory-rogatki, półzapory-półrogatki) lub pracownicy służby kolejowej zabraniają wjazdu na przejazd.

3. Zabrania się:

- 1) objeżdżania opuszczonych półzapór (półrogatek),
- 2) wjeżdżania na przejazd, jeżeli po drugiej stronie przejazdu brak jest miejsca do kontynuowania bezpiecznej jazdy.

4. Zbliżając się do przejazdu z zaporami (rogatkami) kierujący pojazdem jest obowiązany także zwrócić uwagę na położenie zapór (rogatek) i jeżeli opuszczanie ich zostało rozpoczęte, zatrzymać się przed nimi.

5. Przejazd pojazdów lub zespołów złączonych ze sobą pojazdów o długości przekraczającej 10 m i nie mogących rozwinąć szybkości powyżej 6 km na godzinę (np. pojazdów zaprzęgowych przewożących dłużyce) może być dokonany tylko po uprzednim upewnieniu się, że w czasie potrzebnym do przejechania przez przejazd nie nadjedzie pociąg, lub po uzgodnieniu czasu przejazdu z dróżnikiem kolejowym; przepis ten stosuje się również do pojazdów ciężarowych na płozach lub ciężkich maszyn samobieżnych.

6. Przed przejazdem kolejowym kierujący powinni ustawić pojazdy na pasach ruchu przeznaczonych dla ich kierunku jazdy oraz w takiej kolejności, w jakiej nadjechali.

Hołowanie.

§ 34. 1. Hołowanie pojazdu samochodowego lub maszyny samobieżnej może odbywać się tylko w razie niezbędnej konieczności, przy zachowaniu szczególnej ostrożności oraz następujących warunków:

- 1) w pojeździe holującym oraz w pojeździe holowanym powinni znajdować się kierujący posiadający prawo jazdy na kierowanie tymi pojazdami,
- 2) pojazd holowany powinien być połączony z pojazdem holującym w sposób wykluczający odłączenie się w czasie jazdy, z wyjątkiem holowania motocykla, który powinien być połączony z pojazdem holującym w sposób umożliwiający łatwe odłączenie,
- 3) do holowania powinno być użyte połączenie sztywne, a w razie jego braku połączenie giętkie, z wyjątkiem motocykla, który może być holowany tylko na połączeniu giętkim,
- 4) w pojeździe holowanym na połączeniu sztywnym powinien być sprawny co najmniej jeden układ hamulców, a w pojeździe holowanym na połączeniu giętkim — dwa układy, jeżeli konstrukcja pojazdu przewiduje dwa układy hamulców,
- 5) połączenie sztywne powinno mieć długość 1,5—3 m i być pomalowane w pasy białoczerwone lub białoczarne; połączenie giętkie powinno mieć długość 4—6 m i być zaopatrzone w wyraźny, widoczny znak, np. chorągiewkę,
- 6) w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia pojazd holowany powinien być odpowiednio oświetlony,
- 7) kierujący pojazdem holującym powinien mieć zapewnioną możliwość otrzymywania sygnałów od kierującego pojazdem holowanym,
- 8) szybkość pojazdu holującego nie może przekraczać 25 km na godzinę. Poza obszarami zabudowanymi szybkość ta może być zwiększona do 40 km na godzinę, pod warunkiem, że hołowanie odbywa się na sztywnym połączeniu.

2. Zabrania się:

- 1) holować pojazd w sposób zagrażający bezpieczeństwu lub zakłócający porządek ruchu albo powodujący uszkodzenie drogi,
- 2) holować pojazd, który może poruszać się samodzielnie,
- 3) holować pojazd o niesprawnym układzie kierowniczym lub hamulcowym,
- 4) holować pojazdem z przyczepą (naczepą) lub holować jednocześnie więcej niż jeden pojazd,
- 5) holować na połączeniu giętkim pojazd, w którym działanie układu hamulcowego uzależnione jest od pracy silnika.

3. Przepis:

- 1) ust. 1 pkt 5 nie dotyczy pojazdów Sił Zbrojnych,
- 2) ust. 2 pkt 3 nie dotyczy holowania pojazdu w sposób wykluczający potrzebę użycia układu kierowniczego lub hamulcowego.

Pchanie.

§ 35. 1. Pchanie pojazdu przez inny pojazd może odbywać się w razie nagłej potrzeby przy zachowaniu szczególnej ostrożności i tylko wtedy, gdy żadne inne sposoby wprawienia w ruch pojazdu nie mogą być zastosowane.

2. Pojazd pchający nie może rozwijać szybkości przekraczającej 15 km na godzinę.

3. Pojazd pchany powinien być kierowany przez osobę posiadającą prawo jazdy odpowiedniej kategorii.

4. Kierujący pojazdem pchającym powinien widzieć drogę przed pojazdem pchanym lub otrzymywać wskazówki od osoby widzącej drogę.

Ruch pojazdów w kolumnach.

§ 36. 1. Liczba pojazdów jadących w kolumnie nie może przekraczać:

- 1) dla samochodów osobowych i motocykli — 10;
- 2) dla pozostałych pojazdów — 6.

2. Odległość pomiędzy jadącymi kolumnami nie może być mniejsza niż 1000 m dla kolumn pojazdów samochodowych oraz 200 m dla kolumn pojazdów zaprzęgowych.

3. Jazda w kolumnie nie zwalnia kierującego pojazdem od przestrzegania obowiązujących przepisów ruchu drogowego.

4. Przepisy ust. 1 i 2 nie dotyczą pojazdów Sił Zbrojnych oraz Milicji Obywatelskiej; zasady poruszania się tych pojazdów w kolumnach ustala Ministrowie Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

Pojazdy uprzywilejowane w ruchu.

§ 37. 1. Kierowcy pojazdów: straży pożarnej, pogotowia ratunkowego i górniczego, Milicji Obywatelskiej, Wojskowej Służby Wewnętrznej, a na terenie pasa granicznego również Wojsk Ochrony Pogranicza, uczestniczący w akcjach związanych z wypadkami lub innymi zagrożeniami, korzystają z ułatwień w ruchu drogowym i zwolnieni są od obowiązku stosowania się do przepisów o kierunku ruchu, o największej dopuszczalnej szybkości, o pierwszeństwie przejazdu, o wymijaniu i wyprzedzaniu oraz zatrzymywaniu i postoju — nawet jeżeli są one określone znakami i sygnałami na drogach — pod warunkiem specjalnego oznakowania pojazdów oraz używania w czasie jazdy specjalnych dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych, jak również specjalnych świateł dodatkowych barwy niebieskiej.

2. Zabrania się używania specjalnych dźwiękowych sygnałów ostrzegawczych oraz świateł dodatkowych w innych przypadkach niż określone w ust. 1.

3. W razie przecinania się kierunków ruchu pojazdów uprzywilejowanych kierowcy tych pojazdów obowiązani są stosować się do przepisów o pierwszeństwie przejazdu (§ 26).

4. Uprawnienie do korzystania z przywilejów w ruchu drogowym oraz do używania specjalnych sygnałów dźwiękowych i świetlnych (ust. 1) przez kierujących pojazdami innych rodzajów pogotowia, a w szczególności wypadkowego pogotowia technicznego, wydaje właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

5. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej ustala cechy wyróżniające, a w szczególności oznakowanie, oświetlenie i rodzaje sygnałów pojazdów uprzywilejowanych w ruchu.

Ostrzeganie sygnałami dźwiękowymi oraz głosem.

§ 38. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest dać sygnał dźwiękowy lub ostrzec głosem we wszystkich przypadkach, gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia.

2. Zabrania się:

- 1) nadużywania sygnałów dźwiękowych,
- 2) używania sygnałów dźwiękowych do innych celów niż do niezbędnego ostrzeżenia,
- 3) używania w godzinach nocnych (od godz. 22 do godz. 6) sygnałów dźwiękowych na obszarze zabudowanym, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to konieczne w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem.

3. Zabrania się używania, jako sygnałów ostrzegawczych, dzwonek (z wyjątkiem rowerowych i tramwajowych), gwizdków, syren oraz sygnałów o przeraźliwym dźwięku, a na obszarach zabudowanych — ponadto sygnałów o silnym dźwięku.

4. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) może wprowadzić w miastach o dużym ruchu oraz w uzdrowiskach i miejscowościach wypoczynkowych zakaz używania sygnałów dźwiękowych.

Światła zewnętrzne pojazdów.

§ 39. 1. Pojazdy samochodowe, przyczepy oraz maszyny samobieżne i niesamobieżne powinny być wyposażone w światła i światła odblaskowe określone w części IV.

2. Pojazdy inne niż wymienione w ust. 1 powinny być wyposażone w następujące światła i światła odblaskowe:

1) pojazdy zaprzęgowe:

- a) w co najmniej jedno światło białe widoczne z przodu i jedno światło czerwone widoczne z tyłu; na drogach o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej i klinkierowej pojazdy te powinny mieć dwa światła białe widoczne z przodu i dwa światła czerwone widoczne z tyłu; dopuszcza się na drogach gruntowych nie utwardzonych jedno światło białe widoczne z przodu i z tyłu,
- b) w dwa białe światła odblaskowe z przodu i dwa czerwone światła odblaskowe z tyłu,

- 2) rowery, wózki ręczne i inwalidzkie oraz kierowane przez pieszych wózki motorowe — w jedno białe światło z przodu, z tyłu zaś w jedno czerwone światło oraz jedno czerwone światło odblaskowe,
- 3) motorowery (wózki motorowe):

- a) o szerokości nie większej niż 100 cm — w jedno światło oświetlające drogę na odległość co najmniej 15 m przed pojazdem w sposób nie powodujący oślepienia kierujących innymi pojazdami, z tyłu zaś w jedno czerwone światło oraz jedno czerwone światło odblaskowe,

- b) o szerokości większej niż 100 cm — w jedno światło oświetlające drogę na odległość co najmniej 15 m przed pojazdem w sposób nie powodujący oślepienia kierujących innymi pojazdami oraz w dwa białe światła z przodu, z tyłu zaś w dwa czerwone światła i dwa czerwone światła odblaskowe,
- 4) pojazdy szynowe lub zespoły złączonych z sobą pojazdów szynowych — co najmniej w jedno białe światło z przodu i jedno światło czerwone z tyłu oraz po dwa dla każdej strony światła sygnalizujące zmianę kierunku ruchu (kierunkowskazy).
3. Światła i światła odblaskowe pojazdów wymienionych w ust. 2 pkt 1—3 oraz sposób ich umieszczenia powinny odpowiadać następującym warunkom:
- 1) światła powinny być widoczne po zapadnięciu zmroku z odległości co najmniej 150 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza; przepis ten stosuje się również do pojazdów szynowych,
  - 2) światła odblaskowe naświetlone światłem drogowym (§ 174 ust. 1 pkt 1) powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza,
  - 3) światła i światła odblaskowe powinny być umieszczone na wysokości najwyższej 150 cm i najniższej 40 cm ponad płaszczyznę jezdni,
  - 4) światła i światła odblaskowe pojedyncze na pojazdach wielośladowych powinny być umieszczone po lewej stronie pojazdu jak najbliżej jego krawędzi, z wyjątkiem światel oświetlających drogę, które mogą być umieszczone pośrodku,
  - 5) dwa światła i światła odblaskowe powinny być umieszczone symetrycznie po obu stronach pojazdu jak najbliżej jego krawędzi i na jednakowej wysokości ponad płaszczyznę jezdni; widoczność dwóch światel powinna być jednakowa.
4. Oprócz światel określonych w ust. 1—3 dopuszcza się umieszczenie na bokach pojazdu żółtych światel odblaskowych na wysokości określonej w ust. 3 pkt 3.
5. Jeżeli do pojazdu zaprzęgowego lub roweru przyczepiony jest inny pojazd, maszyna lub urządzenie, powinny one być wyposażone co najmniej w jedno czerwone światło oraz jedno czerwone światło odblaskowe z tyłu, a ponadto w światło białe z przodu, jeżeli szerokość pojazdu ciągniętego (maszyny, urządzenia) przekracza szerokość pojazdu ciągnącego; wymienione światła i światła odblaskowe oraz sposób ich umieszczenia powinny odpowiadać przepisom ust. 3.
6. W razie konieczności światła pojazdu zaprzęgowego, wózka ręcznego i wózka inwalidzkiego mogą być niesione w rękę przez osobę towarzyszącą pojazdowi.
7. Różne światła i światła odblaskowe mogą być umieszczone w jednym i tym samym urządzeniu oświetlającym, pod warunkiem, że każde z nich odpowiada ustalonym dla niego przepisom (ust. 3).
8. Pojazd nie może mieć światła czerwonego skierowanego do przodu ani światła białego skierowanego do tyłu, z zastrzeżeniem przepisów § 174 oraz z wyjątkiem białych światel pojazdów zaprzęgowych na drogach gruntowych nie utwardzonych (ust. 2 pkt 1 lit. a).
9. Pojazd nie może mieć światła odblaskowego czerwonego skierowanego do przodu ani białego skierowanego do tyłu.
10. Na pojazdach przeznaczonych do wykonywania czynności na jezdni (§ 18), pojazdach pomocy drogowej i podobnych pojazdach, na które innym użytkownikom drogi należy zwrócić szczególną uwagę, dopuszcza się stosowanie światła migającego (światel) koloru żółtego samochodowego, umieszczonego w górnej części pojazdu.

Używanie światel zewnętrznych pojazdu.

§ 40. 1. Od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia na pojazdach powinny być zapalone i widoczne z przodu i z tyłu światła zewnętrzne, odpowiadające warunkom określonym w § 39 oraz w części IV.

2. Światła zewnętrzne powinny świecić skutecznie, nie mogą być zasłonięte lub przyćmione nawet częściowo.

3. W czasie postoju mogą być zapalone światła tylko po jednej stronie pojazdu, bliższej środka jezdni, a w miejscach dostatecznie oświetlonych lub odgrodzonych od ruchu albo znajdujących się poza jezdnią i poboczem wszystkie światła mogą być zgaszone; przepis ten nie dotyczy pojazdów szynowych.

4. Kierowca pojazdu samochodowego obowiązany jest podczas jazdy:

- 1) używać światel pozycyjnych na drogach dostatecznie oświetlonych,
- 2) używać światel mijania na drogach niedostatecznie oświetlonych na obszarze zabudowanym w granicach administracyjnych miasta lub osiedla,
- 3) używać światel drogowych lub światel mijania na drogach niedostatecznie oświetlonych poza obszarem zabudowanym oraz na obszarze zabudowanym — poza granicami administracyjnymi miast i osiedli,
- 4) używać światel mijania lub światel przeciwmgłowych podczas mgły lub śnieżyicy,
- 5) zawczasu zmienić światła drogowe na światła mijania, aby uniknąć oślepienia:
  - a) kierującego pojazdem wymijanym,
  - b) kierowcy pojazdu, który go poprzedza, jeżeli zachodzi możliwość oślepienia przez oświetlenie światłem drogowym od tyłu,
  - c) pieszych, maszerujących w kolumnach,
  - d) innych użytkowników drogi podczas postoju, a w szczególności oczekujących przed przejazdem kolejowym.

5. Zmiana światel drogowych na światła mijania przez jednego z mijających się kierowców jest nakazem do takiej samej zmiany dla drugiego kierowcy.

6. Dopuszcza się używanie światel mijania i światel drogowych w celach ostrzegania, polegające na kilkakrotnym krótkotrwałym ich włączaniu, przy czym światła drogowe mogą być włączone tylko w tych przypadkach, gdy używanie ich nie jest zabronione (ust. 4).

7. Przepisy:

- 1) ust. 4 pkt 2—4 nie mają zastosowania do pojazdów, dla których warunki techniczne, określone w § 174, nie wymagają światel drogowych lub światel mijania,
- 2) ust. 4 pkt 5 lit. a) mają odpowiednie zastosowanie w przypadku, gdy zachodzi możliwość oślepienia kierujących pociągami lub innymi pojazdami poruszającymi się po szynach albo kierujących statkami na drodze wodnej, a znajdujących się w pobliżu drogi,
- 4) ust. 4—6 mają odpowiednie zastosowanie do kierujących pojazdami szynowymi lub innymi pojazdami niesamochodowymi wyposażonymi w światła drogowe i światła mijania.

Jazda we mgle.

§ 41. 1. W czasie jazdy we mgle wszyscy kierujący powinni stale zachowywać szczególną ostrożność.

2. W czasie mgły kierujący pojazdami samochodowymi powinni w miarę możliwości ograniczyć wyprzedzanie innych pojazdów samochodowych, jeżeli przy wykonywaniu tego manewru konieczne jest przejechanie na część jezdni przeznaczoną do jazdy w kierunku przeciwnym.

3. Jeżeli kierujący pojazdem samochodowym w czasie wyprzedzania lub omijania we mgle poza obszarem zabudo-

wanym zmuszony jest do przejechania na część jezdni przeznaczoną do ruchu w kierunku przeciwnym, obowiązany jest on zachować odpowiednio ograniczoną szybkość oraz dawać krótkotrwałe sygnały dźwiękowe podczas przebywania na tej części jezdni.

4. Kierującym pojazdami niesamochodowymi wielośladowymi, z wyjątkiem tramwajów i trolejbusów, zabrania się wyprzedzania w czasie mgły.

5. Kierujący pojazdami zaprzęgowymi oraz wszelkimi pojazdami poruszonymi siłą mięśni ludzkich w czasie jazdy we mgle poza obszarem zabudowanym obowiązani są na dźwięk sygnału ostrzegawczego pojazdu samochodowego, zbliżającego się z tyłu, niezwłocznie zjechać z jezdni na prawo i zatrzymać się. W razie niemożności zjechania z jezdni ze względu na istniejący krawężnik lub przylegającą drogę dla pieszych (chodnik), zatrzymanie powinno nastąpić na jezdni, jak najbliższej prawej krawędzi. Przepisu tego nie stosuje się na jezdniach o dwu lub więcej pasach ruchu w jednym kierunku.

Ogólne warunki używania pojazdu.

§ 42. 1. Używanie pojazdu powinno być zgodne z przeznaczeniem, wynikającym z jego budowy oraz określonym w dowodzie stwierdzającym dopuszczenie pojazdu do ruchu. Przepisu tego nie stosuje się do pojazdów Sił Zbrojnych.

2. Kierujący pojazdem obowiązany jest mieć przy sobie dokument uprawniający go do kierowania danym pojazdem oraz dowód stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu, jeżeli dokumenty te są wymagane.

3. Dokumenty określone w ust. 2 kierujący obowiązany jest okazywać na żądanie funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej oraz innych osób upoważnionych do kontroli ruchu drogowego. Kierujący pojazdem Sił Zbrojnych obowiązany jest okazywać wymienione wyżej dokumenty na każde żądanie właściwych organów wojskowych oraz na żądanie organów Milicji Obywatelskiej w przypadkach określonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Obrony Narodowej i Komunikacji.

4. Umieszczenie ładunku na pojeździe powinno być równomierne, nie naruszać równowagi i stateczności pojazdu oraz nie powodować przekroczenia największych dopuszczalnych nacisków osi. Ładunek powinien być zabezpieczony przed zmianą położenia, wypadnięciem (wylaniem), wydzielaniem pyłu lub woni, wywoływaniem nadmiernego hałasu lub budzeniem odrazy.

5. Zabrania się przeciążania pojazdu ponad normy wynikające z jego budowy lub ustalone przepisami szczególnymi albo określone przy dopuszczeniu pojazdu do ruchu.

6. Ładunek nie może być umieszczony na pojeździe w taki sposób, aby utrudniał kierowanie pojazdem, zasłaniał widoczność drogi lub urządzenia sygnalizacyjne pojazdu oraz tablice rejestracyjne lub inne, w które pojazd powinien być zaopatrzony. Ładunek nie może również wystawać z tyłu poza pojazd na odległość większą niż $\frac{1}{3}$ długości powierzchni ładunkowej, jednak nie więcej niż na 2 m. Przepisów tych nie stosuje się do pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych.

7. Zabrania się umieszczania na pojeździe przedmiotów lub ładunków wystających poza krawędzie boczne w taki sposób, że mogłyby być trudne do spostrzeżenia przez innych użytkowników dróg i przez to zagrażać bezpieczeństwu ruchu.

8. Na końcu ładunku, wystającego z tyłu poza pojazd na odległość większą niż 1 m, powinien być umieszczony w dzień (od świtu do zmroku) w warunkach dobrej widoczności znak ostrzegawczy w postaci czerwonej lub żółtej chorągiewki o wymiarach co najmniej 30×50 cm albo tarczy o wymiarach średnicy lub boków co najmniej 40 cm, a w

czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia powinno być umieszczone czerwone światło.

9. Przy wywozie drogami gruntowymi drewna z lasu dopuszcza się stosowanie na dłużycach wystających z tyłu poza pojazd na odległość większą niż 1 m tarczy z czerwonym światłem odbłaskowym zamiast światła czerwonego (ust. 8); przy wywozie innymi drogami takie oznakowanie dopuszczalne jest na podstawie specjalnego zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej; w zezwoleniu określone zostaną w szczególności odcinek drogi, po którym dopuszcza się ruch takiego pojazdu, pora doby oraz okres ważności zezwolenia.

10. Na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej mogą być używane przy wywozie drewna z lasu tylko w porze dziennej przyczepy bez wyposażenia w światła zewnętrzne.

11. Jeżeli w czasie od zmroku do świtu lub w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia krawędź ładunku umieszczonego na pojeździe jest oddalona o więcej niż 40 cm (mierząc odległość pomiędzy płaszczyznami pionowymi, równoległymi do podłużnej osi symetrii pojazdu) od przedniego lub tylnego światła pozycyjnego pojazdu ciągnącego, powinna być ona oznaczona światłem białym skierowanym do przodu i czerwonym skierowanym do tyłu, umieszczonymi na najbardziej wystającej krawędzi.

12. Kierujący pojazdem obowiązany jest dbać o wygląd zewnętrzny pojazdu.

§ 43. 1. Zabrania się:

- 1) wsiadać (wskakiwać) do pojazdu lub wysiadać (wyskakiwać) z niego podczas jazdy,
- 2) otwierać drzwi pojazdu podczas jazdy oraz otwierać drzwi bez upewnienia się, że nie zagraża to bezpieczeństwu innych użytkowników drogi,
- 3) wsiadać lub wysiadać z pojazdu w sposób powodujący niebezpieczeństwo lub utrudnienie ruchu, a w szczególności, jeżeli to nie jest konieczne — wysiadać na jezdnię lub na lewą stronę pojazdu,
- 4) zajmować miejsce na stopniach i burtach, dyszlach, sprzęgach przyczep lub innych częściach zewnętrznych pojazdu nie przeznaczonych do siedzenia lub stania,
- 5) zajmować miejsce w pobliżu kierującego pojazdem w sposób ograniczający jego pole widzenia oraz zachowywać się w sposób utrudniający kierowanie pojazdem,
- 6) osobom korzystającym z pojazdu (dysponującym pojazdem) wydawać kierującym polecenia niezgodne z przepisami o ruchu drogowym.

2. Zabrania się kierowcy:

- 1) oddalać się od pojazdu, gdy silnik jest w ruchu,
- 2) dopuszczać do dymienia pojazdu,
- 3) na obszarze zabudowanym używać pojazdu w sposób wywołujący hałas, a w szczególności używać silnika na zbyt wysokich obrotach przy ruszaniu, przyspieszaniu lub na postoju, przy próbach działania silnika,
- 4) jechać z otwartymi drzwiami,
- 5) umieszczać przedmioty (np. maskotki) w polu swojego widzenia do przodu i do tyłu oraz zaklejać przednią lub tylną szybę w sposób istotnie ograniczający pole widzenia,
- 6) ruszać przed upewnieniem się, czy nikt do pojazdu nie wsiada lub nie wysiada z niego.

3. Zabrania się kierowcom autobusów oraz pojazdów osobowej komunikacji publicznej palenia tytoniu i spożywania pokarmów podczas przewożenia pasażerów.

4. Osoby korzystające z pojazdu obowiązane są stosować się do wskazówek dawanych przez obsługę pojazdu.

5. Osoby jadące motocyklami (skuterami) o pojemności skokowej silnika powyżej 50 cm³ po drogach twardych lub utwardzonych obowiązane są używać hełmów ochronnych. Obowiązek ten nie dotyczy dzieci do lat 8, pod warunkiem, że kierowca motocykla (skutera) przewożącego dziecko nie przekracza szybkości 50 km na godzinę.

6. Hełmy koloru białego z niebieskim pasem pośrodku mogą być używane wyłącznie przez organy Milicji Obywatelskiej.

7. Żołnierze jadący motocyklami Sił Zbrojnych mogą używać hełmów bojowych zamiast hełmów ochronnych (ust. 5).

§ 44. 1. Zabrania się używania pojazdu, którego całkowita szerokość bez ładunku lub z ładunkiem przekracza 2,5 m (z zastrzeżeniem przepisu § 171 ust. 2, § 183 ust. 6 pkt 1 i § 186 ust. 2 pkt 1), całkowita wysokość z ładunkiem lub bez ładunku przekracza 4,0 m, a nacisk choćby jednej osi przekracza 8 ton, a dwóch osi sąsiednich (tandem) — 14,5 t. Długość zespołu złączonych z sobą pojazdów nie może przekraczać 22 m, a liczba złączonych pojazdów nie może przekraczać trzech. Długość pojazdu samochodowego oraz zespołu ciągniętego przez pojazd samochodowy nie może przekraczać wymiarów określonych w § 171 ust. 1.

2. Przejazd pojazdu lub zespołu złączonych z sobą pojazdów o szerokości, wysokości, długości lub nacisku osi przekraczających wielkości określone w ust. 1 i w § 171 ust. 1—6 oraz przewóz ładunków o długości przekraczającej określoną w § 42 ust. 6 może się odbywać tylko po uprzednim uzyskaniu zezwolenia oraz na warunkach w tym zezwoleniu określonych.

3. Zezwolenie (ust. 2) wydają:

- 1) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej dla przejazdu przez teren jednego powiatu,
- 2) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) dla przejazdu przez teren jednego województwa lub miasta wyłączonego z województwa,
- 3) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) według miejscowości, z której rozpoczyna się przejazd — dla przejazdu przez obszar dwóch sąsiednich województw, przy czym przejazd przez obszar miasta wyłączonego z województwa i obszar województwa, z którego zostało ono wyłączone, uważa się za przejazd przez jedno województwo,
- 4) Ministerstwo Komunikacji dla przejazdu przez obszar trzech lub więcej województw.

4. Zezwolenie (ust. 2) powinno określać warunki przejazdu, a co najmniej trasę i czas przejazdu oraz sposób oznakowania pojazdów lub ładunków.

5. Przy wywozie drogami gruntowymi drewna z lasu dopuszcza się przewóz dłużyc wystających z tyłu poza pojazd na odległość do 5 m; przy wywozie innymi drogami dopuszcza się taki przewóz dłużyc na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej; w zezwoleniu określone zostaną w szczególności odcinek drogi, po którym dopuszcza się przewóz, pora doby oraz okres ważności zezwolenia.

6. W razie gdy zachodzi podejrzenie, że została przekroczona dopuszczalna ładowność samochodu ciężarowego lub przyczepy, kierowca pojazdu obowiązany jest na wezwanie organów kontroli ruchu drogowego poddać pojazd wważeniu na miejscu lub udać się w tym celu do wagi, jeżeli waga znajduje się nie dalej niż w odległości 10 km.

7. Przepisów ust. 1—4 nie stosuje się do pojazdów szynowych oraz pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych, a przepi-

sów ust. 6 nie stosuje się do wszelkich pojazdów Sił Zbrojnych.

§ 45. 1. Ciężar całkowity przyczepy lub przyczep ciągniętych przez samochód nie może być większy niż ciężar całkowity samochodu ciągnącego. Przepisu tego nie stosuje się do pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych.

2. Przyczepy autobusowe przewożące ludzi mogą być ciągnięte tylko przez autobusy. Przepis ten nie dotyczy naczepek autobusowych.

3. Za motocyklem może być ciągnięta przyczepa do przewozu bagażu, o ciężarze całkowitym nie przekraczającym ciężaru własnego motocykla, jednak nie większym niż 100 kg.

4. W przypadkach szczególnie uzasadnionych Minister Komunikacji może zezwolić na odchylenia od warunków określonych w ust. 1 i 2.

Sprawdzanie stanu technicznego pojazdu.

§ 46. 1. Kierujący pojazdem obowiązany jest dopuścić organ kontroli ruchu drogowego do sprawdzenia stanu technicznego, wyposażenia lub ciężaru pojazdu korzystającego z drogi publicznej oraz ułatwić temu organowi wykonanie czynności. Organ kontroli w razie potrzeby stwierdzenia stanu technicznego pojazdu może kierować pojazdem kontrolowanym za zgodą kierującego.

2. Organy kontroli drogowej w razie stwierdzenia w pojeździe braków lub uszkodzeń, zagrażających bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu, podejmują odpowiednie kroki zabezpieczające i skierują pojazd do badania technicznego.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do pojazdów Sił Zbrojnych oraz Milicji Obywatelskiej.

Postępowanie w razie wypadku.

§ 47. 1. W razie uczestniczenia w wypadku drogowym kierujący pojazdem obowiązany jest natychmiast zatrzymać się i ustalić skutki wypadku.

2. Kierujący pojazdem i pozostałe osoby uczestniczące w wypadku drogowym powinny udzielić na miejscu pomocy ofiarom wypadku, postarać się zapewnić bezpieczeństwo ruchu w miejscu wypadku oraz podać swoje imię, nazwisko i miejsce zamieszkania na żądanie innych osób uczestniczących w wypadku.

3. O każdym wypadku (ust. 1) kierujący pojazdem powinien bezzwłocznie zawiadomić właściciela pojazdu lub zarządzającego transportem (dysponującego pojazdem), a o wypadku z ofiarami w ludziach — również najbliższą jednostkę Milicji Obywatelskiej.

4. Dla ostrzeżenia o miejscu wypadku drogowego dopuszcza się stosowanie żółtych świateł migających.

Oznakowanie pojazdów z ładunkiem materiałów niebezpiecznych oraz pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych.

§ 48. 1. Warunki bezpieczeństwa ruchu przy przewożeniu materiałów niebezpiecznych, jak materiały wybuchowe, samozapalne, zapalne i podtrzymujące palenie, trujące, promieniotwórcze, żrące itp., określają odrębne przepisy.

2. W czasie przewozu materiałów niebezpiecznych, szczególnie zagrażających bezpieczeństwu na drogach, pojazdy samochodowe użyte do tego przewozu powinny być oznakowane dwiema tablicami prostokątnymi koloru żółtego samochodowego o bokach 60 × 40 cm. Tablice powinny być umieszczone dłuższym bokiem poziomo, z przodu i z tyłu pojazdu, przy czym:

- 1) w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia tablice powinny być oświetlone,

- 2) tablica przednia powinna być umieszczona nad kabiną kierowcy; dopuszcza się umieszczenie tablicy w innym widocznym miejscu w razie niemożności umieszczenia jej nad kabiną, jednak nie niżej niż 1,5 m nad jezdnią,
- 3) tablica tylna powinna być umieszczona na środku tylnej ściany skrzyni ładunkowej lub na lewej jej stronie; jeżeli pojazd nie posiada skrzyni ładunkowej, tablica powinna być umieszczona w innym odpowiednim miejscu; w razie użycia przyczepy tylna tablica powinna być umieszczona z tyłu na przyczepie.

3. Oświetlenie tablic (ust. 2 pkt 1) nie jest wymagane, jeżeli są one wykonane z materiału odbłaskowego lub świecącego.

4. Szczegółowy zakres stosowania tablic określają odrębne przepisy (ust. 1).

5. Pojazdy specjalne Sił Zbrojnych niezależnie od tego, czy przewożą materiały niebezpieczne, powinny być oznakowane znakiem składającym się z czarnego trójkąta równobocznego wpisanego w koło koloru żółtego samochodowego z przodu i czerwonego z tyłu.

Przewóz osób samochodami ciężarowymi i przyczepami (naczepami).

§ 49. Przewóz osób ciężarowymi samochodami i przyczepami (naczepami) dozwolony jest tylko w wyjątkowych przypadkach; Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określają przypadki, w których przewóz ten jest dozwolony, oraz warunki jego wykonywania. Przepisu tego nie stosuje się do pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej.

Nauka jazdy.

§ 50. 1. Nauka jazdy pojazdami samochodowymi oraz szynowymi może odbywać się przy zachowaniu następujących warunków:

- 1) pojazd samochodowy lub szynowy używany do nauki powinien być zaopatrzony z przodu i z tyłu w okrągłą niebieską tablicę z napisem „Nauka jazdy” (§ 149),
- 2) instruktor obowiązany jest zajmować miejsce obok uczącego się, z wyjątkiem przypadków, gdy nauka jazdy odbywa się na motocyklu,
- 3) do nauki jazdy można korzystać z dróg publicznych dopiero po opanowaniu przez uczącego się na terenie zamkniętym zasad techniki kierowania pojazdem w stopniu nie zagrażającym bezpieczeństwu,
- 4) osoba pragnąca uczyć się jazdy powinna uprzednio zapoznać się z obowiązującymi przepisami o ruchu drogowym, a nauczający (instruktor) obowiązany jest do sprawdzenia znajomości tych przepisów,
- 5) do nauki jazdy pojazdami samochodowymi mogą być używane tylko pojazdy wymienione w zezwoleniu na prowadzenie nauczania (§ 296) lub zarejestrowane z zastrzeżeniem używania do celów szkoleniowych.

2. Na drogach o dużym ruchu zabrania się nauki jazdy pojazdami innymi niż wymienione w ust. 1.

Rozdział 4

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów szynowych.

§ 51. Szybkość pojazdów szynowych nie może przekraczać granicy szybkości:

- 1) dozwolonej dla autobusów na danym odcinku drogi, jeżeli szyny znajdują się w jezdni,
- 2) wyznaczonej przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, jeżeli szyny znajdują się na torowiskudzielonym.

§ 52. 1. Warunki związane z ustalaniem linii tramwajowych, przystanków oraz liczby wagonów w jednym pociągu w miastach wyłączonych z województw i w miastach stanowiących powiaty miejskie określają prezydium rad narodowych tych miast.

2. Dla miast innych niż wymienione w ust. 1 warunki określone w tym ustępie może ustalić prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej.

§ 53. 1. Kierującemu pojazdem szynowym zabrania się:

- 1) ruszać z przystanku, zanim wsiądą lub wysiądą pasażerowie,
- 2) jechać z otwartymi drzwiami, jeżeli drzwi zamykane są za pomocą specjalnego urządzenia.

2. Zabrania się zatrzymywać pojazdy szynowe w obrębie skrzyżowania dróg (ulic).

Rozdział 5

Przepisy dodatkowe o ruchu rowerów.

§ 54. 1. Ruch rowerów powinien odbywać się na jezdni, jak najbliższej jej krawędzi, a w razie wyznaczenia specjalnej drogi dla rowerów — tylko po tej drodze.

2. Ruch rowerów na poboczach dróg twardych lub utwardzonych dozwolony jest tylko wówczas, gdy nie utrudnia ruchu pieszego na tych poboczach, przy czym kierujący rowerem obowiązany jest ustępować drogi pieszym.

3. Pieszy powinien prowadzić rower na jezdni jak najbliższej prawej jej krawędzi, jednak pod warunkiem, że nie powoduje to ograniczenia ruchu innych pojazdów oraz nie naraża na niebezpieczeństwo osoby prowadzącej rower. Jeżeli z tych przyczyn nie można prowadzić roweru na jezdni, może on być prowadzony po drodze przeznaczonej dla ruchu pieszych, przy czym prowadzący rower nie powinien utrudniać ruchu pieszym.

4. Jazda rowerem po drodze przeznaczonej wyłącznie dla ruchu pieszych jest zabroniona.

§ 55. 1. Zabrania się jazdy obok siebie dwóch lub więcej rowerów, z wyjątkiem przewidzianym w ust. 2.

2. Jazda dwóch rowerów obok siebie jest dozwolona poza obszarami zabudowanymi w tych przypadkach, gdy nie utrudnia ruchu innym pojazdom, a szerokość jezdni wynosi co najmniej 6 m; w razie zbliżania się innego pojazdu wymijającego lub wyprzedzającego, rowerzysta jadący z lewej strony obowiązany jest zjechać na prawą stronę do krawędzi jezdni.

3. Zabrania się jazdy bez trzymania co najmniej jednej ręki na kierownicy lub nóg na pedałach oraz czeplania się innych pojazdów będących w ruchu.

§ 56. 1. Zabrania się przewożenia na rowerze jednoosobowym innej osoby, z wyjątkiem dziecka do lat 7, jednak pod warunkiem, że zostanie ono umieszczone na dodatkowym, zapewniającym bezpieczną jazdę, siedzeniu przed lub za kierującym rowerem.

2. Zabrania się przewożenia na rowerze przedmiotów o wymiarach zagrażających porządkowi lub bezpieczeństwu ruchu albo bezpieczeństwu kierującego oraz prowadzenia zwierząt podczas jazdy na rowerze; wyjątek stanowi prowadzenie psa przez myśliwego.

§ 57. We wszystkich przypadkach, gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia, kierujący rowerem obowiązany jest dać sygnał ostrzegawczy; używanie innych sygnałów ostrzegawczych niż określone w § 58 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 jest zabronione.

§ 58. 1. Rower powinien być zaopatrzony co najmniej w jeden skutecznie działający hamulec oraz dzwonek jako sygnał ostrzegawczy; rower wieloosobowy oraz wózek rowerowy powinien posiadać dwa niezależnie od siebie działające hamulce.

2. Motorower (§ 1 pkt 8) powinien być wyposażony:

- 1) w dwa niezależnie od siebie skutecznie działające hamulce,
- 2) w dzwonek lub inny przyrząd sygnalizujący jako sygnał ostrzegawczy o nieprzeźrliwym dźwięku,
- 3) w skutecznie działający tłumik wydechu.

§ 59. Ruch rowerów dziecięcych dozwolony jest tylko na chodniku lub innej drodze dla pieszych. Ruch tych rowerów nie może powodować utrudnienia ruchu pieszych ani narażać ich na niebezpieczeństwo.

Rozdział 6

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów zaprzęgowych.

§ 60. 1. Do zaprzęgu mogą być używane tylko zwierzęta nie płochliwe i dające sobą łatwo kierować; zwierzęta te nie mogą być ślepe i powinny być utrzymane w należytej czystości.

2. Zwierzęta w zaprzęgu powinny być okiełzane, a zwierzęta kłuszące zaopatrzone w kagańce.

3. Zaprzęg powinien być taki, aby kierujący w każdej okoliczności panował nad pojazdem.

4. Zwierzęta mogą być prowadzone luzem przy pojeździe zaprzęgowym w liczbie nie większej niż dwa; zwierzęta te powinny być uwiązane z tyłu pojazdu po jego prawej stronie.

5. Jeden zaprzęg może ciągnąć najwyżej dwa złączone ze sobą wozy.

6. Jeden koń powinien być zaprzężony pomiędzy dwa dyszle (hołoble). Prezydya wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą zezwolić na używanie na swoim terenie pojazdów zaprzęgowych, w których jeden koń jest zaprzężony do wozu z jednym dyszlem, jednak z wyłączeniem dróg przeznaczonych do ruchu międzynarodowego (oznaczonych znakami z literą E i z numerem drogi międzynarodowej) oraz dróg państwowych oznaczonych znakami szlaku drogowego z numerem jednocyfrowym i dwucyfrowym.

7. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa mogą dopuścić na terenie niektórych województw używanie pojazdów zaprzęgowych, w których jeden koń jest zaprzężony do wozu z jednym dyszlem, również na drogach przeznaczonych do ruchu międzynarodowego oraz na drogach państwowych oznaczonych znakami szlaku drogowego z numerem dwucyfrowym.

8. Konie ostro kute mogą być używane do zaprzęgu tylko w okresie zimowym.

§ 61. 1. Zabrania się jazdy obok siebie dwóch lub więcej pojazdów zaprzęgowych lub pojazdu zaprzęgowego obok innego pojazdu.

2. Bezpośrednio jeden za drugim może jechać nie więcej niż pięć pojazdów zaprzęgowych; odległość pomiędzy grupami po pięć pojazdów powinna wynosić co najmniej 50 m.

3. Przy wyjeździe pojazdu zaprzęgowego z zagrody na drogę twardą lub utwardzoną w celu jazdy po niej lub jej przecięcia koń powinien być wprowadzony za uzdę na jezdnię tej drogi.

§ 62. Zabrania się używania pojazdów zaprzęgowych posiadających koła na żelaznych obręczach, jeżeli ciśnienie kół na drogę jest większe niż 150 kg na jeden centymetr szerokości obręczy.

§ 63. 1. Używanie pojazdów zaprzęgowych na płozach (sani) dozwolone jest tylko w takich warunkach, w których jazda nimi nie powoduje tarcia płóz bezpośrednio o nawierzchnię drogi.

2. Zabrania się jazdy pojazdami na płozach bez dzwonek lub grzechotek.

3. Zabrania się używać pojazdu na płozach bez dyszla lub hołobli, mającego zaprzęg z postronków lub pasów.

4. Zabrania się używania do przewozu ładunków ponad 300 kg pojazdów posiadających płozy mające w dolnej części mniej niż 120 cm długości i mniej niż 10 cm szerokości.

§ 64. 1. Każdy pojazd zaprzęgowy służący do transportu zarobkowego powinien być wyposażony w hamulec uruchamiany z miejsca zajmowanego przez kierującego pojazdem; nie dotyczy to pojazdów na płozach.

2. Prezydya wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) ze względu na miejscowe warunki topograficzne mogą rozciągnąć obowiązek określony w ust. 1 również na niektóre lub wszystkie pojazdy służące do transportu niezarobkowego.

§ 65. Kierującemu pojazdem zaprzęgowym zabrania się:

- 1) przeciążania zwierząt ciągnących,
- 2) znęcania się nad zwierzętami,
- 3) spania podczas jazdy,
- 4) wypuszczania z rąk lejc podczas jazdy,
- 5) wystawiania bata poza boczne krawędzie pojazdu,
- 6) pozostawiania pojazdu bez opieki, a w szczególności nie zabezpieczonego przed ruszeniem bez kierującego.

§ 66. 1. Każdy pojazd zaprzęgowy znajdujący się na drodze poza obrębem miejsca zamieszkania właściciela (wsi, osady, miasta itp.), jak również w obrębie miejsca zamieszkania właściciela, jeżeli jest to miasto stanowiące powiat miejski lub wyłączone z województwa, powinien być zaopatrzony w tablicę o wymiarach nie mniejszych niż 25 × 15 cm, umieszczoną z prawej strony pojazdu i zawierającą czytelnie wypisane w języku polskim imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania właściciela pojazdu lub nazwę i adres gospodarstwa rolnego, zakładu przemysłowego, instytucji itp., do których pojazd należy. Jeżeli jeden właściciel posiada kilka pojazdów zaprzęgowych, na tablicy należy umieścić dodatkowo numer kolejny pojazdu.

2. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej może rozciągnąć przepisy ust. 1 na wszystkie lub niektóre rodzaje pojazdów zaprzęgowych, poruszających się w granicach innych niż określone w ust. 1 miast położonych na obszarze województwa.

3. Przepis ust. 1 nie dotyczy pojazdów używanych wyłącznie przy pracach rolnych i leśnych lub na drogach gruntowych nie utwardzonych.

§ 67. Przewożenie osób ciężarowymi pojazdami zaprzęgowymi jest dozwolone pod warunkiem urzędzenia miejsc do siedzenia. Liczba osób przewożonych nie może przekraczać liczby miejsc do siedzenia. Przepisu tego nie stosuje się podczas jazd związanych z pracami prowadzonymi w polu lub w lesie.

Rozdział 7

Przepisy dodatkowe o ruchu wózków ręcznych oraz inwalidzkich.

§ 68. 1. Wózki ręczne oraz inwalidzkie powinny zajmować na jezdni miejsce możliwie najbliższe prawej jej krawędzi.

2. Zabrania się jazdy obok siebie wózków określonych w ust. 1 oraz jazdy wózkami obok innego pojazdu.

3. Kierujący wózkami inwalidzkimi poruszonymi siłą mięśni ludzkich mogą korzystać z chodników lub innych dróg dla pieszych, jednak szybkość ich nie może przekraczać szybkości pieszego.

4. Szerokość wózka (ust. 1) nie może przekraczać 1,5 m, a jego ciężar całkowity nie może w istniejących warunkach drogowych utrudniać kierowania.

5. Zabrania się zjeżdżać na wózkach ręcznych na spadkach dróg.

§ 69. 1. Wózek inwalidzki powinien być wyposażony co najmniej w jeden skutecznie działający hamulec oraz w dzwonek jako sygnał ostrzegawczy.

2. Wózek inwalidzki wyposażony w pomocniczy silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ powinien posiadać:

- 1) co najmniej dwa skutecznie działające hamulce,
- 2) dzwonek lub inny sygnał dźwiękowy o nieprzeźrąliwym dźwięku,
- 3) skutecznie działający tłumik wydechu.

Rozdział 8

Przepisy dodatkowe o ruchu pojazdów samochodowych o konstrukcji specjalnej i maszyn samobieżnych.

§ 70. 1. Największa dopuszczalna szybkość pojazdu samochodowego o konstrukcji specjalnej, jak np. dźwigu, pług odśnieżny itp., posiadającego urządzenia wystające do przodu ponad 1,5 m od siedzenia kierowcy, nie może przekraczać 25 km na godzinę na obszarach zabudowanych oraz 40 km na godzinę poza tymi obszarami.

2. Części urządzeń wystających najbardziej do przodu i do tyłu (ust. 1) powinny być pomalowane w pasy białoczarne lub biało-czerwone; wymieniony sposób malowania można stosować również na innych częściach w celu polepszenia ich widoczności.

3. Od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia najbardziej wystająca do przodu część urządzenia pojazdów wymienionych w ust. 1 powinna być oznaczona światłem białym widocznym z przodu i z boków.

4. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej rejestrujący pojazd samochodowy o konstrukcji specjalnej może, w celu zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności ruchu, określić szczególne warunki jego używania i oznakowania.

5. Przepisy ust. 2 i 3 nie dotyczą pojazdów Sił Zbrojnych.

§ 71. Kierujący maszynami samobieżnymi, ciągnikami dostosowanymi również do prowadzenia przez pieszego (motoskuterami) lub pojazdami ciągnącymi maszyny niesamobieżne i przyczepy o wyjątkowej konstrukcji, dopuszczone do ruchu zgodnie z przepisami części IV działu IV, powinni zachowywać szczególną ostrożność podczas jazdy, unikając — o ile to jest tylko możliwe — utrudnienia ruchu innym użytkownikom drogi.

§ 72. Zabrania się przewożenia osób lub ładunku na maszynie samobieżnej, chyba że konstrukcja jej przewiduje do tego celu odpowiednie miejsce.

§ 73. Do ruchu maszyn i urządzeń rolniczych lub leśnych poruszanych silnikiem, lecz prowadzonych przez osobę idącą pieszo, mają odpowiednie zastosowanie przepisy o ruchu wózków ręcznych (§ 68).

Rozdział 9

Przepisy o jeździe wierzchem i pędzeniu zwierząt.

§ 74. 1. Przepisy o ruchu pojazdów mają odpowiednie zastosowanie do jazdy wierzchem i do pędzenia (przegonu) zwierząt, przy czym poganiacze powinni ustępować pierwszeństwa ruchowi kołowemu.

2. Jazda wierzchem oraz pędzenie (przegon) zwierząt powinny odbywać się na specjalnych drogach do jazdy wierzchem lub pasach przepędowych, a w razie ich braku po poboczach lub wyjątkowo po jezdni, jak najbliżej prawej jej krawędzi; przy skręcaniu w lewo należy przestrzegać przepisu § 7 ust. 4.

§ 75. 1. Zabrania się używania do jazdy wierzchem zwierząt płochliwych i nie ujeżdżonych.

2. Zwierzęta używane do jazdy wierzchem nie mogą być ślepe i powinny być utrzymane w czystości oraz okielzane, a kłuszące — zaopatrzone w kagańce.

§ 76. 1. Zabrania się jazdy wierzchem:

- 1) bez strzemion lub bez uzdy,
- 2) jeźdźcom obok siebie lub obok innego pojazdu,
- 3) w stanie wskazującym na użycie alkoholu.

2. Jeździec może prowadzić luzem najwyżej dwoje zwierząt.

§ 77. Zabrania się jazdy wierzchem z szybkością galopu. Szybkość jazdy wierzchem na obszarach zabudowanych nie może przekraczać 6 km na godzinę (szybkość konia w stępie).

§ 78. W czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia jeździec powinien posiadać umieszczone po lewej stronie światło białe, skierowane do przodu, oraz światło czerwone, skierowane do tyłu. Przepisy § 39 ust. 3 pkt 1 dotyczące widoczności światła mają odpowiednie zastosowanie.

§ 79. 1. Zabrania się wypuszczania na drogę zwierząt i ptactwa domowego.

2. Zabrania się pędzenia drogą zwierząt niebezpiecznych dla otoczenia; zwierzęta takie mogą być tylko przewożone.

3. Zwierzęta ślepe powinny być uwiązane do tylnej części wozu z prawej strony; jeżeli zwierzęta te są pędzone w grupach, zwierzę ślepe powinno być związane ze zwierzęciem widzącym, przy czym w jednej grupie związanej może znajdować się tylko jedno zwierzę ślepe.

4. Zwierzęta pędzone pojedynczo powinny znajdować się na uwięzi.

§ 80. 1. Zabrania się pędzić drogą twardą lub utwardzoną zwierzęta bez dostatecznego dozoru. Jeden poganiacz może pędzić najwyżej 10 sztuk koni lub bydła albo 20 sztuk owiec lub trzody chlewnej.

2. Konie oraz bydło powinny być powiązane grupami po 3 sztuki lub zabezpieczone w inny skuteczny sposób; przepisu tego nie stosuje się do przypadków, gdy konie lub bydło są pędzone:

- 1) w poprzek drogi,
- 2) po drodze gruntowej nie utwardzonej,
- 3) po drodze twardej lub utwardzonej:
  - a) na odcinku nie dłuższym niż 500 m,
  - b) na odcinku ponad 500 m, jednak nie dłuższym niż 3 km, na podstawie zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, wydanego w porozumieniu z organem do spraw rolnictwa, oraz na warunkach w tym zezwoleniu określonych.

3. Zabrania się pędzić zwierzęta drogami przeznaczonymi do ruchu międzynarodowego (oznaczonymi znakami z literą E i z numerem drogi międzynarodowej) oraz drogami państwowymi oznaczonymi znakami szlaku drogowego z numerem jednocyfrowym lub dwucyfrowym. Zakaz ten nie dotyczy pędzenia zwierząt:

- 1) na pasach przepędowych,
- 2) na poboczu (lub w razie braku pobocza po jezdni), jednak na odcinku nie dłuższym niż 500 m oraz pod warunkiem uzyskania zezwolenia wydanego w trybie określonym w ust. 2 pkt 3 lit. b).

4. Niezależnie od ograniczeń, określonych w ust. 1—3, prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonej z województw) mogą wprowadzić dalsze ograniczenia jazdy wierzchem i przegonu zwierząt zarówno w stosunku do określonych dróg i obszarów, jak i czasu oraz rodzaju i liczby pędzonych zwierząt.

§ 81. Szybkość pędzonych zwierząt nie może przekraczać szybkości pieszego.

§ 82. 1. W razie pędzenia zwierząt w czasie od zmroku do świtu oraz w warunkach niedostatecznej widoczności w ciągu dnia, poganiacz powinien iść po lewej stronie pędzonych zwierząt niosąc latarkę rzucającą białe światło do przodu oraz czerwone lub — na drogach gruntowych nie utwardzonych — białe do tyłu.

2. Jeżeli liczba pędzonych zwierząt przekracza 10 sztuk, powinno być dwóch poganiaczy: jeden z latarką o świetle białym, idący po lewej stronie na przodzie, drugi z latarką o świetle czerwonym lub — na drogach gruntowych nie utwardzonych — białym, idący po lewej stronie z tyłu.

§ 83. Poganiaczowi zabrania się:

- 1) pędzenia zwierząt, jeżeli znajduje się on w stanie wskazującym na użycie alkoholu,
- 2) zatrzymywania i popasania zwierząt na drogach twardej i utwardzonych,
- 3) dopuszczania do zajmowania przez zwierzęta dróg dla pieszych lub rowerzystów, lub więcej niż prawej połowy jezdni,
- 4) dopuszczania do wypasania rowów przydrożnych oraz niszczenia drzewostanu.

Rozdział 10

Zawody sportowe oraz imprezy na drogach.

§ 84. 1. Zorganizowanie na drodze zawodów sportowych (rajdów) lub innych przedsięwzięć, pociągających za sobą ograniczenie lub utrudnienie ruchu, wymaga uprzedniego uzyskania zezwolenia, które określa również warunki urządzenia tych zawodów lub przedsięwzięć.

2. Zezwolenie (ust. 1) wydaje:

- 1) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) w porozumieniu z organem do spraw wewnętrznych oraz właściwym zarządem drogi — jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu w związku z zawodami lub imprezą ma nastąpić na terenie jednego województwa (miasta),
- 2) Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych — jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu ma nastąpić na terenie kilku województw.

3. Jeżeli zamknięcie lub ograniczenie ruchu ma nastąpić na terenie miasta lub osiedla, na drodze o charakterze lokalnym, zezwolenie wydaje właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej w porozumieniu z organem do spraw wewnętrznych.

4. Wnioski o wydanie zezwoleń, o których mowa w ust. 2, powinny być zgłoszone co najmniej na 30 dni, a zezwolenie wydane co najmniej na 15 dni przed terminem rozpoczęcia zawodów sportowych lub imprez. W przypadkach określonych w ust. 3 terminy te wynoszą 15 i 7 dni.

§ 85. 1. O organizowaniu zawodów sportowych (rajdów) lub imprez pojazdów samochodowych, nie wymagających zamknięcia lub ograniczenia ruchu na drodze, należy zawiadomić co najmniej na 20 dni przed terminem:

- 1) Ministerstwo Komunikacji — jeżeli mają one odbyć się na terenie kilku województw,
- 2) właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) — jeżeli mają one odbyć się na terenie jednego województwa (miasta).

2. O zgłoszonych zawodach sportowych lub imprezach właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej zawiadamia niezwłocznie zarząd drogi oraz komendę wojewódzką (miasta wyłączonego z województwa) Milicji Obywatelskiej.

§ 86. 1. Wykorzystywanie dróg do zabaw, gier oraz w celach sportowych innych niż określone w §§ 84 i 85 jest

zabronione; zakaz ten nie obejmuje kuligów oraz innych podobnych imprez organizowanych w miejscowościach o charakterze turystycznym lub wypoczynkowym.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zezwolić na ciągnięcie narciarzy przez pojazdy i konie, saneczkowanie oraz inne zabawy o charakterze sportowym lub rozrywkowym tylko na drogach zamkniętych dla normalnego ruchu.

CZĘŚĆ II

Znaki i sygnały na drogach.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 87. 1. System znaków i sygnałów na drogach obejmuje urządzenia na drogach publicznych, mające na celu podniesienie bezpieczeństwa, sprawności i wygody ruchu drogowego, oraz sygnały dawane przez funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej lub inne osoby do tego uprawnione i posiadające wyróżniające je odznaki.

2. Znaki i sygnały (ust. 1) wyrażają ostrzeżenia, zakazy, nakazy, ograniczenia i informacje.

§ 88. 1. Na drogach rozróżnia się następujące znaki i sygnały:

- 1) znaki drogowe,
- 2) znaki na jezdni,
- 3) sygnały świetlne,
- 4) sygnały dawane przez kierującego ruchem drogowym,
- 5) sygnały dźwiękowe,
- 6) inne znaki na drogach.

2. Sygnały świetlne do kierowania ruchem mają pierwszeństwo przed wskazaniem znaków drogowych i znaków na jezdni.

DZIAŁ II

Znaki drogowe.

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

§ 89. 1. Znaki drogowe dzielą się na trzy kategorie:

- 1) znaki ostrzegawcze,
- 2) znaki wyrażające zakazy lub nakazy:
  - a) znaki zakazu,
  - b) znaki nakazu;
- 3) znaki zawierające informacje:
  - a) znaki informacyjne,
  - b) tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe,
  - c) tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych.

2. Wskazówki, zawierające dodatkowe wyjaśnienia lub informacje, określające bliżej znaczenie znaku, czas obowiązywania wyrażanych zakazów lub nakazów lub inne objaśnienia związane ze znakiem umieszcza się na znaku albo na tabliczce pod tarczą znaku.

3. Znaki drogowe powinny być umieszczone po prawej stronie drogi i zwrócone przednią stroną do nadjeżdżających pojazdów; wyjątki od tej zasady określone są w dalszych przepisach.

4. W miejscach szczególnie niebezpiecznych dla ruchu drogowego lub w przypadkach uzasadnionych warunkami drogowymi znaki drogowe mogą być powtórzone po lewej stronie drogi lub nad jezdnią.

5. Kierujących pojazdami szynowymi obowiązują znaki ostrzegawcze oraz znaki zakazu: „ograniczenie szybkości” (§ 94 ust. 18) i „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (§ 94 ust. 19).

6. Wzory znaków drogowych podane są w załączniku nr 1 do niniejszego rozporządzenia.

Rozdział 2

Znaki ostrzegawcze.

§ 90. Znaki ostrzegawcze uprzedzają kierowców i innych kierujących o niebezpiecznych miejscach na drodze, przed którymi lub przy przejeździe przez które powinni zachować szczególną ostrożność, a zwłaszcza prowadzić pojazd z taką szybkością, aby kierujący zdążył go zatrzymać, jeżeli będzie to konieczne dla bezpieczeństwa ruchu lub uniknięcia wypadku.

§ 91. 1. Tarcze znaków ostrzegawczych mają kształt trójkątów równobocznych, których wierzchołek skierowany jest do góry, z wyjątkiem znaku „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu”, którego wierzchołek skierowany jest ku dołowi (§ 92 ust. 28).

2. Tarcze znaków ostrzegawczych mają jasnożółte tło i czerwone obrzeże; symbole na tarczach są koloru czarnego, z wyjątkiem znaku „sygnały świetlne” (§ 92 ust. 26), którego symbol jest w kolorach: czerwonym, żółtym i zielonym.

3. Znaki ostrzegawcze umieszcza się w odległości od 150 do 250 m od wskazywanego miejsca niebezpiecznego. Jeżeli znak jest umieszczony bliżej niż 150 m, umieszcza się pod nim tabliczkę wskazującą rzeczywistą odległość.

4. Przepis ust. 3 nie ma zastosowania do znaku „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 28) oraz do wszystkich innych znaków ostrzegawczych umieszczonych na obszarze zabudowanym; odległość tych znaków od wskazywanego miejsca niebezpiecznego na obszarze zabudowanym nie powinna przekraczać 50 m.

5. Na tabliczce pod znakiem może być również podana długość odcinka drogi, na którym występuje wskazywane przez znak niebezpieczeństwo. Liczbę podającą długość tego odcinka umieszcza się pomiędzy strzałkami skierowanymi do góry. Keniec takiego odcinka drogi oznacza się przez powtórzenie znaku z napisem „Koniec”.

§ 92. 1. Znak „poprzeczny ściek lub garb” (rysunek I—1) ostrzega o zbliżaniu się do takiego miejsca niebezpiecznego na drodze, jak poprzeczny ściek, garb albo wygórowany mostek lub inne poprzeczne nierówności na drodze.

2. Znak „niebezpieczny zakręt lub niebezpieczne zakręty” (rysunek I—2, I—3, I—4, I—5) ostrzega o zbliżaniu się do zakrętu lub do zakrętów niebezpiecznych:

znak według rysunku I—2 oznacza zakręt w prawo,

znak według rysunku I—3 oznacza zakręt w lewo,

znak według rysunku I—4 oznacza dwa zakręty, z których pierwszy jest w prawo,

znak według rysunku I—5 oznacza dwa zakręty, z których pierwszy jest w lewo.

Pod tarczami znaków według rysunku I—4 i I—5 mogą być umieszczone tabliczki wskazujące większą liczbę bezpośrednio po sobie następujących zakrętów.

3. Znak „skrzyżowanie dróg” (rysunek I—6) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania dróg, z których żadna nie posiada pierwszeństwa przejazdu na tym skrzyżowaniu.

4. Znak „przejazd kolejowy z zaporami” (rysunek I—7) ostrzega o zbliżaniu się do przejazdu kolejowego wyposażonego w zapory (rogatki) lub półzapory (półrogatki). Oprócz tego znaku przed przejazdem z półzaporami (półrogatkami)

umieszcza się według zasad określonych w ust. 5 słupki wskaźnikowe; słupki wskaźnikowe mogą być umieszczone również przed przejazdem z zaporami (rogatkami).

5. Znak „przejazd kolejowy bez zapór” (rysunek I—8) ostrzega o zbliżaniu się do przejazdu kolejowego bez zapór (rogatek); przy przejeździe kolejowym umieszcza się krzyż św. Andrzeja (ostrzegawczy wskaźnik przejazdowy) o pojedynczych ramionach (rysunek I—9) przed liniami kolejowymi jednotorowymi oraz o podwójnych dolnych ramionach (rysunek I—9a) przed liniami kolejowymi wielotorowymi. Pomiedzy znakiem ostrzegawczym (rysunek I—8) a przejazdem ustawia się słupki wskaźnikowe: słupek z trzema kreskami (rysunek I—10) pod tarczą znaku, słupek z dwiema kreskami (rysunek I—10a) — na $\frac{2}{3}$, a słupek z jedną kreską (rysunek I—10b) — na $\frac{1}{3}$ odległości znaku od przejazdu.

6. Przed przejazdem kolejowym na linii zelektryfikowanej siecią górną umieszcza się dodatkowo znak w kształcie prostokąta z rysunkiem trupiej główki i napisem „Bacność! Nie dotykać przewodów”, ostrzegający o niebezpieczeństwie porażenia prądem w razie dotknięcia zawieszonych nad przejazdem przewodów trakcji elektrycznej.

7. Nie oznacza się jako przejazdu kolejowego skrzyżowania w jednym poziomie drogi z torem kolejowym (bocznica), na którym ruch pociągów jest nieznaczny i odbywa się bardzo powoli, a ruch na drodze podczas przejazdu pociągu jest wstrzymany przez obsługę pociągu. Skrzyżowania takie oznacza się znakiem „inne niebezpieczeństwo” (ust. 27), pod którym umieszcza się tabliczkę z symbolem lokomotywy.

8. Znak „niebezpieczny zjazd” (rysunek I—11) ostrzega o zbliżaniu się do niebezpiecznego zjazdu, tj. do spadku drogi przekraczającego 10%, albo zjazdu niebezpiecznego z powodu innych warunków miejscowych.

9. Znak „zweżenie jezdni” (rysunek I—12 i I—12a) ostrzega o takim zwichnięciu jezdni, które może stanowić niebezpieczeństwo; w zależności od potrzeby umieszcza się na znaku symbol według rysunku I—12 lub I—12a.

10. Znak „ruchomy most” (rysunek I—13) ostrzega o zbliżaniu się do mostu ruchomego (zwodzonego, obrotowego).

11. Znak „roboty na drodze” (rysunek I—14) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc, w których kierujący może spotkać pracujących ludzi lub inne przeszkody, jak np. maszyny, materiały itp. znajdujące się na drodze i utrudniające ruch; na obszarze zabudowanym znak ten może być ustawiony na jezdni bezpośrednio przed miejscem robót.

12. Znak „śliska jezdnie” (rysunek I—15) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka jezdni, który stale lub w pewnych warunkach może być śliski; nie dotyczy to śliskości spowodowanej śniegiem, gołoledzią lub deszczem.

13. Znak „przejście przez jezdnię” (rysunek I—16) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc wyznaczonych na jezdni jako przejście dla pieszych.

14. Znak „dzieci” (rysunek I—17) ostrzega o zbliżaniu się do miejsc szczególnie uczęszczanych przez dzieci, jak szkoły, przedszkola, tereny zabaw itp.

15. Znak „uwaga na zwierzęta” (rysunek I—18 i I—18a) ostrzega o zbliżaniu się do obszaru, w obrębie którego można spotkać na drodze zwierzęta bez dozoru (np. przy wjeździe do rezerwatu lub lasu o dużej ilości zwierzyny); znak ten może ostrzegać również o zbliżaniu się do odcinków dróg, na których odbywają się często przegony zwierząt (np. w pobliżu ośrodków hodowlanych); w zależności od potrzeby umieszcza się na znaku symbol według rysunku I—18 lub I—18a.

16. Znak „skrzyżowanie z drogą nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu” (rysunek I—19) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania z drogą nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu; znak ten może być użyty tylko jednocześnie ze

znakiem wymienionym w ust. 28, ustawionym na drodze nie posiadającej pierwszeństwa przejazdu.

17. Znak „odcinek jezdni o ruchu dwukierunkowym” (rysunek I—20) ostrzega kierujących, jadących po jezdni jednokierunkowej, że zbliżają się do odcinka jezdni, na którym tymczasowo lub stale odbywa się ruch dwukierunkowy.

18. Znak „tramwaj” (rysunek I—21) ostrzega o zbliżaniu się do niebezpiecznych przejazdów przez tory tramwajowe.

19. Znak „nisko przelatujące samoloty” (rysunek I—22) ostrzega o zbliżaniu się do miejsca, w którym kierujący może być zaskoczony (przestraszony) nagłym pojawieniem się nisko przelatującego samolotu.

20. Znak „stromy podjazd” (rysunek I—23) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka drogi stanowiącego stromy podjazd, po którym jazda może powodować trudności dla kierujących niektórymi pojazdami.

21. Znak „rowerzyści” (rysunek I—24) ostrzega o zbliżaniu się do miejsca, w którym rowerzyści często wjeżdżają na jezdnię lub ją przecinają.

22. Znak „spadające odłamki skalne” (rysunek I—25) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka drogi, na którym istnieje niebezpieczeństwo z powodu spadających odłamków skalnych i w związku z tym możliwość występowania ich na drodze.

23. Znak „skrzyżowanie dróg z ruchem okrężnym” (rysunek I—26) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania dróg, na którym odbywa się ruch okrężny (§ 96 ust. 3).

24. Znak „nabrzeże lub brzeg rzeki” (rysunek I—27) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka drogi prowadzącego bezpośrednio na nabrzeże lub brzeg rzeki.

25. Znak „sypki żwir (grys)” (rysunek I—28) ostrzega o zbliżaniu się do odcinka drogi, na którym żwir (grys) może być łatwo wyrzucany spod kół jadących pojazdów.

26. Znak „sygnały świetlne” (rysunek I—29) ostrzega o zbliżaniu się do miejsca, gdzie ruch na drodze jest kierowany za pomocą trójkolorowej sygnalizacji świetlnej, której kierujący może w tym miejscu nie oczekiwać.

27. Znak „inne niebezpieczeństwo” (rysunek I—30) ostrzega o innych niebezpieczeństwach aniżeli określone w ust. 1—26.

28. Znak „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (rysunek I—31) ostrzega o zbliżaniu się do skrzyżowania z drogą z pierwszeństwem przejazdu; na skrzyżowaniu tym kierujący obowiązany jest ustąpić pierwszeństwa przejazdu pojazdom jadącym po drodze, do której się zbliża; znak ten umieszcza się w odległości do 50 m od skrzyżowania na obszarach nie zabudowanych i w odległości do 25 m na obszarach zabudowanych; znak ten może być poprzedzony takim samym znakiem z tabliczką podającą odległość od skrzyżowania.

Rozdział 3

Znaki wyrażające zakazy i nakazy.

A. Znaki zakazu.

§ 93. 1. Tarcze znaków zakazu mają kształt okrągły.

2. Tarcza znaku posiada obrzeże czerwone i tło białe, z wyjątkiem znaku „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów” (§ 94 ust. 2), który ma tło czerwone bez obrzeża, oraz znaków „zakaz postoju” (§ 94 ust. 21) i „zakaz zatrzymywania się i postoju” (§ 94 ust. 22), których tło jest niebieskie. Symbole na tarczach są koloru czerwonego i czarnego.

3. Zakaz wyrażony przez znak zakazu obowiązuje na odcinku od miejsca ustawienia znaku do najbliższego skrzy-

żowania z drogą twardą lub utwardzoną, z wyjątkiem przypadków, gdy dotyczy określonego manewru lub określonego miejsca na drodze, oraz z zastrzeżeniem przepisu § 94 ust. 18.

4. Jeżeli zakaz obowiązuje na odcinku krótszym niż do skrzyżowania (ust. 3), zostaje on zniesiony symbolem znaku zakazu w szarym kolorze na białej okrągłej tarczy, przekreślonej czarną skośną kreską (rysunek IIA—4a, IIA—5a, IIA—18a, IIA—23a, IIA—26a); znak taki może stać oddzielnie po prawej stronie drogi lub może być umieszczony na odwoicie takiego samego znaku zakazu ustawionego dla kierunku przeciwnego; wyjątek stanowią znaki „zakaz postoju” (rysunek IIA—21) oraz „zakaz zatrzymywania się i postoju” (rysunek IIA—22); zniesienie zakazu wyrażonego tymi znakami na odcinku przed skrzyżowaniem następuje przez powtórzenie znaku zaopatrzonego w tabliczkę z napisem „Koniec”. Kierunek, w którym obowiązuje zakaz, może być wskazany za pomocą strzałki umieszczonej na tabliczce pod znakiem równoległe lub prawie równoległe do krawędzi jezdni.

5. Znak zakazu umieszczony pod tablicą miejscowości (§ 103) wskazuje, że zakaz wyrażony przez ten znak obowiązuje na obszarze całej miejscowości wymienionej na tablicy.

6. Znaki zakazu, dotyczące samochodów ciężarowych, mają odpowiednie zastosowanie również do wszelkich ciągników.

7. Zakazy wyrażane przez znaki według rysunków IIA—1, IIA—2, IIA—3, IIA—3a, IIA—19, IIA—21, IIA—22, IIA—23, IIA—25 dotyczą również zorganizowanych grup pieszych (kolumn) poruszających się po jezdni oraz jeźdźców i poganiaczy.

8. Oprócz symboli, przewidzianych na znakach określonych w § 94, mogą być stosowane odrębne symbole dla wskazania zakazu wjazdu wózków rowerowych lub wózków ręcznych.

9. Na jednym znaku zakazu dopuszcza się umieszczenie kilku symboli, wskazujących zakaz wjazdu określonych rodzajów pojazdów.

§ 94. 1. Znak „zakaz ruchu wszelkich pojazdów” (rysunek IIA—1) wskazuje, że droga jest zamknięta dla ruchu wszelkich pojazdów w obu kierunkach; znak ten może być umieszczony na jezdni.

2. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów” (rysunek IIA—2) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów od strony, od której umieszczono ten znak, jest zabroniony.

3. Znak „zakaz skrętu w lewo” („w prawo”) (rysunek IIA—3 i IIA—3a) wskazuje, że na najbliższym skrzyżowaniu zabronione jest skręcanie w lewo (w prawo); zakaz skrętu w lewo oznacza również, że zawracanie na tym skrzyżowaniu jest zabronione.

4. Znak „zakaz wyprzedzania” (rysunek IIA—4) wskazuje, że wyprzedzanie pojazdów samochodowych wielośladowych i trolejbusów jest zabronione kierowcom wszelkich pojazdów samochodowych.

5. Znak „zakaz wyprzedzania przez samochody ciężarowe” (rysunek IIA—5) wskazuje, że kierowcom samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym, przekraczającym 3,5 tony, nie wolno wyprzedzać innych pojazdów samochodowych wielośladowych i trolejbusów.

6. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych z wyjątkiem motocykli jednośladowych” (rysunek IIA—6) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów samochodowych z wyjątkiem motocykli jednośladowych jest zabroniony.

7. Znak „zakaz wjazdu motocykli jednośladowych” (rysunek IIA—7) wskazuje, że wjazd na drogę motocykli jednośladowych jest zabroniony.

8. Znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych” (rysunek IIA — 8) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów samochodowych jest zabroniony.

9. Znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych” (rysunek IIA — 9) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich samochodów ciężarowych jest zabroniony; liczba określająca ciężar pojazdu, umieszczona na znaku lub na tabliczce pod znakiem, oznacza, że zakaz dotyczy samochodów ciężarowych, których dopuszczalny ciężar całkowity przekracza ciężar określony.

10. Znak „zakaz wjazdu ciągników rolniczych” (rysunek IIA — 10) wskazuje, że wjazd na drogę ciągników rolniczych wszystkich rodzajów jest zabroniony.

11. Znak „zakaz wjazdu pojazdów samochodowych z przyczepami” (rysunek IIA — 11) wskazuje, że wjazd na drogę pojazdów samochodowych ciągnących jedną lub więcej przyczep jest zabroniony; znak ten nie dotyczy pojazdów z przyczepą jednoosiową oraz pojazdów z naczepą; jeżeli na znaku lub na tabliczce pod znakiem podana jest liczba określająca ciężar pojazdu, oznacza ona, że znak dotyczy pojazdów samochodowych ciągnących przyczepy, których dopuszczalny ciężar całkowity przekracza ciężar określony; w razie ciągnięcia dwóch przyczep ciężar ten odnosi się do każdej przyczepy osobno.

12. Znak „zakaz wjazdu pojazdów zaprzęgowych” (rysunek IIA — 12) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów zaprzęgowych jest zabroniony.

13. Znak „zakaz wjazdu rowerów” (rysunek IIA — 13) wskazuje, że wjazd na drogę rowerów (§ 1 pkt 8) jest zabroniony.

14. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o szerokości ponad . . . . metrów” (rysunek IIA — 14) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których szerokość (z ładunkiem lub bez ładunku) przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

15. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o całkowitej wysokości ponad . . . . metrów” (rysunek IIA — 15) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których całkowita wysokość (z ładunkiem lub bez ładunku) przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

16. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o rzeczywistym ciężarze całkowitym ponad . . . . ton” (rysunek IIA — 16) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, których rzeczywisty ciężar całkowity przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

17. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o nacisku osi większym niż . . . . ton” (rysunek IIA — 17) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów, w których nacisk choćby jednej osi przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony; przepis ten nie dotyczy nacisku dwóch osi sąsiednich (tandem) (§ 171 ust. 6), których łączny nacisk może być o 80% większy, niż wskazano na znaku.

18. Znak „ograniczenie szybkości” (rysunek IIA — 18) wskazuje, że przekroczenie szybkości określonej na znaku jest zabronione wszystkim kierującym; liczba umieszczona na znaku wskazuje najwyższą dozwoloną szybkość wyrażoną w km na godzinę. Jeżeli znak ten umieszczony jest pod znakiem szlaku drogowego według rysunku IIC — 3 (§ 104 ust. 1) lub pod znakiem z numerem drogi międzynarodowej według rysunku IIC — 4 (§ 104 ust. 4), podane na znaku ograniczenie szybkości obowiązuje na odcinku drogi o oznaczonym na znaku numerze aż do miejsca odwołania tego ograniczenia znakiem według rysunku IIA — 18a (§ 93 ust. 4) lub do miejsca, w którym wprowadzono inne ograniczenie szybkości znakiem według rysunku IIA — 18.

19. Znak „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (rysunek IIA — 19) wskazuje, że kierujący pojazdem powinien zatrzymać pojazd na chwilę, zanim wjedzie na drogę

z pierwszeństwem przejazdu; zatrzymanie pojazdu powinno nastąpić:

- 1) w takim miejscu, aby kierujący mógł stwierdzić, że ruch na drodze poprzecznej pozwala mu bezpiecznie na nią wjechać, nie powodując utrudnienia innym, jadącym tą drogą, lub
- 2) w razie wyznaczenia dodatkowo miejsca zatrzymania za pomocą znaku na jezdni lub w inny widoczny sposób — przed tymi znakami.

Znak według rysunku IIA — 19 może być poprzedzony znakiem ostrzegawczym „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 28) z tabliczką wskazującą odległość do skrzyżowania. Wyjątkowo znak ten może być umieszczony przed przejazdem kolejowym bez zapór (rogatek) oraz półzapór (półrogatek) znajdującym się w niekorzystnych warunkach drogowych; przepisy pkt 1 i 2 mają odpowiednie zastosowanie.

20. Znak „Stój! Urząd Celnny” (rysunek IIA — 20) wskazuje, że kierujący pojazdem powinien zatrzymać się przed urzędem celnym. Znak ten przy odpowiedniej zmianie napisu może być stosowany również w innych okolicznościach, np. dla oznaczenia granicznego punktu kontrolnego lub uszkodzonych urządzeń zabezpieczających na przejeździe kolejowym; napisy „urząd celny” (w języku polskim i obcym) zastępuje się wtedy napisem określającym przyczynę obowiązkowego zatrzymania się. Dalsza jazda po zatrzymaniu może nastąpić za zgodą osoby uprawnionej (pracownika urzędu celnego, organu kontroli ruchu granicznego, pracownika kolei itp.).

21. Znak „zakaz postoju” (rysunek IIA — 21) wskazuje miejsce, w którym postój pojazdów jest ograniczony w czasie, przy czym:

- 1) znak bez napisów określających czas trwania postoju wskazuje, że postój trwający ponad 5 minut jest zabroniony,
- 2) ograniczenie postoju w określonych godzinach, czas trwania postoju, wyjątki dla pewnych rodzajów pojazdów itp. wskazuje się odpowiednimi napisami umieszczonymi zgodnie z przepisami § 89 ust. 2,
- 3) znak dotyczy tej strony drogi, przy której się znajduje, również jeżeli jest umieszczony na drodze jednokierunkowej,
- 4) znak nie dotyczy pojazdów publicznej komunikacji zbiorowej, zatrzymujących się na ustalonych dla nich przystankach,
- 5) w przypadkach uzasadnionych warunkami lokalnymi tarcza znaku może być umieszczona równolegle do krawędzi jezdni.

22. Znak „zakaz zatrzymywania się i postoju” (rysunek IIA — 22) wskazuje miejsce, w którym zatrzymywanie się i postój są zabronione; przepisy ust. 21 pkt 2—5 stosuje się odpowiednio do tego znaku.

23. Znak „zakaz zawracania” (rysunek IIA — 23) wskazuje, że na najbliższym skrzyżowaniu oraz na odcinku drogi od znaku do tego skrzyżowania zawracanie jest zabronione.

24. Znak „zakaz wjazdu pojazdów o długości ponad . . . . metrów” (rysunek IIA — 24) wskazuje, że wjazd na drogę wszelkich pojazdów lub zespołów pojazdów, których długość (z ładunkiem lub bez ładunku) przekracza wielkość określoną na znaku, jest zabroniony.

25. Znak „pierwszeństwo ruchu dla pojazdów nadjeżdżających z przeciwka” (rysunek IIA — 25) wskazuje, że wjazd na zwężony odcinek drogi, przed którym jest umieszczony ten znak, jest zabroniony, jeżeli na odcinku tym znajdują się lub zbliżają się do niego pojazdy jadące z przeciwnego kierunku.

26. Znak „zakaz używania sygnałów dźwiękowych” (rysunek IIA — 26) wskazuje, że używanie sygnałów dźwięko-

wych przez kierujących pojazdami jest zabronione, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to konieczne w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem.

B. Znaki nakazu.

§ 95. 1. Tarcze znaków nakazu mają kształt okrągły.

2. Tarcze znaków są koloru niebieskiego; symbole na tarczach są koloru białego.

3. Znaki nakazu mogą być umieszczone na samej drodze lub na przedłużeniu osi drogi.

§ 96. 1. Znak „obowiązujący kierunek jazdy” wskazuje za pomocą strzałki lub strzałek obowiązujący kierunek jazdy, przy czym:

- 1) znak według rysunku IIB—1 (IIB—1a) wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w prawo;
- 2) znak według rysunku IIB—2 (IIB—2a) wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w lewo;
- 3) znak według rysunku IIB—3 wskazuje, że kierujący obowiązany jest skręcić w prawo lub w lewo;
- 4) znak według rysunku IIB—4 wskazuje, że kierujący obowiązany jest jechać prosto przez skrzyżowanie;
- 5) znak według rysunku IIB—5 umieszczony na pasie rozdzielczym lub wysepce na jezdni wskazuje początek odcinka jezdni jednokierunkowej lub kierunek objeżdżania wysepki albo przeszkody.

2. Oprócz odmian znaków wymienionych w ust. 1 mogą być stosowane również znaki wskazujące nakaz jazdy prosto lub w prawo (połączenie znaków według rysunków IIB—4 i IIB—1a) oraz nakaz jazdy prosto lub w lewo (połączenie znaków według rysunków IIB—4 i IIB—2a).

3. Znak „ruch okrężny” (rysunek IIB—6) wskazuje kierującym skrzyżowanie dróg (plac), na którym powinni poruszać się dookoła wysepki, zieleńca lub innego obiektu w kierunku podanym na znaku.

4. Znak „droga tylko dla rowerów” (rysunek IIB—7) wskazuje drogę, z której obowiązane są korzystać osoby jadące na rowerach jednośladowych (§ 1 pkt 8).

Rozdział 4

Znaki zawierające informacje.

A. Znaki informacyjne.

§ 97. 1. Tarcze znaków informacyjnych mają kształt kwadratu lub prostokąta.

2. Na znakach informacyjnych stosuje się kolory: niebieski, biały, czarny, czerwony, żółty i zielony.

3. Znaki informacyjne mogą być umieszczane zarówno po prawej, jak i po lewej stronie drogi oraz na przedłużeniu osi drogi lub mogą być zawieszane nad jezdnią. Tarcze znaków powinny być umieszczone w taki sposób w stosunku do osi drogi, aby zapewnić należyłą ich widoczność.

§ 98. Jeżeli znaki informacyjne podają dodatkowo zalecenia, kierujący obowiązani są stosować się do tych zaleceń.

§ 99. 1. Znak „postój” (rysunek IIIA—1) wskazuje miejsce przeznaczone na postój pojazdów samochodowych; w miejscach oznaczonych tym znakiem zabroniony jest postój:

- 1) pojazdów samochodowych przeznaczonych do transportu zarobkowego podczas oczekiwania na kurs (wynajęcie),
- 2) innych pojazdów niż samochodowe, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to specjalnie dozwolone.

Miejsce postoju pojazdów zarobkowych oznacza się odrębnym znakiem zawierającym odpowiedni napis; w miejscach przeznaczonych na postój pojazdów zarobkowych zabrania się zatrzymywania innych pojazdów niż wskazane na znaku oraz pojazdów zarobkowych wynajętych.

2. Znak „szpital” (rysunek IIIA—2) wskazuje kierującym, że należy zachować środki ostrożności, których wymaga bliskość szpitala lub innych zakładów leczniczych, jak również unikać czynienia hałasu.

3. Znak „punkt opatrunkowy” (rysunek IIIA—3) wskazuje na bliskość punktu opatrunkowego lub apteczki przydrożnej.

4. Znak „stacja obsługi” (rysunek IIIA—4) wskazuje na bliskość stacji obsługi technicznej pojazdów samochodowych.

5. Znak „telefon” (rysunek IIIA—5) wskazuje, że w pobliżu znajduje się telefon dostępny do rozmów publicznych.

6. Znak „stacja benzynowa (paliwowa)” (rysunek IIIA—6) wskazuje, że w pobliżu lub w odległości wskazanej na znaku znajduje się stacja zaopatrywania w paliwo.

7. Znak „obozowisko (camping)” (rysunek IIIA—7) wskazuje miejsce w pobliżu drogi, przeznaczone do ustawienia namiotów, domków campingowych itp.

8. Znak „droga bez przejazdu (ślepa)” (rysunek IIIA—8) wskazuje wjazd na odcinek drogi, której przeciwległy koniec nie ma połączenia z inną drogą.

9. Znak „pierwszeństwo ruchu na zwężonym odcinku drogi” (rysunek IIIA—9) wskazuje, że kierujący pojazdami zbliżającymi się do zwężonego odcinka drogi, mostu itp. mają prawo pierwszeństwa wjazdu na ten odcinek przed pojazdami zbliżającymi się również do tego odcinka z kierunku przeciwnego; znakowi temu odpowiada znak zakazu (§ 94 ust. 25) umieszczony od strony przeciwnego kierunku ruchu.

10. Znak „droga jednokierunkowa” (rysunek IIIA—10) wskazuje wjazd na drogę (jezdnię) o jednym kierunku ruchu.

11. Znak „miejsce przejścia przez jezdnię” (rysunek IIIA—11) wskazuje miejsce, w którym znajduje się przejście przez jezdnię. Miejsce ustawienia znaku oznacza linię, przed którą kierujący powinien zatrzymać pojazd, jeżeli to wynika z konieczności zastosowania się do przepisów § 32 ust. 1—3.

12. Znak „autostrada” (rysunek IIIA—12) wskazuje wjazd na autostradę (drogę przeznaczoną tylko dla ruchu pojazdów samochodowych), na której stosuje się przepisy § 17 ust. 2 i 3.

13. Znak „koniec autostrady” (rysunek IIIA—13) wskazuje miejsce, w którym kończy się autostrada (ust. 12); znak ten może być poprzedzony takim samym znakiem z napisem podającym odległość do końca autostrady.

14. Znak „droga z pierwszeństwem przejazdu” (rysunek IIIA—14) informuje kierującego, że wjeżdża na drogę posiadającą pierwszeństwo przejazdu na skrzyżowaniach z innymi drogami. Na drogach przecinających taką drogę umieszcza się znaki „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu” (§ 92 ust. 28).

15. Znak „koniec pierwszeństwa przejazdu” (rysunek IIIA—15) wskazuje koniec drogi posiadającej pierwszeństwo przejazdu na skrzyżowaniach z innymi drogami, na której początku umieszczony był znak według rysunku IIIA—14; znak według rysunku IIIA—15 może być poprzedzony takim samym znakiem z tabliczką, podającą odległość do miejsca, w którym kończy się droga z pierwszeństwem przejazdu.

16. Pomiędzy znakami według rysunku IIIA—14 i według rysunku IIIA—15 mogą być umieszczone dodatkowo znaki według rysunku IIIA—14 (o wymiarach zmniejszonych) w celu przypomnienia kierującym, że poruszają się po drodze z pierwszeństwem przejazdu.

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe.

§ 100. Tablice przed drogowskazami uprzedzają kierujących o zbliżaniu się do skrzyżowania dróg oraz wskazują schematycznie kierunki, w których rozchodzą się drogi; na

tablicach tych mogą być podane dodatkowo informacje, dotyczące numeracji dróg lub ruchu na wskazywanych odcinkach dróg.

§ 101. 1. Tablice przed drogowskazami (rysunek IIIB—1) mają kształt prostokąta.

2. Tło tablic przed drogowskazami jest koloru żółtego, napisy i obrzeże są koloru czarnego.

§ 102. 1. Drogowskazy (rysunek IIIB—2) mają kształt prostokąta umieszczonego dłuższym bokiem poziomo i zakończonygo z jednej strony strzałką w kształcie trójkąta równoramiennego.

2. Tło drogowskazu jest koloru żółtego, napisy i obrzeże są koloru czarnego.

3. Drogowskazy wskazują kierunki dróg do określonych miejscowości oraz podają odległość do nich; mogą też wskazywać kierunki dróg do określonych obiektów przy drodze np. lotnisk.

4. Tablice kierunkowe (rysunek IIIB—3) są uzupełnieniem drogowskazów i podają odległości do większych miejscowości leżących na danym szlaku drogowym.

5. Tablica kierunkowa umieszczona za skrzyżowaniem dróg oznacza potwierdzenie kierunku drogi.

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych.

§ 103. 1. Tablice miejscowości (rysunek IIIC—1) mają kształt prostokąta, którego dłuższy bok umieszczony jest poziomo.

2. Tablice szlaków drogowych (rysunek IIIC—2) wskazują większe miasta oraz specjalnie uczęszczane miejscowości (np. uzdrowiska) znajdujące się na danym szlaku, podając odległość do nich.

3. Tło tablicy miejscowości oraz tablicy szlaku drogowego jest koloru żółtego, napisy oraz obrzeże koloru czarnego.

§ 104. 1. Znaki szlaków drogowych (rysunek IIIC—3) mają kształt prostokąta.

2. Tło znaku szlaku jest koloru czerwonego, liczby koloru białego i obrzeże koloru czarnego; na drogach warunkowo udostępnionych dla ruchu pojazdów przekraczających dopuszczalny ciężar całkowity lub nacisk osi, obrzeże znaku składa się z biało-czarnych kwadratów.

3. Znak szlaku zawiera numer, którym oznaczono dany szlak.

4. Znaki z numerami dróg międzynarodowych (rysunek IIIC—4) mają kształt prostokąta, tło znaku jest koloru zielonego, liczby i obrzeże koloru białego.

§ 105. 1. Drogowskazy, tablice kierunkowe, tablice miejscowości oraz znaki szlaków drogowych mogą być w zależności od warunków drogowych umieszczone po prawej lub lewej stronie drogi albo w innym dobrze widocznym miejscu.

2. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej może wprowadzać inne rodzaje tablic przed drogowskazami, drogowskazów, tablic kierunkowych, tablic miejscowości oraz tablic i znaków szlaków drogowych niż określone wzorami rysunków: IIIB—1, IIIB—2, IIIB—3, IIIC—1, IIIC—2 i IIIC—3.

DZIAŁ III

Znaki na jezdni.

§ 106. 1. Znaki na jezdni nakazują kierującym pojazdami prowadzenie pojazdów zgodnie ze znaczeniem tych znaków.

2. Znaki na jezdni składają się z linii ciągłych i przerywanych, podłużnych lub poprzecznych względem osi drogi oraz innych znaków, jak strzałki, napisy itp.

3. Na jezdni i na chodnikach mogą być również umieszczone napisy oraz linie i znaki kolorowe, wskazujące miejsca przeznaczone dla określonych celów, jak np. miejsca postoju, miejsca przystanków środków komunikacji publicznej itp.

§ 107. 1. Wyznaczenie na jezdni pasów ruchu za pomocą linii podłużnych oznacza, że kierujący pojazdem powinien prowadzić swój pojazd w pasie ruchu odpowiadającym jego kierunkowi jazdy.

2. Przejeżdżanie przez linię ciągłą podłużną oraz najeżdżanie na nią jest zabronione.

3. Przejeżdżanie na sąsiedni pas ruchu dozwolone jest tylko — przy zachowaniu obowiązujących przepisów ruchu — w tych miejscach, w których pasy ruchu są od siebie oddzielone linią przerywaną.

4. W razie gdy jezdni podzielona jest podłużną linią podwójną, z których jedna jest ciągła, a druga przerywana, przejeżdżanie na sąsiedni pas ruchu dozwolone jest tylko od strony linii przerywanej.

5. Z wyjątkiem przejeżdżania na sąsiedni pas ruchu, zabrania się jazdy kołami po liniach oraz jazdy w ten sposób, aby linie wyznaczające pasy ruchu znajdowały się pomiędzy kołami pojazdu.

6. Strzałki wyznaczone na jezdni przed skrzyżowaniem wskazują, który pas ruchu odpowiada kierunkowi jazdy po przejechaniu skrzyżowania; wszyscy kierujący pojazdami powinni przed dojechaniem do skrzyżowania, w miejscach oznaczonych liniami przerywanymi, skierować swe pojazdy na te pasy ruchu, które odpowiadają zamierzonemu przez nich kierunkowi jazdy.

7. Linią ciągłą, umieszczoną bezpośrednio przy krawędzi jezdni lub również na krawężniku, może być oznaczona długość odcinka jezdni przeznaczonego na przystanek komunikacji publicznej, postój taksówek itp., na którym mają zastosowanie przepisy dotyczące zatrzymywania się i postoju innych pojazdów.

§ 108. 1. Linia zatrzymania wyznaczona prostopadle do osi drogi wskazuje kierującemu miejsce, w którym powinien zatrzymać swój pojazd, jeżeli to wynika z ustawienia znaku „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)” (§ 94 ust. 19), sygnalizacji świetlnej (§ 113 pkt 1 i § 116) lub sygnałów dawanych ręcznie (§ 117 ust. 1).

2. Linia zatrzymania może być uzupełniona napisem „stop”, umieszczonym bezpośrednio przed linią.

3. Jeżeli wyznaczone jest przejście przez jezdnię, a nie ma linii zatrzymania, linię tę stanowi linia ograniczająca przejście, dalsza od skrzyżowania.

§ 109. 1. Linie, wyznaczające przejścia przez jezdnię, wskazują pieszym miejsca, z których powinni korzystać przy przechodzeniu przez jezdnię.

2. Miejsca przejść przez jezdnię mogą być oznaczone za pomocą dwóch linii pojedynczych ograniczających to przejście lub za pomocą wielu linii równoległych do osi drogi wyznaczonych na całej powierzchni przejścia albo w inny wyraźny sposób.

3. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych ustali specjalny sposób oznaczenia przejść przez jezdnię, na których kierujący obowiązany jest przestrzegać zasady pierwszeństwa przechodzenia przez jezdnię osób pieszych.

§ 110. Miejsca, z których obowiązani są korzystać rowerzyści przejeżdżający przez jezdnię, oznacza się za pomocą dwóch równoległych linii przerywanych.

§ 111. Wyznaczone na jezdni linie równoległe, ukośne względem osi drogi i ograniczone linią ciągłą, oznaczają miejsca wyłączone z ruchu pojazdów, które może mieć charakter wysepki porządkującej ruch, wysepki bezpieczeństwa lub wysepki dla pasażerów środków komunikacji.

DZIAŁ IV

Sygnały świetlne.

§ 112. 1. Sygnalizacja świetlna służy do kierowania ruchem drogowym oraz do ostrzegania użytkowników dróg o niebezpieczeństwie.

2. Sygnalizatory nadające sygnały do kierowania ruchem powinny być umieszczone po prawej stronie jezdni; mogą być one powtórzone po lewej stronie. Sygnalizatory przeznaczone dla poszczególnych pasów ruchu powinny być umieszczone po prawej stronie pasów ruchu, których dotyczą, lub być zawieszane nad tymi pasami; mogą być one powtórzone po lewej stronie.

3. Jeżeli sygnalizatory (ust. 2) przeznaczone są dla poszczególnych kierunków ruchu (pasów ruchu), powinno być to wskazane przez umieszczenie nad sygnalizatorem odpowiedniego znaku (strzałki) widocznego zarówno w dzień, jak i w nocy. Znaki te nie są wymagane, jeżeli sygnalizatory zawieszane są nad jezdnią.

4. Sygnały świetlne do ostrzegania użytkowników dróg umieszcza się stosownie do potrzeb występujących w danym miejscu.

§ 113. 1. Znaczenie sygnałów w sygnalizacji świetlnej do kierowania ruchem jest następujące:

- 1) sygnał czerwony — zabrania wjazdu i wejścia;
- 2) sygnał zielony — zezwala na wjazd i wejście z zastrzeżeniem przepisów ust. 3;
- 3) sygnał żółty — zabrania wjazdu i wejścia na skrzyżowanie wszystkim użytkownikom drogi, z wyjątkiem tych, dla których ruch był otwarty, a których pojazdy w chwili zapalania się sygnału żółtego znajdowały się tak blisko skrzyżowania, że nie mogłyby zatrzymać się przed nim; sygnał żółty poleca jednocześnie opuszczenie skrzyżowania wszystkim użytkownikom drogi, którzy znajdowali się na skrzyżowaniu w chwili zapalania się sygnału żółtego.

2. Sygnał zielony w kształcie strzałki wskazuje, że jazda dozwolona jest tylko w kierunku wskazanym sygnałem-strzałką. Jeżeli sygnał-strzałka nadawany łącznie z sygnałem czerwonym zezwala na skręcanie pojazdów, kierujący może skrócić tylko pod warunkiem, że nie utrudni ruchu pojazdów jadących po drodze, na którą wjeżdża, oraz ruchu pieszych przekraczających jezdnię na sygnał zielony. Sygnał-strzałka może być zastąpiony znakiem składającym się z białej tabliczki prostokątnej z umieszczoną na niej zieloną strzałką.

3. Sygnał zielony nie zezwala na wjazd na skrzyżowanie, jeżeli na odcinku drogi za skrzyżowaniem znajduje się tyle pojazdów, iż jest oczywiste, że kierujący, który zamierza wjechać na ten odcinek, nie będzie mógł opuścić skrzyżowania przed najbliższą zmianą sygnałów.

4. Przepisów ust. 2 nie stosuje się do pojazdów szynowych, jeżeli przy skręcaniu przecinają one jezdnię drogi, na którą wjeżdżają.

§ 114. 1. Zatrzymanie pojazdu nakazane sygnałem czerwonym powinno nastąpić przed linią zatrzymania, a w razie jej braku — bezpośrednio przed sygnałem.

2. W sygnalizacji świetlnej przeznaczonej tylko dla pieszych stosuje się sygnały czerwony i zielony, przy czym sygnał zielony migający oznacza jednocześnie, że za chwilę zapali się sygnał czerwony. Sygnały te mogą mieć kształt sylwetek pieszego. Sygnał czerwony zapalony bezpośrednio po zielonym zezwala na opuszczenie jezdni tym pieszym, którzy znajdowali się na przejściu w chwili zapalania się sygnału czerwonego.

3. Sygnał żółty migający ma znaczenie sygnału ostrzegawczego, nakazującego wszystkim użytkownikom drogi za-

chowanie szczególnej ostrożności ze względu na niebezpieczne miejsce, do którego się zbliżają.

§ 115. 1. Przy prowadzeniu robót na drodze używa się sygnałów świetlnych czerwonych, jeżeli droga jest zamknięta dla ruchu, oraz sygnałów świetlnych żółtych, jeżeli ruch jest ograniczony; w razie ograniczenia ruchu mogą być nadawane sygnały do kierowania ruchem.

2. Wysepki porządkujące ruch, wysepki bezpieczeństwa oraz przeszkody znajdujące się na jezdni oznacza się światłami koloru żółtego; poza obszarami zabudowanymi zamiast tych światel mogą być stosowane światła odblaskowe.

3. Dla oznaczenia prawej krawędzi jezdni używa się światel koloru czerwonego lub żółtego, a dla oznaczenia przeciwległej krawędzi — światel koloru białego lub żółtego. Zamiast tych światel mogą być stosowane światła odblaskowe.

§ 116. Na przejeździe kolejowym (przejeździe przez tory tramwajowe) wyposażonym w sygnalizację świetlną ruch jest zabroniony w czasie, gdy nadawany jest sygnał czerwony migający lub ciągły.

DZIAŁ V

Sygnały dawane przez kierującego ruchem drogowym.

§ 117. 1. Milicjant stojący przodem lub tyłem do nadjeżdżających pojazdów wyraża sygnał „stój”, zabraniający wjazdu i wejścia na skrzyżowanie.

2. Milicjant stojący bokiem do nadjeżdżających pojazdów wyraża sygnał zezwolenia na wjazd i wejście na skrzyżowanie.

3. Podniesienie przez milicjanta ręki do góry wyraża sygnał „uwaga” i zabrania wjazdu i wejścia na skrzyżowanie, nakazując równocześnie opuszczenie skrzyżowania użytkownikom drogi, dla których ruch był otwarty.

4. Milicjant może za pomocą innych ruchów rękami dawać nie budzące wątpliwości zakazy i nakazy poszczególnym użytkownikom drogi.

5. Do dawania sygnałów, o których mowa w ust. 1—4, upoważnieni są także żołnierze kierujący ruchem.

DZIAŁ VI

Sygnały dźwiękowe.

§ 118. 1. Sygnały dźwiękowe w postaci gwizdków mogą być używane jako sygnały pomocnicze przy kierowaniu ruchem lub jako sygnały dawane dla ostrzeżenia użytkowników dróg.

2. Do dawania sygnałów określonych w ust. 1 upoważnieni są milicjanci, żołnierze kierujący ruchem oraz na przejazdach kolejowych dróżnicy kolejowi.

§ 119. Na przejazdach kolejowych lub tramwajowych mogą być używane sygnały dźwiękowe w postaci nie ogłuszających dzwonek lub brzęczyków ostrzegających o zbliżaniu się pociągu (tramwaju) lub o opuszczaniu zapór (rogaitek) lub półzapór (półrogaitek).

DZIAŁ VII

Inne znaki na drogach.

§ 120. 1. Do systemu znaków drogowych, oprócz znaków określonych w dziale II, należą znaki administracyjno-informacyjne obejmujące znaki ustawiane na granicy Państwa oraz na granicach województw i powiatów, tablice ustawiane przed obiektami drogowymi lub siedzibami służby drogowej, znaki podające potrzebne użytkownikom dróg

informacje oraz znaki kilometrowe, hektometrowe i inne związane z oznaczeniem pasa drogowego, jak również dodatkowe znaki dla kierujących tramwajami i trolejbusami.

2. Ministrowie Gospodarki Komunalnej i Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych określają dodatkowe znaki dla kierujących tramwajami i trolejbusami.

3. Minister Komunikacji w porozumieniu z Przewodniczącym Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki może wprowadzać znaki informacji turystycznej dla kierujących pojazdami.

§ 121. 1. W obrębie pasa drogowego dróg publicznych, poza jezdnią, poboczem i chodnikiem (§ 3 ust. 1) nie wolno ustawiać bez zgody właściwego zarządu drogi żadnych znaków, tablic z rysunkami i napisami oraz reklam.

2. Znaki i tablice, o których mowa w ust. 1, ustawiane za zgodą zarządu drogi, nie mogą być podobne kształtem ani kolorem do znaków drogowych albo swoim wyglądem lub sposobem ustawienia wpływać ujemnie na widoczność i wyrazistość znaków i sygnałów na drogach, wprowadzać w błąd lub utrudniać ruch drogowy.

CZĘŚĆ III

Ewidencja i dopuszczanie pojazdów do ruchu na drogach publicznych.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 122. 1. Przepisy niniejszej części dotyczą pojazdów samochodowych, przyczep, maszyn samobieżnych oraz rowerów i wózków inwalidzkich.

2. Przepisy niniejszej części dotyczą również trolejbusów, przy czym tryb ich badania technicznego zostanie ustalony przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

3. Przepisy niniejszej części nie dotyczą pojazdów samochodowych, które mogą być również prowadzone przez osobę idącą pieszo.

4. Przepisy niniejszej części nie dotyczą pojazdów Sił Zbrojnych, z zastrzeżeniem § 132 ust. 1 pkt 3.

5. Wzory tablic (znaków) rejestracyjnych pojazdów Sił Zbrojnych ustalają Ministrowie Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Komunikacji.

DZIAŁ II

Dopuszczanie pojazdów samochodowych do ruchu na drogach publicznych.

Rozdział I

Przepisy ogólne.

§ 123. 1. Przepisy niniejszego działu dotyczą pojazdów samochodowych, zwanych dalej w niniejszym dziale pojazdami.

2. Ewidencję i rejestrację pojazdów prowadzą właściwe do spraw komunikacji organy prezydium powiatowych rad narodowych, z zastrzeżeniem przepisów § 132 ust. 1 pkt 4 i § 134 ust. 2 i 3.

Rozdział 2

Ewidencja pojazdów.

Zgłoszenie pojazdów do ewidencji.

§ 124. 1. Każdy pojazd zbudowany w kraju lub sprowadzony z zagranicy podlega obowiązkowemu zgłoszeniu do ewidencji we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy pojazdów:

- 1) jednostek podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, z wyjątkiem pojazdów Komendy Głównej Straży Pożarnej, Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii oraz przedsiębiorstw podległych temu ministrowi,
- 2) przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, szefów i cudzoziemskiego personelu tych przedstawicielstw i urzędów oraz innych osób i organizacji międzynarodowych korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych,
- 3) zarejestrowanych za granicą i należących do osób przybywających do Polski na pobyt czasowy.

§ 125. 1. Zgłoszenia do ewidencji dokonuje właściciel pojazdu, przedstawiając dowód przydziału lub własności pojazdu.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wydaje zgłaszającemu potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

3. Zgłoszenie pojazdu do rejestracji (§ 132) jest równoznaczne ze zgłoszeniem do ewidencji; dowód rejestracyjny zastępuje potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 126. Sposób prowadzenia ewidencji oraz wzory dokumentów i druków stosowanych przy ewidencji ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

Książka pojazdu samochodowego.

§ 127. 1. Prowadzenie książki pojazdu samochodowego, zwanej dalej w skróceniu „książką pojazdu”, obowiązuje jednostki administracji państwowej, instytucje państwowe, jednostki gospodarki społecznej, organizacje polityczne i społeczne, posiadające pojazdy.

2. Książka pojazdu zawiera charakterystykę pojazdu oraz stwierdzenie jego stanu technicznego.

3. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej łącznie z potwierdzeniem zgłoszenia do ewidencji (§ 125 ust. 2) wydaje zgłaszającemu za zwrotem kosztów druku książkę pojazdu.

Obowiązki właściciela pojazdu zgłoszonego do ewidencji.

§ 128. W razie zarządzenia ogólnego przeglądu, próbnego dostarczenia albo przekazania pojazdów dla potrzeb obrony Państwa, posiadacz pojazdu lub osoba, która doprowadza pojazd do wyznaczonego miejsca, obowiązani są mieć przy sobie potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji lub dowód rejestracyjny i książkę pojazdu.

§ 129. 1. W razie przejścia własności pojazdu na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest przekazać jednocześnie nowemu właścicielowi potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji, a jeżeli właściciel jest jednostką wymienioną w § 127 ust. 1 — również książkę pojazdu oraz powia-

domić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, w którym pojazd był dotychczas w ewidencji, wskazując nowego właściciela i jego adres.

2. Nowy właściciel obowiązany jest zgłosić we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej nabycie własności pojazdu z podaniem adresu swego miejsca stałego zamieszkania, przedstawiając potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji, a w przypadku określonym w ust. 1 również i książkę pojazdu oraz dowód nabycia własności pojazdu.

3. W razie zmiany dotychczasowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu właściciel pojazdu obowiązany jest przedstawić potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji, a jeżeli właściciel jest jednostką wymienioną w § 127 ust. 1 — również książkę pojazdu, w organie do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej, właściwym według nowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu, w celu otrzymania nowego potwierdzenia zgłoszenia.

4. Przepis ust. 3 ma odpowiednie zastosowanie w razie zmiany stałego zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu na obszarze miasta wyłączonego z województwa, jeżeli dla nowego zamieszkania (siedziby) właściwym do spraw ewidencji pojazdów jest inny organ do spraw komunikacji prezydium rady narodowej niż organ, w którym pojazd pozostawał dotychczas w ewidencji.

§ 130. 1. Właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej dokonanie w pojeździe jakichkolwiek zmian konstrukcyjnych dotyczących charakterystyki lub opisu technicznego pojazdu zamieszczonego w dowodzie rejestracyjnym lub potwierdzeniu zgłoszenia do ewidencji lub zmian pierwotnego przeznaczenia pojazdu albo takich zmian konstrukcyjnych budowy nadwozia lub podwozia, które powodują zmianę ciężaru lub położenia środka ciężkości pojazdu, przedstawiając potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji lub dowód rejestracyjny, a jeżeli właściciel jest jednostką wymienioną w § 127 ust. 1 — również książkę pojazdu w celu odnotowania w nich tego faktu.

2. Dokonanie w pojeździe zmian wymienionych w ust. 1 z wyjątkiem zmiany silnika w przypadku, gdy właścicielem pojazdu jest jednostka wymieniona w § 127 ust. 1, wymaga uprzedniego uzyskania zezwolenia właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej.

3. Właściciel pojazdu obowiązany jest powiadomić właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej o kasacji pojazdu (zniszczeniu lub rozebraniu na części), przedstawiając potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji lub dowód rejestracyjny, a jeżeli właściciel jest jednostką wymienioną w § 127 ust. 1 — również książkę pojazdu w celu skreślenia pojazdu z ewidencji.

4. W razie kradzieży, zagubienia lub zniszczenia oryginału potwierdzenia zgłoszenia do ewidencji albo książki pojazdu, właściciel pojazdu obowiązany jest powiadomić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej w celu uzyskania wtórnika.

§ 131. Wszelkie zgłoszenia, o których mowa w rozdziale niniejszym, właściciele pojazdów obowiązani są dokonywać w terminie 14 dni, licząc od dnia powstania okoliczności uzasadniających obowiązek zgłoszenia.

Rozdział 3

Rejestracja pojazdów.

Zasady rejestracji pojazdów.

§ 132. 1. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się pojazdy odpowiadające warunkom technicznym, określonym w części IV, oraz:

- 1) zarejestrowane w kraju, to jest zaopatrzone w dowód rejestracyjny lub pozwolenie czasowe dopuszczające do ruchu i w tablice rejestracyjne lub inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu, albo
- 2) zaopatrzone w pozwolenie czasowe dopuszczające do ruchu i tablice ze znakami próbnymi, albo
- 3) należące do Sił Zbrojnych, zaopatrzone w wojskowe dowody rejestracyjne i tablice (znaki) rejestracyjne, albo
- 4) należące do Milicji Obywatelskiej i podlegające rejestracji przez właściwe organy Milicji Obywatelskiej, zaopatrzone w dowody i tablice rejestracyjne wydane przez te organy.

2. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się z zastrzeżeniem przepisu ust. 3 pojazdy odpowiadające warunkom technicznym określonym w części IV, zarejestrowane za granicą i zaopatrzone w dowód rejestracyjny albo w międzynarodowe świadectwo samochodowe oraz w tablice rejestracyjne państwa, z którego pochodzą, i w międzynarodowy znak wyróżniający.

3. Pojazdy wymienione w ust. 2, w stosunku do których dokonano ostatecznej odprawy celnej przywózowej, dopuszcza się do ruchu na drogach publicznych przez okres 14 dni licząc od dnia dokonania tej odprawy.

4. Pojazd zarejestrowany w kraju może być używany w ruchu międzynarodowym po zaopatrzeniu go w znak wyróżniający z literami PL, umieszczony z tyłu pojazdu na widocznym miejscu zgodnie z art. 20 Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321), albo z art. 5 Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177). Jeżeli władze niektórych państw tego wymagają, pojazd powinien być zaopatrzony również w międzynarodowe świadectwo samochodowe według wzoru i wskazówek zamieszczonych w załącznikach A i B Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177).

5. Pojazdy przed dopuszczeniem do ruchu podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych, stosownie do obowiązujących przepisów.

6. Rejestracji pojazdów samochodowych, przeznaczonych do transportu drogowego wykonywanego na podstawie zezwolenia albo potwierdzenia zgłoszenia, należy dokonywać zgodnie z zakresem uprawnień na tego rodzaju transport, posiadanych przez zgłaszającego.

7. Samochody ciężarowe i autobusy, z wyjątkiem określonych w § 124 ust. 2, powinny być zaopatrzone w napisy podające:

- 1) w jednostkach wymienionych w § 127 ust. 1 — przynależność pojazdu do jednostki organizacyjnej i jej siedzibę,
- 2) w jednostkach gospodarki nie uspołecznionej — nazwę przedsiębiorstwa lub zakładu oraz nazwisko i adres właściciela pojazdu.

Napisy te, w kolorze kontrastującym z tłem, powinny być umieszczone po obu stronach nadwozia (np. na drzwiach kabiny) i utrzymywane w stanie łatwo czytelnym. Wysokość liter nie może być mniejsza niż 30 mm, szerokość mniejsza niż 15 mm, a odstęp między literami nie może być mniejszy niż 10 mm.

8. W przedsiębiorstwach komunikacji publicznej oraz branżowych przedsiębiorstwach transportu samochodowego napisy (ust. 7) powinny być wykonane według jednolitego wzoru, przy czym napis podający przynależność do jednostki organizacyjnej może być uzupełniony lub zastąpiony emblematem lub skrótem powszechnie stosowanym.

§ 133. Sposób rejestracji oraz wzory druków stosowanych przy rejestracji pojazdów wymienionych w § 132 ust. 1 pkt 1 i 2 ustala Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

§ 134. 1. Rejestracji pojazdów właścicieli krajowych dokonują właściwe do spraw komunikacji organy prezydium powiatowych rad narodowych.

2. Pojazdy przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych, szefów i cudzoziemskiego personelu tych przedstawicielstw i urzędów oraz innych osób i organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych, rejestruje na wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie.

3. Pojazdy cudzoziemców zamieszkałych w Polsce, nie będących osobami określonymi w ust. 2, rejestrują, na wniosek zainteresowanego, właściwe do spraw komunikacji organy prezydium rad narodowych miast wyłączonych z województw oraz rad narodowych miast stanowiących powiaty miejskie, będące siedzibą województwa.

4. Organ do spraw komunikacji prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) na wniosek organu do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej może upoważnić jednostkę gospodarki społecznej do dokonywania niektórych czynności w zakresie rejestracji pojazdów. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych ustali zakres tych czynności.

§ 135. 1. Przy wniosku o pierwszą rejestrację wnioskodawca obowiązany jest przedstawić:

- 1) dowód przydziału lub własności pojazdu,
- 2) potwierdzenie zgłoszenia pojazdu do ewidencji, jeżeli pojazd był uprzednio zgłoszony (§ 125 ust. 2),
- 3) dowód uiszczenia opłaty rejestracyjnej (§ 136 ust. 4),
- 4) dowód uiszczenia składki za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych (§ 132 ust. 5),
- 5) dokument stwierdzający dokonanie badania technicznego pojazdu z wynikiem dodatnim, jeżeli badanie to jest wymagane (§ 142 ust. 2).

2. Właściciel pojazdu przeznaczonego do transportu drogowego obowiązany jest przedstawić przy rejestracji, poza dokumentami wymienionymi w ust. 1, uwierzytelniony odpis lub fotokopię zezwolenia na wykonywanie transportu drogowego albo potwierdzenia zgłoszenia wykonywania tego transportu.

3. Jeżeli pojazd sprowadzony został z zagranicy nie za pośrednictwem organizacji państwowej, zajmującej się importem pojazdów samochodowych, i nie był dotychczas rejestrowany w kraju lub był zarejestrowany warunkowo, obowiązują dotychczas do wniosku o rejestrację dowodu odprawy celnej ostatecznej.

§ 136. 1. Na podstawie wniosku o pierwszą lub ponowną rejestrację (§ 135 ust. 1 i § 140 ust. 3) organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej wydaje dowód rejestracyjny i tablice rejestracyjne.

2. Właściciel do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może dopuścić warunkowo pojazd do ruchu w razie konieczności sprawdzenia lub uzupełnienia danych zawartych w dokumentach przedstawionych przy wniosku o pierwszą lub ponowną rejestrację, albo w razie braku dokumentu stwierdzającego dokonanie badania technicznego pojazdu, jeżeli jest ono wymagane. W tych przy-

padkach organ ten wydaje tablice rejestracyjne i pozwolenie czasowe dopuszczające pojazd do ruchu na okres do 30 dni.

3. Właściciel pojazdu obowiązany jest zwrócić tablice rejestracyjne i pozwolenie czasowe (ust. 2), jeżeli upłynął termin ważności tego pozwolenia, a nie został wydany dowód rejestracyjny.

4. Minister Komunikacji ustala opłaty rejestracyjne od pojazdów samochodowych i przyczep oraz trolejbusów.

§ 137. Dowód rejestracyjny łącznie z tablicami rejestracyjnymi stanowi dokument, stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu na drogach publicznych.

§ 138. 1. Jeżeli zarejestrowanie pojazdu nastąpiło pod określonymi warunkami przewidzianymi w niniejszym rozporządzeniu, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej obowiązany jest zamieścić odpowiednie zastrzeżenia w dowodzie rejestracyjnym lub w pozwoleniu czasowym dopuszczającym pojazd do ruchu.

2. Organ wymieniony w ust. 1 obowiązany jest zamieścić w dowodzie rejestracyjnym lub w pozwoleniu czasowym dopuszczającym pojazd do ruchu również zastrzeżenia przewidziane w innych obowiązujących przepisach, jeżeli zastrzeżenia takie zawarte są w przedstawionych przy rejestracji dokumentach.

§ 139. 1. Wszelkie zmiany danych wymienionych w dowodzie rejestracyjnym właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić w ciągu 14 dni właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium powiatowej rady narodowej, który dowód wydał.

2. Przepisy § 129 i § 130 stosuje się odpowiednio do pojazdów zarejestrowanych.

§ 140. 1. Ponowna rejestracja pojazdu następuje w razie zmiany właściciela pojazdu oraz przy dopuszczeniu do ruchu pojazdu uprzednio wycofanego z ruchu.

2. Ponowna rejestracja pojazdu powinna być dokonana również w przypadku, gdy właściciel zmienia miejsce:

- 1) stałego postoju (garażowania) pojazdu lub
- 2) stałego zamieszkania (siedziby) na obszarze miasta wyłączonego z województwa,

jeżeli dla nowego miejsca stałego postoju (garażowania) pojazdu lub dla nowego miejsca zamieszkania (siedziby) właściciela pojazdu właściwym do spraw rejestracji pojazdu jest inny organ do spraw komunikacji prezydium rady narodowej niż organ, w którym pojazd był zarejestrowany.

3. Przy wniosku o ponowną rejestrację wnioskodawca obowiązany jest przedłożyć:

- 1) jeżeli ponowna rejestracja spowodowana jest zmianą właściciela pojazdu:
  - a) dowód nabycia pojazdu,
  - b) dotychczasowy dowód rejestracyjny pojazdu,
  - c) tablice rejestracyjne,
  - d) dokumenty wymienione w § 135 ust. 1 pkt 3 i 4 oraz odpowiednio pkt 5;
- 2) jeżeli ponowna rejestracja dotyczy pojazdu uprzednio wycofanego z ruchu:
  - a) unieważniony dowód rejestracyjny,
  - b) dokumenty wymienione w § 135 ust. 1 pkt 3 i 4 oraz odpowiednio pkt 5,
  - c) dowód nabycia pojazdu — jeżeli nastąpiła zmiana właściciela pojazdu;
- 3) jeżeli ponowna rejestracja spowodowana jest zmianą właściwości miejscowej organu do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej:
  - a) dotychczasowy dowód rejestracyjny,
  - b) tablice rejestracyjne,
  - c) dokumenty wymienione w § 135 ust. 1 pkt 3 i 4 oraz odpowiednio pkt 5.

4. Przepis ust. 2 nie ma zastosowania w przypadku, gdy pojazd, należący do jednostki wymienionej w § 127 ust. 1,

został przesunięty czasowo na okres nie przekraczający trzech miesięcy w ramach tej samej jednostki organizacyjnej ze stałego miejsca postoju (garażowania) pojazdu do innej miejscowości.

Zaświadczenie dopuszczalności typu pojazdu.

§ 141. 1. Wytwórnice krajowe pojazdów i importerzy pojazdów obowiązani są uzyskać zaświadczenie dopuszczalności typów (podwozi, nadwozi) pojazdów seryjnie produkowanych lub importowanych. Zaświadczenie takie mogą również uzyskać wytwórnice zagraniczne.

2. Minister Komunikacji może w stosunku do określonych typów pojazdów uznać za zbędne uzyskiwanie zaświadczenia wymienionego w ust. 1.

3. Zaświadczenie dopuszczalności typu pojazdu wydaje Minister Komunikacji, który może powierzyć powołanej przez siebie komisji badanie, czy pojazdy wykonywane na podstawie przedstawionej dokumentacji odpowiadają wymaganiom przepisów części IV.

4. Dla uzyskania zaświadczenia dopuszczalności typu pojazdu wytwórnica pojazdów lub importer powinni:

- 1) zgłosić do Ministerstwa Komunikacji wnioski w 2 egzemplarzach według ustalonego wzoru o wydanie zaświadczenia; do wniosku należy dołączyć:
  - a) opis techniczny pojazdu,
  - b) rysunki zestawieniowe w skali 1 : 20 (motocykle 1 : 10) całego pojazdu oraz w skali 1 : 10 rysunki urządzeń kierowniczych, urządzeń hamulcowych i zawieszenia oraz układu tłumiącego wydech,
  - c) schematy instalacji oświetleniowej i sygnalizacyjnej;
- 2) przedstawić jeden egzemplarz pojazdu seryjnej produkcji do wyznaczonej przez Ministra Komunikacji jednostki organizacyjnej w celu zbadania, czy przedstawiony pojazd jest wykonany zgodnie z załączoną dokumentacją oraz czy działanie poszczególnych mechanizmów i urządzeń odpowiada wymaganiom części IV.

Ministerstwo Komunikacji może zażądać od wytwórnicy dodatkowych wyjaśnień i dokumentów, jeżeli okaże się to konieczne.

5. Po uzyskaniu zaświadczenia na produkowany typ pojazdu, wytwórnica krajowa pojazdów lub importer obowiązani są dołączać do każdego pojazdu wyciąg z zaświadczenia według ustalonego wzoru.

Badanie techniczne pojazdów.

§ 142. 1. Badanie techniczne ma na celu sprawdzenie, czy pojazd odpowiada warunkom technicznym dopuszczenia do ruchu na drogach publicznych.

2. Badaniom technicznym podlegają:

- 1) autobusy, samochody osobowe przeznaczone do komunikacji publicznej, samochody ciężarowe o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 9 ton — przed pierwszą rejestracją, a następnie w terminach rocznych;
- 2) inne pojazdy niż wymienione w pkt 1 — w przypadkach i terminach ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

3. Nie podlegają badaniom technicznym przed pierwszą rejestracją nowe pojazdy, na które zostały wydane zaświadczenia dopuszczalności typów pojazdów lub w stosunku do których Minister Komunikacji uznał za zbędne uzyskiwanie zaświadczenia dopuszczalności typu.

4. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej określi zakres, sposób i tryb przeprowadzania badań technicznych oraz

przypadki, w których niezależnie od przepisów ust. 2 badania techniczne powinny być dokonane.

5. Niezależnie od badań wymienionych w ust. 2 właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) może zarządzić doraźne badania hamulców lub świateł albo układów kierowniczych lub innych elementów mających wpływ na bezpieczeństwo ruchu.

§ 143. 1. Badań technicznych pojazdów dokonują upoważnione przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) przedsiębiorstwa i instytucje państwowe lub spółdzielcze oraz organizacje społeczne.

2. Minister Komunikacji ustali warunki udzielania przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) upoważnień, o których mowa w ust. 1.

3. Przepis ust. 1 nie dotyczy pojazdów Milicji Obywatelskiej, których badania techniczne przeprowadzają właściwe organy Milicji Obywatelskiej.

§ 144. 1. Pojazd, w którym dokonane zostały jakiegokolwiek zmiany określone w § 130 ust. 1, z wyjątkiem zmiany silnika, może być użyty do ruchu na drogach publicznych dopiero po przeprowadzeniu badania technicznego z wynikiem dodatnim.

2. Zmiana przeznaczenia pojazdu, uprzednio zarejestrowanego do użytku prywatnego, na pojazd przeznaczony do transportu drogowego wykonywanego na podstawie zezwolenia albo potwierdzenia zgłoszenia może nastąpić tylko po uprzednim przeprowadzeniu badania technicznego z wynikiem dodatnim.

Pozwolenia czasowe.

§ 145. 1. Jeżeli pojazd ma być przeznaczony do ruchu, który nie ma charakteru normalnego używania pojazdu, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może wydać pozwolenie czasowe dopuszczające pojazd do ruchu oraz tablice ze znakami próbnymi.

2. Pozwolenie czasowe, łącznie z tablicami ze znakami próbnymi, stanowi dokument stwierdzający dopuszczenie pojazdu do ruchu na drogach publicznych.

3. Korzystanie z czasowego pozwolenia dozwolone jest tylko w zakresie i na warunkach w nim określonych.

4. Wytwórnice i zakłady naprawcze pojazdów, przedsiębiorstwa handlu pojazdami oraz placówki naukowo-badawcze w dziedzinie produkcji i eksploatacji pojazdów samochodowych mogą otrzymywać określoną ilość tablic ze znakami próbnymi z prawem przekładania ich na różne pojazdy, stanowiące ich przedmiot naprawy, czynności handlowych lub badań.

5. Wytwórnice, zakłady, przedsiębiorstwa i placówki naukowo-badawcze (ust. 4) obowiązane są prowadzić książkę wyjazdów pojazdu zaopatrzonego w tablice ze znakami próbnymi, zapisując w niej nazwisko i imię kierowcy, numer podwozia, numer silnika pojazdu, trasę przejazdu oraz czas wyjazdu i powrotu. Książka wyjazdów podlega kontroli właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, który wydał tablice ze znakami próbnymi.

Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi.

§ 146. 1. Pojazd dopuszczony do ruchu na drogach publicznych, z wyjątkiem motocykli, powinien być zaopatrzony w dwie tablice rejestracyjne lub tablice ze znakami próbnymi, przytwierdzone z przodu i z tyłu pojazdu.

2. Motocykl powinien być zaopatrzony w jedną tylną tablicę rejestracyjną lub w tablicę ze znakami próbnymi. Oprócz tylnej tablicy znak rejestracyjny powinien być namalowany na przodzie motocykla w kolorze kontrastującym z tłem.

3. Minister Komunikacji może zezwolić na zaopatrzenie samochodów ciężarowych w dodatkowy znak rejestracyjny o tej samej treści (ust. 1), namalowany na tyle nadwozia w kolorze kontrastującym z tłem; namalowania tego znaku dokonuje właściciel pojazdu we własnym zakresie.

4. Wzory tablic rejestracyjnych i tablic ze znakami próbnymi, system znaków stosowanych na tych tablicach oraz sposób cechowania tablic ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

5. Wzory tablic rejestracyjnych i dowodu rejestracyjnego pojazdów Milicji Obywatelskiej rejestrowanych przez właściwe organy Milicji Obywatelskiej ustali Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

§ 147. 1. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi należy umieszczać na pojeździe w miejscu widocznym, zabezpieczonym od zabłocenia lub uszkodzenia oraz przepiślowo oświetlonym.

2. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi (§ 146 ust. 1) należy tak umieszczać, aby krawędzie poziome były prostopadłe do osi podłużnej pojazdu, a płaszczyzna ich była pionowa. Tablica tylna może być odchylna do przodu nie więcej niż o 15°.

3. Na motocyklach tylną tablicę rejestracyjną lub tablicę ze znakami próbnymi należy tak umieścić, aby krawędź pozioma tablicy była prostopadła do osi podłużnej pojazdu. Tablica może być odchylna do przodu nie więcej niż o 15°.

4. Dopuszcza się zakładanie na pojeździe tablic rejestracyjnych wykonanych jako tablice z malowanymi lub nakładanymi literami i cyframi według wzoru przepisowej tablicy rejestracyjnej pod warunkiem, że tablice te zostaną ocechowane przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej.

5. Zabronione jest zakrywanie i ozdabianie w jakikolwiek sposób tablic rejestracyjnych lub tablic ze znakami próbnymi, jak również umieszczanie z przodu lub z tyłu pojazdu napisów, które mogą ujemnie wpływać na czytelność tablic, lub umieszczanie innych znaków, nie przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu, z wyjątkiem znaków:

- 1) wytwórni pojazdów,
- 2) korpusu dyplomatycznego i konsularnego (znak CD i CC),
- 3) państwowych i miejskich,
- 4) Polskiego Związku Motorowego lub innych klubów motorowych,
- 5) wyróżniających pojazdy w ruchu międzynarodowym.

6. Znaki wymienione w ust. 5 powinny być tak umieszczone, aby nie stanowiły niebezpieczeństwa w razie wypadku drogowego.

7. Minister Komunikacji może zezwolić na umieszczenie na pojazdach innych znaków niż wymienione w ust. 5.

8. Tablice rejestracyjne i tablice ze znakami próbnymi należy utrzymywać w stanie czystym i pozwalającym na łatwe odczytanie umieszczonych na nich znaków.

9. Samochód osobowy i motocykl, którym kieruje głuchoniemy lub głuchy, powinien być zaopatrzony niezależnie od tablic rejestracyjnych lub tablic ze znakami próbnymi w znak rozpoznawczy — tarczę w kształcie półkola koloru żółtego samochodowego o promieniu 85 mm; znak rozpoznawczy powinien być umieszczony z tyłu pojazdu nad tylną tablicą rejestracyjną oraz złączony z górną krawędzią tej tablicy w taki sposób, aby nie wpłynął na czytelność znaku rejestracyjnego.

§ 148. 1. Przenoszenie tablic rejestracyjnych z pojazdu, dla którego zostały wydane, na inny pojazd, jest zabronione.

2. W razie utraty nawet jednej z tablic rejestracyjnych lub tablicy ze znakami próbnymi właściciel pojazdu obowiązany jest bezzwłocznie zgłosić o tym właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium rady narodowej, który dopuścił pojazd do ruchu; organ ten unieważni poprzednie tablice i wyda inne.

§ 149. Pojazdy prowadzone przez uczących się jazdy należy zaopatrzyć z przodu i z tyłu w okrągłe tarcze tak umieszczone, aby nie wpływały ujemnie na czytelność tablic rejestracyjnych. Tarcze powinny posiadać średnicę 30 cm i dwurzędowy napis „Nauka jazdy”, wykonany białymi literami na ciemnoniebieskim tle. Litery powinny być drukowane o szerokości 35 mm, wysokości 50 mm, grubości kreski 8 mm; odległość między rzędami powinna wynosić 40 mm. Na motocyklach można umieszczać tarcze o średnicy 20 cm, z napisem odpowiednio zmniejszonym. Z tyłu pojazdu tarcza z napisem „Nauka jazdy” może być zastąpiona przez odpowiedni napis na pojeździe.

Wycofanie pojazdu z ruchu.

§ 150. 1. Wycofanie pojazdu z ruchu następuje przez zwrot lub odebranie tablic rejestracyjnych oraz unieważnienie dowodu rejestracyjnego.

2. Właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić pojazd do wycofania z ruchu, jeżeli nie zamierza używać go na drogach publicznych.

3. W razie wycofania pojazdu z ruchu właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej potwierdza zwrot tablic rejestracyjnych na unieważnionym dowodzie rejestracyjnym, który zwraca właścicielowi pojazdu.

4. Unieważniony dowód rejestracyjny zastępuje potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji. Przepisy § 128—131 mają odpowiednie zastosowanie.

§ 151. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej zarządzi wycofanie pojazdu z ruchu w razie stwierdzenia, że pojazd nie odpowiada warunkom technicznym określonym w części IV, a dalsze używanie pojazdu zagraża bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu na drogach publicznych.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zarządzić wycofanie pojazdu z ruchu w razie stwierdzenia, że:

- 1) nie została uiszczona opłata rejestracyjna lub składka za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej,
- 2) wykonywanie transportu drogowego jest niezgodne z zakresem lub warunkami określonymi obowiązującymi przepisami, jak również w razie przekroczenia uprawnień określonych w zezwoleniu na wykonywanie transportu drogowego lub w potwierdzeniu zgłoszenia wykonywania tego transportu.

3. Przepis ust. 1 stosuje się również do pojazdów wymienionych w § 132 ust. 2.

§ 152. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, w której okręgu pojazd jest używany, może zabronić używania pojazdu, którego stan techniczny zagraża bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu na drogach publicznych.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zarządzić wycofanie pojazdu z ruchu w razie niemożności ustalenia właściciela pojazdu, jego miejsca zamieszkania lub w razie nieprzedstawienia pojazdu do badania technicznego w obowiązują-

cym terminie oraz w razie stwierdzenia, że pojazd jest używany niezgodnie z jego przeznaczeniem.

§ 153. 1. W razie wątpliwości, czy pojazd zagraża bezpieczeństwu ruchu, organ kontroli ruchu drogowego może zatrzymać dowód rejestracyjny lub inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu i skierować pojazd do badania technicznego. Przepisy te stosuje się również do pojazdów wymienionych w § 132 ust. 2.

2. Organ kontroli ruchu drogowego zatrzyma dowód rejestracyjny lub inny dowód dopuszczający pojazd do ruchu i prześle niezwłocznie do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, który wydał ten dowód, w razie stwierdzenia, że:

- 1) nie została uiszczona opłata rejestracyjna lub składka za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej albo
- 2) wykonywanie transportu drogowego jest niezgodne z zakresem lub warunkami określonymi obowiązującymi przepisami, jak również w razie przekroczenia uprawnień określonych w zezwoleniu na wykonywanie transportu drogowego lub potwierdzeniu zgłoszenia wykonywania tego transportu, albo
- 3) pojazd jest używany niezgodnie z jego przeznaczeniem.

DZIAŁ III

Dopuszczanie do ruchu na drogach publicznych maszyn samobieżnych.

§ 154. Przepisy § 123 ust. 2 i § 124 ust. 1 mają odpowiednie zastosowanie do maszyn samobieżnych.

§ 155. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się maszyny samobieżne zaopatrzone w potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 156. Zgłoszenia do ewidencji maszyn samobieżnych dokonuje na piśmie właściciel we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej w terminie 14 dni od daty jej nabycia; organ ten wydaje zgłaszającemu potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji (§ 155).

§ 157. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, dopuszczając maszyny samobieżne do ruchu na drogach publicznych, może w celu zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności ruchu określić warunki ich używania; warunki te powinny być określone w potwierdzeniu zgłoszenia do ewidencji.

§ 158. W razie przejścia własności maszyny samobieżnej na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym właściwy do spraw komunikacji organ prezydium rady narodowej, który wydał potwierdzenie zgłoszenia do ewidencji.

§ 159. Sposób prowadzenia ewidencji maszyn samobieżnych oraz wzory odpowiednich druków ustali Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

DZIAŁ IV

Dopuszczanie do ruchu na drogach publicznych motorowerów, rowerów wielośladowych i wózków inwalidzkich.

§ 160. Organem właściwym w sprawach objętych przepisami niniejszego działu jest organ do spraw komunikacji prezydium miejskiej, osiedla lub gromadzkiej rady narodowej, a w miastach wyłączonych z województw i miastach podzielonych na dzielnice — dzielnicowej rady narodowej, właściwy według miejsca zamieszkania właściciela motoroweru, roweru wielośladowego lub wózka inwalidzkiego.

§ 161. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się, pod warunkiem zaopatrzenia w potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i w tabliczkę rowerową:

- 1) motorowery,
- 2) rowery wielośladowe (wózki rowerowe) poruszane siłą nóg kierującego,
- 3) wózki inwalidzkie wyposażone w silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³.

§ 162. 1. Tabliczka rowerowa (§ 161) na pojazdach jednośladowych powinna być umieszczona z tyłu za siodełkiem, tak aby krawędź pozioma tabliczki była prostopadła do osi podłużnej pojazdu, a na pojazdach wielośladowych — z tyłu po lewej stronie pojazdu lub z tyłu za siodełkiem.

2. Tabliczka rowerowa powinna być umieszczona w taki sposób, aby była dobrze widoczna, i powinna być utrzymana w stanie czystym i pozwalającym na łatwe jej odczytanie.

§ 163. 1. Rejestracji pojazdów wymienionych w § 161 dokonują właściwe organy prezydiów rad narodowych (§ 160).

2. Właściciel pojazdu wymienionego w § 161 obowiązany jest zgłosić go pisemnie do rejestru we właściwym organie prezydium rady narodowej w terminie 14 dni od dnia jego nabycia.

3. Właściwy organ prezydium rady narodowej po wpłaceniu do rejestru wyda właścicielowi pojazdu wymienionego w § 161 potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i tabliczkę rowerową.

§ 164. Potwierdzenie zgłoszenia do rejestru (§ 163 ust. 3) ważne jest bezterminowo, jednak właściciel pojazdu obowiązany jest zgłosić organowi, który potwierdzenie wydał, fakt utraty, zniszczenia lub rozebrania (likwidacji) pojazdu.

§ 165. 1. W razie zniszczenia albo zagubienia potwierdzenia zgłoszenia do rejestru lub tabliczki rowerowej właściciel pojazdu powinien zawiadomić o tym pisemnie właściwy organ prezydium rady narodowej, który wydał potwierdzenie lub tabliczkę rowerową.

2. Zawiadomienie o zniszczeniu lub utracie potwierdzenia zgłoszenia do rejestru albo tabliczki rowerowej stanowi podstawę do wydania wtórnika potwierdzenia lub nowej tabliczki rowerowej.

§ 166. 1. W razie przejścia własności pojazdu wymienionego w § 161 na inną osobę dotychczasowy właściciel obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym organ prezydium rady narodowej, który wydał potwierdzenie zgłoszenia do rejestru i tabliczkę rowerową, i jednocześnie zwrócić potwierdzenie.

2. W razie zmiany miejsca zamieszkania właściciel pojazdu obowiązany jest w terminie 14 dni zawiadomić o tym organ prezydium rady narodowej, właściwy ze względu na nowe miejsce zamieszkania.

§ 167. Sposób prowadzenia i wzory rejestru pojazdów wymienionych w § 161 oraz wzory tabliczki rowerowej, dokumentów i druków stosowanych przy rejestracji tych pojazdów ustali Minister Komunikacji.

DZIAŁ V

Dopuszczanie przyczep do ruchu na drogach publicznych.

§ 168. 1. Przepisy działu II mają odpowiednie zastosowanie do przyczep o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 750 kg, przy czym przyczepy te powinny być zaopatrzone w tablicę rejestracyjną umieszczoną tylko z tyłu przyczepy.

2. Przepisy ust. 1 dotyczą również przyczep przeznaczonych do połączenia z ciągnikiem jednoosiowym (§ 185) bez względu na ich dopuszczalny ciężar całkowity.

3. Przyczepy o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie przekraczającym 750 kg powinny być zaopatrzone w tablicę rejestracyjną umieszczoną z tyłu, zaopatrzoną w ten sam znak rejestracyjny, co tablica pojazdu ciągnącego. Przyczepy te mogą być na żądanie właściciela pojazdu wpisane do do- wodu rejestracyjnego pojazdu ciągnącego.

CZĘŚĆ IV

Warunki techniczne dopuszczenia pojazdów do ruchu na drogach publicznych.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 169. 1. Przepisy niniejszej części dotyczą pojazdów samochodowych, przyczep i maszyn samobieżnych oraz niesamobieżnych.

2. Przepisy niniejszej części stosuje się odpowiednio do trolejbusów.

3. Przepisy niniejszej części nie mają zastosowania do pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej. Warunki dopuszczenia tych pojazdów do ruchu na drogach publicznych określa Ministrowie Komunikacji, Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych.

4. Minister Komunikacji może:

- 1) warunkowo dopuścić do ruchu na drogach publicznych:
  - a) ciągniki i maszyny rolnicze, korzystające z dróg publicznych tylko okolicznościowo, a nie odpowiadające przepisom niniejszej części,
  - b) w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej — pojazdy o nacisku osi przekraczającym 8 i 14,5 t (§ 171 ust. 6);
- 2) zezwolić na odchylenia od warunków, jakim pojazdy powinny odpowiadać pod względem budowy i wyposażenia, w szczególności jeżeli odchylenia te są uzasadnione postępem techniki lub względami bezpieczeństwa drogowego.

DZIAŁ II

Warunki techniczne dopuszczenia pojazdów samochodowych do ruchu na drogach publicznych.

Rozdział 1

Ogólne warunki dopuszczenia pojazdów samochodowych do ruchu.

Warunki zasadnicze.

§ 170. 1. Do ruchu na drogach publicznych dopuszcza się tylko takie pojazdy samochodowe, które są zbudowane, urządzone i utrzymywane w ten sposób, że nie będą:

- 1) zagrażać bezpieczeństwu publicznemu w ogóle, a bezpieczeństwu osób jadących tymi pojazdami i porządkowi ruchu drogowego w szczególności,
- 2) niszczyć drogi w sposób przekraczający zwykłe jej zużycie,
- 3) zakłócać spokoju publicznego, powodować uciążliwego hałasu, jak również wydzielać dymu i gryzącej lub odrażającej woni, szkodliwych lub uciążliwych dla kierowcy, osób jadących i dla innych użytkowników drogi oraz osób zamieszkałych w pobliżu,
- 4) wyrzucać iskier, które mogą wzniecić pożar,
- 5) posiadać zewnątrz i wewnątrz wystających ostrych lub śpiczastych upięknień lub zbędnych przedmiotów, któ-

re mogłyby być niebezpieczne dla użytkowników pojazdów lub drogi.

2. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określą sposoby przeciwdziałania hałasom ruchu drogowego oraz wydadzą przepisy w sprawie zewnętrznego i wewnętrznego wyposażenia pojazdów.

3. Pojazd powinien być tak zbudowany i wyposażony, aby pole widzenia kierowcy i widoczność były wystarczające do bezpiecznego prowadzenia pojazdu.

4. Urządzenia i wyposażenie pojazdu, a w szczególności zapewniające bezpieczeństwo ruchu, powinny być w należytym stanie oraz działać sprawnie i skutecznie.

5. Miejsce kierowcy powinno być tak urządzone i przyrządy potrzebne do kierowania i hamowania oraz do sygnalizacji i oświetlenia drogi tak rozmieszczone, aby kierowca mógł łatwo, wygodnie i pewnie posługiwać się nimi, nie tracąc drogi z oczu.

Wymiary i ciężary pojazdów.

§ 171. 1. Długość pojazdów nie powinna przekraczać:

- 1) pojedynczego pojazdu z wyjątkiem autobusu — 11 m,
- 2) autobusu z wyjątkiem autobusu przegubowego — 12 m,
- 3) pojazdu członowego — 15 m,
- 4) zespołu złożonego z pojazdu samochodowego i przyczepy lub autobusu przegubowego — 18 m,
- 5) zespołu złożonego z trzech pojazdów — 22 m,
- 6) zespołu złożonego z motocykla i przyczepy — 4 m.

2. Szerokość pojazdu nie powinna przekraczać 2,5 m; szerokość nie obejmuje lusterek na przegubowych wysięgnikach oraz kierunkowskazów umieszczonych na bokach pojazdu.

3. Wysokość nie obciążonego pojazdu nie może przekraczać 4 m.

4. Dopuszczalny ciężar całkowity pojazdów z zachowaniem przepisów ust. 6 i 7 nie może przekraczać:

1) pojazdu pojedynczego dwuosioowego	16 t,
2) pojazdu pojedynczego trzyosioowego i o większej liczbie osi niż trzy	24 t,
3) pojazdu członowego trzy- lub czterosioowego	32 t,
4) pojazdu członowego pięciosioowego lub o większej liczbie osi niż pięć	38 t,
5) autobusu przegubowego	28 t.

5. Przepisy ust. 4 nie dotyczą walców drogowych.

6. Nacisk jednej osi nie może przekraczać 8 t, nacisk dwóch osi sąsiednich (tandem) o rozstawie nie mniejszym niż 1 m i nie większym niż 2 m nie może przekraczać 14,5 t.

7. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej określi drogi publiczne, na których dopuszcza się do ruchu pojazdy samochodowe o nacisku osi pojedynczej większym niż 8 t lub o nacisku dwóch osi sąsiednich (tandem) większym niż 14,5 t.

8. Rozstaw osi pojazdu o dwóch osiach, z których przynajmniej jedna wywiera nacisk 8 t, nie może być mniejszy niż 3 m.

9. Ciężar pojazdu gotowego do jazdy powinien być ustalony na podstawie wiarygodnych danych lub przez zważenie.

10. Dopuszczalną ładowność samochodu ciężarowego oraz liczbę miejsc w kabinie kierowcy, w autobusie, samochodzie osobowym i na motocyklu ustala się na podstawie danych wytwórni, z uwzględnieniem przepisów ust. 4—8; w razie braku danych wytwórni lub innych wiarygodnych danych dotyczących ładowności lub liczby miejsc pojazdu lub w razie zmian i przeróbek pojazdu zmieniających jego ciężar własny, dopuszczalną ładowność (liczbę miejsc) należy ustalić w odpowiednim stosunku do ciężaru pojazdu gotowego do jazdy z uwzględnieniem wytrzymałości opon i z zachowaniem przepisów ust. 4—8.

W y p o s a ż e n i e .

§ 172. 1. Pojazd samochodowy powinien być wyposażony:

- 1) w tłumik wydechu, jeżeli pojazd jest napędzany silnikiem spalinowym; zabrania się stosowania tłumika z wyłotem rury wydechowej, skierowanym w prawą stronę;
- 2) w ogumienie pneumatyczne o dostatecznej elastyczności, przyczepności i wytrzymałości w stosunku do nacisku koła i maksymalnej szybkości pojazdu; rzeźba bieżnika opony powinna być widoczna; dopuszcza się:
  - a) ogumienie inne niż pneumatyczne o wytrzymałości i elastyczności oraz przyczepności do powierzchni drogi co najmniej takiej samej, jak ogumienie pneumatyczne,
  - b) na pojazdach samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 10 km na godzinę, gąsienicowy mechanizm napędowy z gąsienicami bez ostrych krawędzi, które mogłyby uszkodzić nawierzchnię drogi; ograniczenie szybkości nie dotyczy pojazdów samochodowych na gąsienicach gumowych lub z innego tworzywa o odpowiedniej elastyczności, jednak bez elementów metalowych, mogących uszkodzić nawierzchnię drogi;
- 3) w urządzenie umożliwiającej jazdę do tyłu, jeżeli pojazd jest zaopatrzony w nadwozie zamknięte lub kabinę kierowcy albo gdy ciężar własny pojazdu jest większy niż 400 kg;
- 4) co najmniej w jedną samoczynną wycieraczkę szyby przedniej, zapewniającą widoczność drogi w razie deszczu lub śniegu; motocykl (skuter) z przednią szybą powinien być zaopatrzony w wycieraczkę samoczynną tylko w przypadku, gdy szyba przednia ma taki wymiar lub kształt, że kierujący może widzieć drogę tylko przez tę szybę; wycieraczka szyby przedniej na pojeździe, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę, może być poruszana ręcznie;
- 5) co najmniej w jedno lustro odpowiedniej wielkości; autobusy, samochody ciężarowe i ciągniki z kabiną — co najmniej w lustro po prawej i po lewej stronie; lusterka powinny umożliwiać widoczność drogi z tyłu bez konieczności zmiany normalnej pozycji, jaką kierowca zajmuje podczas jazdy; obowiązek wyposażenia w lusterka nie dotyczy pojazdów trójkołowych, ciągników i maszyn samobieżnych, jeżeli pojazdy te są bez kabiny kierowcy lub skrzyni zasłaniającej widoczność do tyłu, oraz motocykli (skuterów), z wyjątkiem tych, które są przeznaczone dla głuchoniemych;
- 6) w sygnał dźwiękowy o jednym tonie i o donośnym, lecz nie przeraźliwym dźwięku;
- 7) w szybkościomierz umieszczony w polu widzenia kierowcy; nie dotyczy to ciągników rolniczych i innych pojazdów, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę;
- 8) w urządzenie zabezpieczające przed uruchomieniem pojazdu przez osoby niepowołane;
- 9) w tabliczkę metalową, trwale umieszczoną w miejscu łatwo dostępnym i podającą pismem czytelnym:
  - a) markę fabryczną pojazdu,
  - b) rok produkcji pojazdu,
  - c) ciężar własny pojazdu,
  - d) ładowność (dla ciągników rolniczych ciężar wyposażenia) lub liczbę miejsc w pojeździe,
  - e) rozpoznawczy numer fabryczny, a ponadto numer silnika, jeżeli jest podany przez wytwórnictwo;
- 10) co najmniej w tylne błotniki, w razie potrzeby przedłużone za pomocą fartuchów; nie dotyczy to ciągników rolniczych i pojazdów samochodowych wyjątkowej kon-

strukcji oraz pojazdów samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę;

- 11) w trójkąt do ustawiania na drodze, przeznaczony do ostrzegania o obecności pojazdu na jezdni (§ 31 ust. 8); trójkąt powinien być równoboczny o boku co najmniej 40 cm, z obrzeżem czerwonym o szerokości co najmniej 5 cm; trójkąt może być wewnątrz próżny albo z wnętrzem jasnej barwy; czerwone obrzeże trójkąta musi być sporządzone z materiału odbłaskowego zapewniającego widoczność trójkąta oświetlonego światłem drogowym z odległości co najmniej 100 m albo być podświetlone; przepis ten nie dotyczy motocykli oraz pojazdów samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę.

2. Wszystkie szyby pojazdu samochodowego powinny być ze szkła nie dającego ostrych odprysków w razie rozbicia lub z innego tworzywa przezroczystego nie dającego również w razie rozbicia ostrych odprysków; nie dotyczy to szkła urządzeń oświetleniowych, przyrządów pomiarowych oraz lusterek; każda szyba powinna być ocechowana w miejscu widocznym od zewnątrz; ponadto przednia szyba powinna zapewniać kierowcy pełną i wyraźną widoczność bez zniekształcenia obrazu, a w razie uszkodzenia lub rozbicia zapewniać jeszcze dostateczną widoczność drogi.

3. Nadwozie zamknięte i kabina kierowcy powinny być szczelne oraz dźwiękowo izolowane, odpowiadać swemu przeznaczeniu i być wyposażone:

- 1) w urządzenia zapewniające dostateczne przewietrzanie wnętrza,
- 2) w drzwi zaopatrzone w zamki uniemożliwiające samoczynne otwarcie się; zawiasy drzwi jednoskrzydłowych, umieszczonych z boku pojazdu i otwieranych na boki, powinny znajdować się z przodu; przepisy te obowiązują również w stosunku do nadwozi otwartych,
- 3) w szyby umocowane w taki sposób lub sporządzone z takiego tworzywa, aby w razie wypadku, w którego następstwie wyjście z nadwozia inaczej, jak przez okno byłoby niemożliwe, istniała możliwość wyjścia na zewnątrz pojazdu co najmniej przez jeden otwór okienny z każdej strony.

4. Pojazdy samochodowe o nacisku osi kierowanej większym niż 4,5 t i autobusy przegubowe, których suma nacisków osi kierowanych przekracza 4,5 t, powinny mieć układ kierowniczy z mechanizmem wspomagającym; w razie usterki tego mechanizmu powinna być zapewniona możliwość kierowania pojazdem.

H a m u l c e .

§ 173. 1. Pojazd samochodowy powinien być zaopatrzony co najmniej w dwa układy hamulców, wprowadzanych w działanie z miejsca kierowcy, w szczególności: w układ zasadniczy (w zasadzie w hamulec nożny) i w pomocniczy (w zasadzie w hamulec ręczny); nie dotyczy to motocykli (skuterów).

2. Motocykl (skuter) powinien być zaopatrzony w dwa niezależne hamulce: ręczny i nożny; motocykl trójkołowy, z wyjątkiem motocykli z bocznym wózkiem, powinien ponadto mieć hamulec postojowy; jako hamulec postojowy może być urządzony jeden z wyżej wymienionych hamulców.

3. Hamulec zasadniczy, jak również hamulce motocykla użyte równocześnie powinny umożliwiać panowanie nad ruchem pojazdu i zatrzymanie go w sposób pewny i skuteczny bez względu na ciężar ładunku oraz wzniesienia i spadki drogi.

4. Hamulec pomocniczy powinien zapewnić zatrzymanie pojazdu, gdy zawiedzie hamulec zasadniczy; hamulec pomoc-

niczy może być tak urządzony, aby mógł być użyty jako hamulec postojowy, w razie gdy pojazd nie jest wyposażony w trzeci układ hamulców.

5. Hamulec postojowy powinien być uruchamiany z miejsca kierowcy i działać bez potrzeby stałego nacisku na mechanizm wprowadzający go w działanie, przy czym powierzchni czynne hamulca powinny przylegać pod wpływem wyłącznie mechanicznego urządzenia zaciskającego.

6. Na ciągnikach rolniczych o ciężarze własnym nie większym niż 2 t, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę, dopuszcza się tylko jeden hamulec spełniający funkcje hamulca zasadniczego i postojowego, jednak pod warunkiem, aby w razie usterki mechanizmu układu hamowania pozostawała możliwość zahamowania co najmniej jednego koła.

7. Skuteczność hamulców określa się długością drogi hamowania mierzoną od miejsca, w którym kierowca zaczął hamować całkowicie obciążony pojazd samochodowy lub pojazd całkowicie obciążony z całkowicie obciążoną przyczepą (przyczepami) przy szybkości 30 km na godzinę, na drodze poziomej o nawierzchni twardej, równej, suchej i czystej; w wymienionych warunkach:

- 1) długość drogi hamowania motocykla (skutera) jednośladowego nie może być większa niż:
  - a) 7,5 m przy równoczesnym użyciu obydwu hamulców,
  - b) 10,5 m przy użyciu tylko hamulca nożnego;
- 2) długość drogi hamowania motocykla z bocznym wózkiem i motocykla trójkołowego nie może być większa niż 8,5 m przy równoczesnym użyciu obydwu hamulców;
- 3) długość drogi hamowania samochodu osobowego (bez względu na jego ciężar własny) oraz innych pojazdów o ciężarze własnym nie większym niż 2 t nie może być większa niż:
  - a) 7,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
  - b) 15 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;
- 4) długość drogi hamowania autobusu o ciężarze własnym większym niż 2 t nie może być większa niż:
  - a) 11,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
  - b) 23 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;
- 5) długość drogi hamowania pozostałych pojazdów samochodowych, nie wymienionych w pkt 1—4, nie może być większa niż:
  - a) 12,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
  - b) 25 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego;
- 6) długość drogi hamowania samochodu ciężarowego z przyczepą (przyczepami) lub ciągnika z przyczepą (przyczepami) i pojazdu członowego nie może być większa niż:
  - a) 13,5 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego,
  - b) 27 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego.

8. Skuteczność hamulców pojazdu samochodowego, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość poniżej 30 km na godzinę, określa się drogą hamowania mierzoną od miejsca, w którym kierowca zaczął hamować całkowicie obciążony pojazd samochodowy lub pojazd samochodowy całkowicie obciążony z całkowicie obciążoną przyczepą (przyczepami), przy największej osiągalnej szybkości na drodze poziomej o nawierzchni twardej, równej, suchej i czystej; w tych warunkach długość drogi hamowania nie może być większa niż:

- 1) 10 m przy użyciu tylko hamulca zasadniczego, pod warunkiem że opóźnienie podczas hamowania nie może być mniejsze niż 2,5 m/sek²,
- 2) 20 m przy użyciu tylko hamulca pomocniczego, pod warunkiem że opóźnienie podczas hamowania nie może być mniejsze niż 1,25 m/sek².

9. Hamulec postojowy powinien zapewnić postój pojazdu całkowicie obciążonego na pochyłości co najmniej 16%, a pojazdu całkowicie obciążonego z całkowicie obciążoną

przyczepą (przyczepami) — na pochyłości co najmniej 8%.

10. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych. określają sposoby badania skuteczności hamulców.

11. Hamulce powinny w szczególności odpowiadać następującym warunkom:

- 1) sterowanie poszczególnych układów powinno być tak urządzone, aby usterka jednego układu nie wpływała ujemnie na działanie innego układu;
- 2) hamulec powinien być konstrukcyjnie nierozłączny od mechanizmu wprowadzającego go w działanie;
- 3) hamulec zasadniczy powinien działać na koła wszystkich osi pojazdu; nie dotyczy to ciągników rolniczych i innych pojazdów samochodowych o ciężarze własnym nie przekraczającym 400 kg;
- 4) hamulec zasadniczy autobusu o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 5 t i samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 12 t powinien być tak urządzony, aby w razie uszkodzenia hamulca działającego na koła jednej osi mogły być nadal hamowane koła co najmniej jednej z osi hamowanych;
- 5) hamulec, którego skuteczność działania zależy od ciśnienia powietrza, powinien być wyposażony oprócz manometru w dobrze widoczny dla kierowcy sygnał optyczny albo sygnał akustyczny wyraźnie ostrzegający go o spadku ciśnienia w zbiorniku sprężonego powietrza poniżej normy ustalonej przez wytwórnictwo pojazdu;
- 6) mechanizm wspomagający działanie hamulca powinien być tak urządzony, aby w razie gdy ten mechanizm wspomagający zawiedzie, działanie hamulca umożliwiło zahamowanie pojazdu;
- 7) hamulec sterowany hydraulicznie powinien być wyposażony w zbiorniczek płynu hamulcowego, umieszczony w miejscu łatwo dostępnym dla kontroli.

Światła.

§ 174. 1. Pojazd samochodowy powinien być wyposażony w następujące światła zewnętrzne:

- 1) drogowe,
- 2) mijania,
- 3) pozycyjne przednie,
- 4) pozycyjne tylne,
- 5) tylnej tablicy rejestracyjnej,
- 6) zmiany kierunku ruchu (kierunkowskazy),
- 7) hamowania hamulcem zasadniczym („stop”),
- 8) odbłaskowe tylne.

2. Pojazdy samochodowe o szerokości większej niż 2,5 m powinny być wyposażone w światła obrysowe.

3. Nie wymaga się świateł:

- 1) drogowych — na pojazdach samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 40 km na godzinę;
  - 2) drogowych i mijania — na pojazdach samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 10 km na godzinę;
  - 3) zmiany kierunku ruchu:
    - a) na motocyklach (skuterach), z wyjątkiem trójkołowych,
    - b) na innych pojazdach samochodowych, jeżeli kierowca jest zawsze oraz ze wszystkich stron widoczny dla innych użytkowników drogi i może dawać ręką sygnał zmiany kierunku ruchu;
  - 4) hamowania („stop”) — na pojazdach samochodowych, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę;
- Jeżeli jednak pojazdy wymienione w pkt 1—4 są wyposażone

żone w powyższe światła, światła te powinny odpowiadać przepisom ust. 6 i 7.

4. Dopuszcza się nieobowiązkowe światła zewnętrzne:

- 1) przeciwmgłowe,
- 2) cofania,
- 3) oświetlające przedmioty przy drodze,
- 4) postojowe,
- 5) odblaskowe na bocznych płaszczyznach pojazdu,
- 6) obrysowe na autobusie przegubowym.

5. Zabrania się stosowania innych świateł zewnętrznych niż wymienione w ust. 1, 2 i 4, z wyjątkiem przypadków określonych w § 37, § 39 ust. 10; § 48, § 70 ust. 3 i § 177 ust. 2.

6. Światła i światła odblaskowe wymienione w ust. 1, 2 i 4 powinny odpowiadać z zastrzeżeniem przepisów ust. 7—9 następującym warunkom ogólnym:

- 1) włączenie świateł drogowych, mijania i pozycyjnych przednich powinno spowodować równocześnie włączenie świateł pozycyjnych tylnych i oświetlenia tylnej tablicy rejestracyjnej;
- 2) różne światła oraz światła odblaskowe mogą być umieszczone w tym samym urządzeniu oświetlającym, pod warunkiem, że każde z tych świateł będzie odpowiadać ustalonym dla niego przepisom; przepis ten nie dotyczy tylnego światła odblaskowego na przyczepie;
- 3) kombinację dwóch takich samych lub nie takich samych świateł położonych bezpośrednio obok siebie w taki sposób, że suma ich powierzchni oświetlających zajmuje co najmniej połowę powierzchni opisanego na nich prostokąta, uznaje się za równorzędną z jednym światłem, pod warunkiem że właściwości świetlne tych dwóch świateł odpowiadają warunkom wymaganym od jednego światła;
- 4) dwa światła tego samego rodzaju powinny być jednakowej barwy, mieć jednakowe natężenie oświetlenia i znajdować się symetrycznie na jednakowej wysokości ponad płaszczyznę jezdni po obydwu stronach pojazdu;
- 5) barwa świateł umieszczonych z przodu pojazdu powinna być biała, umieszczonych z tyłu — czerwona i umieszczonych z boku — żółta;
- 6) światła powinny być umieszczone parami; przepis ten nie dotyczy światła tylnej tablicy rejestracyjnej oraz świateł motocykli i pojazdów o szerokości nie większej niż 80 cm;
- 7) światła umieszczone parami z przodu i z tyłu pojazdu powinny znajdować się możliwie blisko krawędzi bocznych płaszczyzn obrysu pojazdu, a w każdym razie nie dalej niż w odległości 40 cm od tych krawędzi, licząc do zewnętrznej krawędzi płaszczyzny oświetlającej.

7. Światła i światła odblaskowe wymienione w ust. 1 powinny odpowiadać następującym warunkom szczegółowym:

- 1) światła drogowe:
  - a) liczba świateł: co najmniej dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z tyłu,
  - b) rozmieszczenie: z przodu, nie bliżej bocznego obrysu pojazdu niż światła mijania,
  - c) barwa: biała; dopuszcza się barwę żółtą selektywną,
  - d) powinny dostatecznie oświetlać drogę na 100 m przed pojazdem, w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;
- 2) światła mijania:
  - a) liczba świateł: dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z tyłu,
  - b) rozmieszczenie: z przodu, nie wyżej niż 120 cm i nie niżej niż 50 cm (motocykle 30 cm); wewnętrzne krawędzie płaszczyzn oświetlających powinny być od siebie oddalone co najmniej o 60 cm,

- c) barwa: biała; dopuszcza się barwę żółtą selektywną,
  - d) powinny dostatecznie oświetlać drogę na odległość co najmniej 40 m przed pojazdem w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza i nie oślepić innych użytkowników drogi,
  - e) mogą być asymetryczne, oświetlające drogę po prawej stronie na większą odległość niż po lewej i nie powinny oślepić innych użytkowników drogi;
- 3) światła pozycyjne przednie:
    - a) liczba świateł: dwa, również na motocyklu trójkołowym, przy czym na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z przodu dopuszcza się umieszczenie świateł pozycyjnych na przodzie nadwozia,
    - b) rozmieszczenie: z przodu na wysokości nie wyżej niż 155 cm i nie niżej niż 40 cm,
    - c) barwa: biała; dopuszcza się barwę żółtą selektywną,
    - d) powinny być widoczne w nocy z odległości co najmniej 150 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza i nie oślepić innych użytkowników drogi;
  - 4) światła pozycyjne tylne:
    - a) liczba świateł: dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z przodu,
    - b) rozmieszczenie: z tyłu, na wysokości nie wyżej niż 150 cm, a jeżeli konstrukcja pojazdu nie pozwala na zachowanie tej wysokości — nie wyżej niż 220 cm oraz nie niżej niż 40 cm,
    - c) barwa: czerwona,
    - d) powinny być widoczne z odległości co najmniej 150 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza i nie oślepić innych użytkowników drogi;
  - 5) światło (światła) oświetlające tylną tablicę rejestracyjną powinno być białe, nie powinno być bezpośrednio widoczne z tyłu pojazdu i powinno zapewniać możliwość odczytania w nocy, w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza znaków na tablicy z odległości co najmniej 20 m za stojącym pojazdem;
  - 6) kierunkowskazy:
    - a) liczba świateł: dwa z przodu i dwa z tyłu lub dwa z boku i dwa z tyłu; każdy pojazd ciągnący przyczepę oraz każdy pojazd o długości większej niż 6 m powinien być wyposażony w kierunkowskazy z boku; na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z przodu powinny być umieszczone kierunkowskazy z boku i z tyłu, a na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z tyłu — z boku i z przodu,
    - b) rozmieszczenie: kierunkowskazy powinny być umieszczone w sposób zapewniający ich widoczność podczas działania z przodu i z boku na wysokości nie wyżej niż 150 cm, a wyjątkowo, gdy konstrukcja pojazdu nie pozwala na zachowanie tej wysokości — nie wyżej niż 210 cm i nie niżej niż 40 cm; wewnętrzne krawędzie płaszczyzn oświetlających kierunkowskazów, umieszczonych z przodu i z tyłu, powinny być od siebie oddalone co najmniej o 60 cm,
    - c) barwa: żółta samochodowa; dopuszcza się białe kierunkowskazy świecące do przodu i czerwone świecące do tyłu,
    - d) światła kierunkowskazów powinny być przerywane z częstotliwością przerw 90 na minutę, z tolerancją ± 30 , być dostatecznie widoczne z odległości co najmniej 30 m przy oświetleniu słonecznym i nie oślepić innych użytkowników drogi,
    - e) dopuszcza się kierunkowskazy na motocyklach jednośladowych, pod warunkiem że znajdują się one od siebie w odległości nie mniejszej niż 30 cm,
    - f) dopuszcza się kierunkowskazy ramieniowe umieszczone na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu, z zachowaniem przepisów lit. b), c) i d); kierunkowska-

- zy ramieniowe wahające się podczas działania powinny mieć światło stałe,
- g) działanie kierunkowskazów powinno być kontrolowane za pomocą zielonego światła świecącego podczas działania kierunkowskazu, umieszczonego w polu widzenia kierowcy, lub za pomocą sygnału akustycznego; nie dotyczy to motocykli oraz pojazdów, na których kierowca może widzieć bezpośrednio kierunkowskaz podczas działania;
- 7) światła hamowania hamulcem zasadniczym „stop”:
- liczba świateł: dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z przodu,
  - rozmieszczenie: z tyłu, na wysokości nie wyżej niż 150 cm, a jeżeli konstrukcja pojazdu nie pozwala na zachowanie tej wysokości — nie wyżej niż 190 cm i nie niżej niż 40 cm (motocykle 35 cm); do świateł hamowania dopuszcza się niestosowanie przepisu ust. 6 pkt 7,
  - barwa: czerwona,
  - powinny zapewniać dostateczną widoczność z odległości co najmniej 30 m przy oświetleniu słonecznym i nie oślepiać innych użytkowników drogi; natężenie oświetlenia powinno być wyraźnie większe niż natężenie oświetlenia tylnych świateł pozycyjnych;
- 8) światła odblaskowe tylne:
- kształt: inny niż trójkąt,
  - liczba świateł odblaskowych: dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z przodu,
  - rozmieszczenie: na wysokości nie wyżej niż 120 cm i nie niżej niż 40 cm (motocykle 35 cm),
  - barwa: czerwona,
  - oświetlone światłem drogowym powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;
- 9) światła na wózku bocznym motocykla: wózek motocykla powinien być wyposażony w jedno przednie i jedno tylne światło pozycyjne i jedno światło odblaskowe z tyłu, odpowiadające warunkom dla tych świateł.
8. Światła obrysowe wymienione w ust. 2 powinny odpowiadać następującym warunkom:
- zastosowanie: na pojazdach o szerokości większej niż 2,5 m,
  - liczba świateł: co najmniej dwa,
  - rozmieszczenie: przy samej krawędzi bocznych powierzchni obrysu i bliżej krawędzi niż światła pozycyjne, na wysokości nie wyżej niż 200 cm i nie niżej niż 100 cm; dopuszcza się umieszczenie światła obrysowego na bocznej płaszczyźnie pojazdu,
  - barwa: biała z przodu, czerwona z tyłu, a na światłach umieszczonych na bocznych płaszczyznach obrysu — biała skierowana do przodu i czerwona skierowana do tyłu,
  - światła obrysowe przednie i tylne powinny być widoczne z odległości co najmniej takiej samej jak światła pozycyjne.
9. Światła i światła odblaskowe wymienione w ust. 4 powinny odpowiadać następującym warunkom:
- światła przeciwmgłowe powinny odpowiadać warunkom wymienionym w ust. 6 pkt 1, a ponadto:
    - liczba świateł: dwa, również na motocyklu trójkołowym z jednym kołem z tyłu,
    - rozmieszczenie: z przodu na wysokości nie wyżej niż światła mijania i nie niżej niż 25 cm,
    - barwa: biała; dopuszcza się barwę żółtą selektywną,
    - powinny umożliwiać w gęstej mgłę lub śnieżycy co najmniej taką samą widoczność jak światła mijania;
  - światła cofania:
    - liczba świateł: dwa lub jedno,
      - rozmieszczenie: z tyłu pojazdu,
      - barwa: biała; dopuszcza się barwę żółtą selektywną,
      - powinny być tak urządzone, aby ich włączenie było możliwe tylko przy włączonym tylnym biegu, oświetlać drogę przed cofającym się pojazdem i nie oślepiać innych użytkowników drogi;
- 3) światło oświetlające przedmioty przy drodze (szperacz):
- liczba świateł: jedno,
  - rozmieszczenie: w pobliżu miejsca kierowcy,
  - barwa: biała,
  - może być używane tylko podczas postoju lub zatrzymania pojazdu;
- 4) światła postojowe:
- liczba świateł: dwa,
  - na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu na wysokości nie wyżej niż 190 cm i nie niżej niż 40 cm,
  - barwa: biała światła skierowanego do przodu i czerwona światła skierowanego do tyłu; dopuszcza się barwę żółtą samochodową,
  - powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m,
  - mogą być włączone na postoju tylko po stronie bliższej środka jezdni; dopuszcza się zastąpienie świateł postojowych światłami pozycyjnymi przednimi i tylnymi włączonymi na czas postoju pojazdu tylko po stronie bliższej środka jezdni;
- 5) światła odblaskowe boczne:
- liczba świateł: stosownie do wielkości pojazdu,
  - barwa: żółta samochodowa,
  - oświetlone światłem drogowym powinny być widoczne z odległości co najmniej 100 m w warunkach zapewniających przejrzystość powietrza;
- 6) światła obrysowe na autobusie przegubowym:
- liczba świateł: dwa,
  - rozmieszczenie: na bocznych płaszczyznach obrysu pojazdu w pobliżu przegubu, nie wyżej niż 190 cm i nie niżej niż 100 cm,
  - barwa: żółta samochodowa.
10. Ilekroć w przepisach ust. 7—9 jest mowa o wysokości umieszczenia świateł, należy przez to rozumieć, że:
- największą wysokość mierzy się od płaszczyzny jezdni do najwyższego punktu płaszczyzny oświetlającej przy pojeździe nie obciążonym,
  - najmniejszą wysokość mierzy się od płaszczyzny jezdni do najniższego punktu płaszczyzny oświetlającej przy pojeździe nie obciążonym.
11. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustalą sposób oceny skuteczności świateł.

Rozdział 2

Dodatkowe warunki techniczne dopuszczania autobusów do ruchu na drogach publicznych.

Warunki zasadnicze.

§ 175. 1. Autobus powinien odpowiadać następującym warunkom:

- szerokość i głębokość siedzenia dla pasażerów powinna wynosić co najmniej po 45 cm; wysokość oparcia powinna być nie mniejsza niż 40 cm, a szerokość nie mniejsza niż 45 cm; odległość pomiędzy dwoma siedzeniami, ustawionymi w tym samym kierunku, powinna wynosić co najmniej 25 cm, a jeżeli pod siedzeniami nie ma wolnej przestrzeni — co najmniej 40 cm; przy siedzeniach przeciwległych odległość między siedzeniami powinna wynosić co najmniej 50 cm;
- szerokość i głębokość siedzenia dla kierowcy powinny

wynosić co najmniej 45 cm; pomieszczenie kierowcy powinno być tak urządzone, aby umożliwiała mu dokładne obserwowanie drogi nawet w czasie oświetlenia wnętrza autobusu oraz aby swoboda ruchów kierowcy nie mogła ulegać ograniczeniu przez podrózników lub bagaż; w razie urządzenia oddzielnego przedziału kierowcy, przedział ten powinien mieć osobne drzwi prowadzące na zewnątrz;

- 3) na jeden metr kwadratowy powierzchni użytkowej przeznaczonej dla pasażerów stojących nie może przypadać więcej niż sześć miejsc, a w autobusach miejskich — osiem miejsc; dla pasażerów stojących powinny być urządzone mocne i wygodne uchwyty do trzymania się;
- 4) przejście wewnątrz autobusu powinno mieć co najmniej 30 cm szerokości; nie dotyczy to autobusów o długości mniejszej niż 6 m; dopuszcza się siedzenia składające się samoczynnie w autobusach nie przeznaczonych do przewozu pasażerów stojących;
- 5) wysokość wnętrza autobusu od powierzchni podłogi do najniższego punktu sufitu nad przejściem wewnętrznym i nad powierzchnią przeznaczoną dla pasażerów stojących powinna wynosić co najmniej 180 cm, a nad miejscami dla pasażerów siedzących — co najmniej 150 cm; nie dotyczy to autobusów o długości mniejszej niż 6 m;
- 6) autobus powinien być zaopatrzony:
  - a) po prawej stronie co najmniej w dwoje drzwi o szerokości w świetle nie mniejszej niż 70 cm;
  - b) w okna urządzone jako wyjście bezpieczeństwa w liczbie odpowiedniej do liczby miejsc siedzących; Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustalają warunki, jakim powinny odpowiadać wyjścia bezpieczeństwa;
- 7) stopnie i drzwi dla pasażerów powinny być tak zbudowane i urządzone, aby umożliwiały łatwe, wygodne i szybkie wsiadanie i wysiadanie;
- 8) bagażnik powinien być tak urządzony, aby ułożony w nim bagaż był zabezpieczony przed wypadnięciem, uszkodzeniem lub zanieczyszczeniem.

2. Liczba miejsc dla siedzących i dla stojących pasażerów powinna być tak ustalona, aby dopuszczalna ładowność autobusu nie była przekroczona; przez ładowność autobusu należy rozumieć różnicę pomiędzy jego dopuszczalnym ciężarem całkowitym a ciężarem własnym, powiększonym o ładowność bagażnika i o ciężar stałej obsługi, liczonej po 75 kg na osobę; średni ciężar jednego pasażera przyjmuje się w wysokości 75 kg, a pasażera w ruchu miejskim i podmiejskim — w wysokości 65 kg.

W y p o s a ż e n i e.

§ 176. 1. Autobus powinien być wyposażony:

- 1) w dwie gaśnice, z których jedna powinna być umieszczona możliwie najbliżej silnika, a druga wewnątrz autobusu w miejscu łatwo dostępnym w razie potrzeby jej użycia; autobusy o długości mniejszej niż 6 m mogą być wyposażone w jedną gaśnicę,
- 2) co najmniej w jedno ogumione koło zapasowe,
- 3) w apteczkę doraźnej pomocy,
- 4) w urządzenia oświetlenia oraz przewietrzania wnętrza,
- 5) w urządzenia ogrzewania wnętrza; zabrania się stosowania gazów spalinowych do tego celu,
- 6) w zasłony (story) w oknach,
- 7) w urządzenia służące do dawania sygnałów z wnętrza autobusu do kierowcy, jeżeli znajduje się on w oddzielnym pomieszczeniu,
- 8) w napis wskazujący dopuszczalną liczbę miejsc siedzących i stojących,
- 9) w lusterko umieszczone wewnątrz pojazdu, umożliwiające

ce kierowcy obserwowanie wnętrza autobusu, szczególnie przy wsiadaniu i wysiadaniu pasażerów.

2. Przepisy ust. 1 pkt 2, 5 i 6 nie dotyczą autobusów przeznaczonych wyłącznie do komunikacji miejskiej; w razie wyposażenia takich autobusów w urządzenia ogrzewania wnętrza obowiązuje zakaz stosowania do tego celu gazów spalinowych.

3. Minister Komunikacji, a w zakresie komunikacji miejskiej Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej, wyda przepisy w sprawie stosowania dodatkowych górnych świateł pozycyjnych i w sprawie tablic kierunkowych dla autobusów, przeznaczonych do przewozów publicznych.

R o z d z i a ł 3.

Dodatkowe warunki techniczne dopuszczenia taksówek (dorożek) osobowych do ruchu na drogach publicznych.

§ 177. 1. Nadwozie taksówki (dorożki) powinno być zaopatrzone:

- 1) w dwoje drzwi z każdej strony,
- 2) co najmniej w dwa wygodne miejsca dla pasażerów,
- 3) w pomieszczenie na bagaż lub bagażnik na dachu,
- 4) w ogumione koło zapasowe.

2. Taksówka powinna być zaopatrzona w światło określające przeznaczenie pojazdu z napisem TAXI, umieszczone na dachu pojazdu.

§ 178. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) może określić dodatkowy sposób oznaczania taksówek dla obszaru województwa (miasta wyłączonego z województwa).

D Z I A Ł III

Warunki techniczne dopuszczenia przyczep do ruchu na drogach publicznych.

Warunki zasadnicze, wymiary, ciężary i wyposażenie.

§ 179. 1. Wymiary przyczep nie powinny przekraczać

- 1) długość łącznie z dyszlem — 11 m; nie dotyczy to naczepek,
- 2) szerokość — 2,5 m,
- 3) wysokość nie obciążonej przyczepy — 4 m, z wyjątkiem przyczepy campingowej, której wysokość nie może przekraczać 3 m.

2. Dopuszczalny ciężar całkowity przyczepy, z zachowaniem przepisów § 171 ust. 6 i 7, nie powinien przekraczać:

- 1) przyczepy dwuosłowej — 16 t,
- 2) przyczepy trzynosłowej lub o większej liczbie osi niż trzy — 24 t.

Przepisu niniejszego ustępu nie stosuje się do naczepek.

3. Do przyczep mają zastosowanie przepisy:

- 1) § 170 ust. 1, 2 i 4,
- 2) § 171 ust. 6—10,
- 3) § 172 ust. 1 pkt 2, pkt 9 lit. a)—d) oraz pkt 10,
- 4) § 172 ust. 1 pkt 9 lit. e), jeżeli numer rozpoznawczy jest podany przez wytwórnictwo.

4. Do przyczep autobusowych oprócz przepisów wymienionych w ust. 1—3 mają zastosowanie przepisy:

- 1) § 172 ust. 2, z wyjątkiem przepisu dotyczącego przedniej szyby, oraz odpowiednio ust. 3 pkt 1 i 2,
- 2) § 175 ust. 1 pkt 1 i 3—8 oraz ust. 2,
- 3) § 176 ust. 1 pkt 2—6 i 8 oraz ust. 2 i 3.

5. Przyczepa autobusowa powinna być wyposażona:

- 1) w jedną gaśnicę,

2) w urządzenie służące do dawania sygnałów z wnętrza przyczepy do kierowcy pojazdu ciągnącego.

6. Przyczepa autobusowa o długości nie większej niż 7 m, nie licząc w tym dyszla, może być wyposażona w jedno drzwi o szerokości w świetle nie mniejszej niż 100 cm.

§ 180. Połączenie pojazdu ciągnącego z przyczepą i połączenie przyczepy z przyczepą powinno być tak zbudowane i zastosowane, aby uniemożliwiało samoczynne rozłączenie się podczas ruchu zespołu.

Hamulce.

§ 181. 1. Przyczepa powinna być zaopatrzona w hamulec zespolony, samoczynnie działający w razie odłączenia się przyczepy, przy czym jego samoczynne działanie nie może mieć ujemnego wpływu na dalsze działanie hamulca pojazdu ciągnącego.

2. Na przyczepie dopuszcza się konstrukcyjnie nie zespolony hamulec pneumatyczny, jeżeli przyczepę lub maszynę ciągnie ciągnik, wyposażony w sterujący układ pneumatyczny.

3. Przyczepa musi być zaopatrzona w hamulce na wszystkich kołach; jednak na przyczepie o większej liczbie osi niż dwie kółka jednej osi mogą nie być hamowane.

4. Dopuszcza się:

1) przyczepy o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie większym niż 3,5 t, zaopatrzone w hamulec najazdowy hamujący tylko koła jednej osi, pod warunkiem że do pojazdu ciągnącego lub zespołu pojazdów przyczepiona jest tylko jedna przyczepa z hamulcem najazdowym; przepis ten nie dotyczy przyczep autobusowych, które powinny być zaopatrzone w hamulec zespolony (ust. 1) niezależnie od ich ciężaru;

2) przyczepy ciągnięte przez ciągnik rolniczy, zaopatrzone w hamulec działający na koła co najmniej jednej osi, sterowany przez kierowcę ciągnika lub specjalną obsługę, znajdującą się na przyczepie, pod warunkiem że ciągnik ciągnie tylko jedną przyczepę z szybkością ograniczoną do 25 km na godzinę;

3) przyczepy bez hamulca:

a) jeżeli dopuszczalny ciężar całkowity przyczepy nie przekracza 750 kg i nie jest większy niż połowa ciężaru własnego pojazdu ciągnącego, pod warunkiem że przyczepiona jest tylko jedna przyczepa;

b) jednoosiowe przyczepy dłuźcowe, jeżeli nacisk osi przyczepy z ładunkiem nie jest większy niż połowa ciężaru całkowitego pojazdu ciągnącego — pod warunkiem że ciągnięta jest jedna przyczepa;

c) przyczepy rolnicze, poruszające się tylko okolicznościowo po drogach publicznych, o dopuszczalnym ciężarze całkowitym nie większym niż 1,5 t, jeżeli tylko jedną taką przyczepę ciągnie ciągnik rolniczy.

5. Pojazdy wymienione w ust. 4 powinny być dodatkowo zabezpieczone za pomocą łańcucha lub odpowiedniej linki stalowej.

6. Przyczepa, z wyjątkiem wymienionych w ust. 4 pkt 1 i 3, powinna być zaopatrzona w hamulec postojowy, działający bez potrzeby stałego nacisku na mechanizm wprowadzający go w działanie, uruchamiany z zewnątrz lub wewnątrz pojazdu i zapewniający postój pojazdu obciążonego ładunkiem równym jego dopuszczalnej ładowności na pochyłości co najmniej 16‰.

7. Skuteczność hamulców przyczepy powinna odpowiadać przepisom § 173 ust. 7 pkt 6, a jeżeli przyczepa ciągnie pojazd, którego cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 30 km na godzinę — odpowiadać przepisom § 173 ust. 8; w razie ciągnięcia przyczepy bez hamulców skuteczność hamulców całego zespołu nie może być mniejsza od określonej przepisami § 173 odpowiednio ust. 7 lub 8.

Światła.

§ 182. 1. Do przyczep mają zastosowanie przepisy § 174 ust. 1 pkt 3—8, ust. 2, 4 pkt 5, ust. 6 i 7 pkt 3—5, 7 i 8 lit. b)—e), ust. 8, 9 pkt 5, ust. 10 i 11.

2. Zabrania się stosowania na przyczepie innych świateł zewnętrznych niż te, o których mowa w ust. 1, z wyjątkiem przypadków określonych w § 39 ust. 10 i § 48.

3. Przyczepa powinna być wyposażona:

- 1) w dwa kierunkowskazy z tyłu, odpowiadające przepisowi § 174 ust. 7 pkt 6 lit. b)—d),
- 2) w dwa białe światła odblaskowe z przodu, odpowiadające przepisom § 174 ust. 7 pkt 8 lit. a), b), c) i e).

4. Tylne światła odblaskowe przyczepy powinny mieć kształt trójkąta równobocznego o długości nie mniejszej niż 15 cm i nie większej niż 20 cm, zwróconego wierzchołkiem do góry; trójkąt odblaskowy może być jednolity lub stanowić ramkę o bokach szerokości co najmniej 2 cm, sporządzoną z materiału odblaskowego, lub może być złożony z sześciu odbłyśników okrągłych o średnicy 5 cm, po trzy na każdym z boków trójkąta; trójkąt odblaskowy powinien być umieszczony na białym tle.

5. Nie wymaga się na przyczepie:

- 1) świateł pozycyjnych z przodu, jeżeli odległość świateł pozycyjnych pojazdu ciągnącego od bocznych płaszczyzn obrysu przyczepy nie jest większa niż 40 cm, licząc od płaszczyzny obrysu przyczepy do zewnętrznego skrajnego punktu płaszczyzny oświetlającej;
- 2) kierunkowskazów z przodu i z boku;
- 3) kierunkowskazów z tyłu, jeżeli przyczepa nie zasłania sygnałów zmiany kierunków ruchu, dawanych przez kierowcę pojazdu ciągnącego;
- 4) świateł hamowania („stop”), jeżeli przyczepę ciągnie pojazd wymieniony w § 174 ust. 3 pkt 4.

DZIAŁ IV

Warunki techniczne dopuszczenia maszyn samobieżnych, ciągników prowadzonych przez pieszego (motokultywatorów) oraz maszyn niesamobieżnych i przyczep o wyjątkowej konstrukcji do ruchu na drogach publicznych.

§ 183. 1. Wymiary maszyny samobieżnej nie powinny przekraczać:

- 1) długość — 11 m; w razie ciągnięcia przyczepy długość zespołu nie może przekraczać 18 m,
- 2) szerokość — 2,5 m; szerokość nie obejmuje lusterek na przegubowych wysięgnikach oraz kierunkowskazów umieszczonych na bokach pojazdu,
- 3) wysokość — 4 m.

2. Dopuszczalny ciężar całkowity maszyny samobieżnej, z zachowaniem przepisów § 171 ust. 6 i 7, nie powinien przekraczać:

- 1) maszyny dwuosiowej — 16 t,
- 2) maszyny trzyosiowej lub o większej liczbie osi niż trzy — 24 t.

3. Do maszyn samobieżnych mają zastosowanie przepisy:

- 1) § 170 ust. 1 pkt 1—4 i ust. 3—5,
- 2) § 171 ust. 5—9,
- 3) § 172 ust. 1 pkt 1—6, 8, 9 lit. c) i pkt 11,
- 4) § 174 ust. 1 pkt 2—4, 6 i 8, ust. 2—6, 7 pkt 2—4, 6 lit. a)—d) i pkt 8, ust. 8, 9 pkt 1—5 oraz ust. 10.

4. Maszyna samobieżna powinna być zaopatrzona w hamulce odpowiadające przepisom § 173 ust. 8.

5. Dopuszczalny ciężar całkowity maszyny samobieżnej z gąsienicowym mechanizmem napędowym nie może przekraczać 16 t, a nacisk gąsienicy pomiędzy skrajnymi krążkami bieżnymi nie powinien być większy niż 4 t na jeden metr bieżący; przy mechanizmie półgąsienicowym lub

przy zastosowaniu dwóch gąsienic jedna za drugą (tandem) nacisk ten może być większy niż 4 t, lecz nie większy niż 6 t, pod warunkiem, że odległość pomiędzy środkami powierzchni styku z jezdnią pierwszej i drugiej gąsienicy lub gąsienicy i kół przedniej osi nie jest mniejsza niż 3 m.

6. Dopuszcza się:

- 1) samobieżne maszyny rolnicze o szerokości nie większej niż 3 m,
- 2) światła obrysowe zamiast pozycyjnych na rolniczych maszynach samobieżnych o asymetrycznej konstrukcji.

§ 184. Maszyny samobieżne zaopatrzone w wystające części (np. wysięgnik), które mogą naruszyć stateczność pojazdu lub zagrażać bezpieczeństwu innych użytkowników drogi, powinny być tak urządzone, aby części te mogły być na czas jazdy zdemontowane lub złożone.

§ 185. Jednoosiowy motokultywator powinien być zaopatrzony w hamulce o skuteczności odpowiadającej warunkom określonym w § 173 ust. 8; nie dotyczy to motokultywatorów o ciężarze nie większym niż 250 kg, które mogą być bez hamulca; jeżeli motokultywator łączy się z przyczepą (maszyną niesamobieżną), na której siedzi kierowca, zespół taki powinien mieć hamulce odpowiadające warunkom określonym w § 173 ust. 8; ponadto w razie połączenia jednoosiowego motokultywatora z przyczepą, z przodu na motokultywatorze powinno być umieszczone światło oświetlające drogę co najmniej na odległość 15 m przed pojazdem w sposób nie powodujący oślepienia kierujących innymi pojazdami; na przodzie przyczepy powinny być umieszczone dwa białe światła odblaskowe, a z tyłu dwa czerwone trójkątne światła odblaskowe, odpowiadające przepisom § 182 dotyczącym przednich i tylnych świateł odblaskowych na przyczepie.

§ 186. 1. Do maszyn niesamobieżnych i przyczep o wyjątkowej konstrukcji (maszyny rolnicze, przyczepy niskopodwoziowe, wozy mieszkalne itp.) mają zastosowanie przepisy § 179 ust. 1 i 2 oraz 3 pkt 1 i 2 i §§ 180—182.

2. Dopuszcza się:

- 1) niesamobieżne maszyny rolnicze o szerokości nie większej niż 3 m;
- 2) na niesamobieżnych maszynach rolniczych koła nie ogumione, pod warunkiem że ciśnienie kół na drogę nie jest większe niż 150 kg na jeden centymetr szerokości obręczy oraz szybkość ograniczona jest do 10 km na godzinę,
- 3) na przyczepach o wyjątkowej konstrukcji koła na pełnych obręczach gumowych, pod warunkiem że ciśnienie kół na drogę nie jest większe niż 100 kg na jeden centymetr szerokości obręczy gumowej oraz szybkość ograniczona jest do 25 km na godzinę;
- 4) niesamobieżne maszyny rolnicze bez hamulca, poruszające się z szybkością ograniczoną do 12 km na godzinę tylko okolicznościowo po drogach publicznych, jeżeli ich dopuszczalny ciężar całkowity nie przekracza 1,8 t i nie jest większy niż ciężar pojazdu ciągnącego.

CZĘŚĆ V

Kierujący.

DZIAŁ I

Przepisy wstępne.

§ 187. Kierować pojazdami na drogach publicznych mogą osoby, które osiągnęły wymagany wiek, a mianowicie:

- 1) pojazdami samochodowymi:
  - a) motocyklami:

— 16 lat, za zgodą rodziców lub opiekunów — bez prawa przewożenia osób,

— 18 lat — z prawem przewożenia osób,

- b) innymi pojazdami: niezawodowo — 16 lat za zgodą rodziców lub opiekunów, zawodowo — 18 lat;

2) rowerami jednośladowymi:

a) z prawem przewożenia osób i ładunków — 18 lat,

b) bez prawa przewożenia osób i ładunków:

— poruszonymi siłą nóg kierującego — 10 lat, a pod opieką osoby dorosłej — 7 lat,

— motorowerami — 13 lat;

3) rowerami wielośladowymi — 18 lat;

4) pojazdami zaprzęgowymi:

a) na drogach oznaczonych znakiem według rysunku III C — 3 z numerami dwucyfrowymi (§ 104) oraz w miastach wyłączonych z województw i w miastach stanowiących powiaty — 18 lat;

b) na innych drogach — 14 lat;

5) wózkami inwalidzkimi:

a) poruszonymi siłą mięśni ludzkich — 12 lat,

b) wyposażonymi w pomocniczy silnik spalinowy o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ (§ 69 ust. 2) — 14 lat;

6) wózkami ręcznymi — 14 lat.

§ 188. 1. Pędzić lub prowadzić zwierzęta oraz ptactwo domowe na drogach publicznych o nawierzchni twardej — z zastrzeżeniem przestrzegania przepisu § 80 ust. 3 — mogą osoby, które ukończyły 14 lat.

2. Jeździć wierzchem na drogach publicznych o nawierzchni twardej mogą osoby, które ukończyły 16 lat.

§ 189. 1. Do kierowania na drogach publicznych tramwajami i trolejbusami uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie pozwolenie.

2. Pozwolenie wymienione w ust. 1 może otrzymać osoba, która:

1) ukończyła 20 lat;

2) posiada wykształcenie co najmniej w zakresie szkoły podstawowej;

3) odbyła przeszkolenie według programu i na warunkach określonych przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji, Spraw Wewnętrznych oraz Oświaty i Szkolnictwa Wyższego;

4) posiada odpowiedni stan zdrowia, stwierdzony przez społeczny zakład służby zdrowia;

5) wykáže się posiadaniem kwalifikacji fachowych przed komisją egzaminacyjną, powołaną przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

3. Pozwolenia wymienione w ust. 1 wydaje (cofa) organ do spraw gospodarki komunalnej prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat miejski lub wyłączonego z województwa) właściwy ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa komunikacyjnego.

4. Regulamin komisji egzaminacyjnej zostanie ustalony przez Ministra Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji, Spraw Wewnętrznych oraz Oświaty i Szkolnictwa Wyższego; w regulaminie zostaną określone również zasady i wysokość wynagrodzenia komisji egzaminacyjnej.

§ 190. 1. Do kierowania na drogach publicznych rowerami i wózkami inwalidzkimi poruszającymi się po jezdni uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie zaświadczenie, zwane „kartą rowerową”; nie dotyczy to osób posiadających pozwolenie na prowadzenie pojazdów samochodowych (prawo jazdy) lub innych pojazdów.

2. Kartę rowerową wydaje, po wykazaniu się przez zainteresowaną osobę posiadaniem kwalifikacji w zakresie ustalonym przez Ministra Komunikacji, organ określony w

§ 160; wydanie karty rowerowej powinno być odnotowane w rejestrze kart rowerowych.

3. Sprawdzenia posiadania przez osoby ubiegające się o kartę rowerową kwalifikacji określonych w ust. 2 dokonuje upoważniony przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej członek komisji egzaminacyjnej dla kierowców lub inna upoważniona przez ten organ osoba, posiadająca odpowiednie kwalifikacje.

4. W razie stwierdzenia braku kwalifikacji określonych w ust. 2 właściwy organ (§ 160) wyznaczy ponowny termin w celu powtórnego sprawdzenia kwalifikacji.

5. W razie zniszczenia lub utraty karty rowerowej posiadacz jej powinien zawiadomić o tym pisemnie organ, który wydał kartę; zawiadomienie to stanowi podstawę do wydania wtórnika karty rowerowej.

6. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może upoważnić do wydawania młodzieży szkolnej kart rowerowych szkoły podstawowe, licea ogólnokształcące, zasadnicze szkoły zawodowe i technika oraz szkoły zawodowe dla absolwentów liceum ogólnokształcącego.

7. Sposób prowadzenia rejestru kart rowerowych oraz wzór tego rejestru i wzór karty rowerowej ustali Minister Komunikacji.

8. Minister Komunikacji ustala:

- 1) wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji osób ubiegających się o kartę rowerową;
- 2) w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac — zasady i wysokość wynagrodzenia osób dokonujących sprawdzenia kwalifikacji osób ubiegających się o kartę rowerową.

§ 191. Właściwy ze względu na rejestrację pojazdu określonego w § 190 ust. 1 organ prezydium rady narodowej (§ 160) może, w związku z powtarzającymi się przypadkami nieprzestrzegania przepisów o ruchu drogowym, wezwać kierującego pojazdem do poddania się ponownemu sprawdzeniu kwalifikacji.

§ 192. 1. Do kierowania na drogach publicznych pojazdami zaprzęgowymi, przeznaczonymi do transportu zarobkowego, uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie zaświadczenie, zwane „kartą woźnicy”.

2. Kartę woźnicy wydaje po sprawdzeniu znajomości przepisów o ruchu drogowym w zakresie niezbędnym do kierowania pojazdem zaprzęgowym organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej, właściwy według miejsca zamieszkania ubiegającego się o kartę; wydanie karty woźnicy powinno być odnotowane w rejestrze kart woźnicy.

3. Sprawdzenia znajomości przepisów, określonych w ust. 2, dokonuje upoważniony przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej członek komisji egzaminacyjnej dla kierowców lub inna upoważniona przez ten organ osoba, posiadająca odpowiednie kwalifikacje.

4. W razie stwierdzenia nieznanomości przepisów właściwy organ (ust. 2) wyznaczy ponowny termin w celu powtórnego sprawdzenia znajomości przepisów.

5. W razie zniszczenia lub utraty karty woźnicy posiadacz jej powinien zawiadomić o tym pisemnie organ, który wydał kartę; zawiadomienie to stanowi podstawę do wydania wtórnika karty woźnicy.

6. Organ określony w ust. 2 może, w związku z powtarzającymi się przypadkami nieprzestrzegania przepisów o ruchu drogowym, wezwać kierującego pojazdem zaprzęgowym przeznaczonym do transportu zarobkowego do poddania się ponownemu sprawdzeniu znajomości tych przepisów.

7. Sposób prowadzenia rejestru kart woźnicy oraz wzór tego rejestru i wzór karty woźnicy ustali Minister Komunikacji.

8. Prezydium wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą rozciągnąć przepisy ust. 1—6 na osoby kierujące innymi pojazdami zaprzęgowymi niż określone w ust. 1.

9. Minister Komunikacji ustala:

- 1) wysokość opłat za sprawdzenie znajomości przez osoby ubiegające się o kartę woźnicy przepisów o ruchu drogowym;
- 2) w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac — zasady i wysokość wynagrodzenia osób dokonujących sprawdzenia znajomości przez ubiegających się o kartę woźnicy przepisów o ruchu drogowym.

DZIAŁ II

Kierowcy pojazdów samochodowych.

Rozdział 1

Prawa jazdy.

Rodzaje praw jazdy i warunki podstawowe otrzymywania prawa jazdy.

§ 193. 1. Do kierowania na drogach publicznych pojazdami samochodowymi uprawnione są osoby, które posiadają odpowiednie prawo jazdy.

2. Prawa jazdy dzielą się na kategorie w zależności od zawartych w nich uprawnień.

3. Ustala się następujące kategorie praw jazdy:

- 1) kategoria A;
- 2) kategoria B;
- 3) kategoria C;
- 4) kategoria D;
- 5) kategoria E;
- 6) kategoria M;
- 7) kategoria T.

4. Przepisów ust. 1—3 nie stosuje się do kierowców w czynnej służbie wojskowej kierujących pojazdami specjalnymi Sił Zbrojnych, określonymi przez Ministra Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Spraw Wewnętrznych.

5. Kierowcy pojazdów określonych w ust. 4 posiadają uprawnienia do kierowania tymi pojazdami, wydane przez właściwy organ wojskowy.

6. Zasady i tryb wydawania uprawnień do kierowania pojazdami specjalnymi Sił Zbrojnych (ust. 4) normują przepisy wydane przez Ministra Obrony Narodowej.

§ 194. 1. Prawo jazdy kategorii A uprawnia do kierowania motocyklami, motocyklami o trzech kołach i podobnymi im pojazdami samochodowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 400 kg.

2. Prawo jazdy kategorii A może otrzymać osoba, która:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu ustalonego przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej;
- 2) posiada wykształcenie co najmniej w zakresie szkoły podstawowej;
- 3) posiada odpowiedni stan zdrowia stwierdzony przez społeczny zakład służby zdrowia;
- 4) posiada znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy, w szczególności w razie urazu głowy, złamania i zwichnięcia kończyn, krwawienia, krwotoku, ran, omdlenia, oparzenia oraz porażenia prądem elektrycznym;
- 5) wykaże się przed komisją egzaminacyjną (§ 210) posiadaniem kwalifikacji fachowych w zakresie programu egzaminacyjnego ustalonego przez Ministra Komunikacji.

§ 195. 1. Prawo jazdy kategorii B uprawnia do kierowania samochodami osobowymi i samochodami ciężarowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 3,5 t.

2. Prawo jazdy kategorii B może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5 oraz:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu ustalonego przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej albo
- 2) posiada ukończoną zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy, rolniczo-mechaniczną, technikum mechanizacji rolnictwa lub inną o zbliżonej specjalności, równorzędną lub stopnia wyższego, której program nauczania obejmuje nauczanie w celu uzyskania prawa jazdy kategorii B, albo
- 3) posiada ukończony kurs dla kandydatów na zawodowych kierowców samochodowych według programu ustalonego przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej, albo
- 4) posiada 2 lata praktyki zawodowej jako kierowca mający prawo jazdy kategorii T.

§ 196. 1. Prawo jazdy kategorii C uprawnia do kierowania pojazdami samochodowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 t, z wyjątkiem autobusów.

2. Prawo jazdy kategorii C może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5 oraz:

- 1) posiada:
  - a) co najmniej 1 rok i 6 miesięcy praktyki zawodowej jako kierowca samochodu mający prawo jazdy kategorii B uzyskane zgodnie z przepisami § 195 ust. 2 pkt 3 i 4 albo
  - b) co najmniej 1 rok praktyki zawodowej jako kierowca samochodu mający prawo jazdy kategorii B — jeżeli ukończyła zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy, rolniczo-mechaniczną, technikum mechanizacji rolnictwa lub inną o zbliżonej specjalności, równorzędną lub stopnia wyższego albo posiada tytuł robotnika wykwalifikowanego (czeladnika) w którymkolwiek z tych zawodów lub inny uznany za równorzędny z tym tytułem, albo
  - c) co najmniej 3 lata praktyki zawodowej jako kierowca ciągnika mający prawo jazdy kategorii T, albo
  - d) co najmniej 3 lata pracy w charakterze montera samochodowego w przedsiębiorstwie lub zakładzie transportu samochodowego, albo
  - e) co najmniej 3 lata praktyki w kierowaniu samochodami z prawem jazdy kategorii B;
- 2) ukończyła kurs dokształcający według programu i na warunkach ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej.

3. Prawo jazdy kategorii C może otrzymać również osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5, jeżeli ukończyła zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy lub inną o zbliżonej specjalności, równorzędną lub stopnia wyższego i odbyła w czasie nauki praktykę w kierowaniu pojazdami wymienionymi w ust. 1. Osoba ta równocześnie z prawem jazdy kategorii C może otrzymać prawo jazdy kategorii B, jeżeli w czasie nauki odbyła ćwiczenia w kierowaniu samochodem osobowym.

§ 197. 1. Prawo jazdy kategorii D uprawnia do kierowania autobusami.

2. Prawo jazdy kategorii D może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5 oraz:

- 1) posiada:
  - a) 6 lat praktyki zawodowej, w tym co najmniej 3 lata praktyki jako kierowca mający prawo jazdy kategorii C, albo
  - b) 3 lata praktyki zawodowej, w tym co najmniej 1 rok praktyki jako kierowca mający prawo jazdy kategorii C — jeżeli ukończyła zasadniczą szkołę zawodową kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy, rolniczo-mechaniczną, technikum mechanizacji rolnictwa lub inną o zbliżonej specjalności, równorzędną lub stopnia wyższego albo posiada tytuł robotnika wykwalifikowanego (czeladnika) w którymkolwiek z tych zawodów lub inny uznany za równorzędny z tym tytułem;
- 2) ukończyła kurs dokształcający według programu i na warunkach ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej.

§ 198. 1. Prawo jazdy kategorii E uprawnia kierowcę posiadającego prawo jazdy kategorii B, C lub D do kierowania wymienionymi w prawie jazdy pojazdami samochodowymi z przyczepami o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 750 kg.

2. Prawo jazdy kategorii E może otrzymać osoba, która:

- 1) odbyła co najmniej 1 rok praktyki jako kierowca mający prawo jazdy kategorii C lub D albo
- 2) odbyła co najmniej jeden rok praktyki jako kierowca mający prawo jazdy kategorii B oraz odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 5.

§ 199. 1. Prawo jazdy kategorii M uprawnia do kierowania:

- 1) maszynami samobieżnymi;
- 2) pojazdami samochodowymi o cechach konstrukcyjnych ograniczających szybkość do 20 km na godzinę, do których mogą być doczepione wozy mieszkalne, cyrkowe, itp. oraz maszyny rolnicze, leśne i budowlane;
- 3) motokultywatorami z przyczepą.

2. Prawo jazdy kategorii M może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5.

§ 200. 1. Prawo jazdy kategorii T uprawnia do kierowania ciągnikami, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 25 km na godzinę, łącznie z przyczepami o dopuszczalnym ciężarze całkowitym pojazdu ciągnącego i przyczep do 10 ton, a przy wywozie drewna z lasów — do 14 ton.

2. Prawo jazdy kategorii T może otrzymać osoba, która odpowiada warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 2—5 oraz:

- 1) odbyła przeszkolenie według programu i na warunkach ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej i Rolnictwa albo
- 2) posiada ukończone technikum rolnicze, technikum mechanizacji rolnictwa lub zasadniczą szkołę rolniczo-mechaniczną, której program nauczania obejmuje nauczanie w celu uzyskania prawa jazdy kategorii T, albo
- 3) posiada ukończony kurs traktorzysty według programu określonego przez Ministra Rolnictwa w porozumieniu z Ministrami Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz Komunikacji.

§ 201. 1. Posiadacz prawa jazdy kategorii B, C, D, M lub T może otrzymać prawo jazdy kategorii A po wykazaniu się umiejętnością kierowania motocyklem, a posiadacz prawa jazdy kategorii B — również prawo jazdy kategorii T po wykazaniu się umiejętnością kierowania ciągnikiem.

2. Osoba ubiegająca się o prawo jazdy kategorii B, C, D, M lub T może równocześnie z prawem jazdy tych kategorii otrzymać prawo jazdy kategorii A po wykazaniu się umiejętnością kierowania motocyklem, a osoba ubiegająca się o prawo jazdy kategorii B — również prawo jazdy kategorii T po wykazaniu się umiejętnością kierowania ciągnikiem.

3. Prawa jazdy kategorii B, C i D uprawniają również do kierowania wymienionymi w nich pojazdami samochodowymi z przyczepą o dopuszczalnym ciężarze całkowitym do 750 kg, a prawo jazdy kategorii B — także z przyczepą mieszkalną (campingową) o większym ciężarze, jeżeli dopuszczalny ciężar całkowity tej przyczepy nie przekracza ciężaru własnego pojazdu samochodowego oraz jeżeli dopuszczalny ciężar całkowity złączonych pojazdów nie przekracza 3,5 t.

Warunki dodatkowe otrzymania prawa jazdy, ograniczenia, zwolnienia.

§ 202. 1. Kandydat do zawodu kierowcy obowiązany jest:

- 1) uzyskać prawo jazdy kategorii B zgodnie z przepisami § 195 ust. 2 pkt 2—4 lub kategorii C zgodnie z przepisami § 196 ust. 2;
- 2) zarejestrować się we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej, który dokona w prawie jazdy odpowiedniej adnotacji urzędowej.

2. Do kierowania autobusami w komunikacji publicznej uprawniona jest osoba posiadająca, oprócz prawa jazdy kategorii D, świadectwo kierowcy takiego autobusu.

3. Do kierowania taksówkami (dorożkami) samochodowymi przeznaczonymi do przewozu osób uprawniona jest osoba posiadająca, oprócz prawa jazdy odpowiedniej kategorii, świadectwo kierowcy taksówki (dorożki) samochodowej.

4. Świadectwa wymienione w ust. 2 i 3 wydają i cofają na warunkach ustalonych przez Ministra Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Gospodarki Komunalnej właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów powiatowych rad narodowych.

5. W ruchu krajowym — w odchyleniu od przepisu § 196 ust. 1 prawo jazdy kategorii C uprawnia również do kierowania autobusami o liczbie miejsc nie przekraczającej 14.

6. Do kierowania pojazdami samochodowymi przewożącymi materiały niebezpieczne oraz pojazdami samochodowymi uprzywilejowanymi w ruchu drogowym, z wyjątkiem przypadku określonego w ust. 7 i w § 204 ust. 5, uprawnia prawo jazdy kategorii C lub D.

7. Funkcjonariusz Milicji Obywatelskiej uprawniony jest do kierowania powierzonymi mu pojazdami uprzywilejowanymi Milicji Obywatelskiej określonymi w posiadanym prawie jazdy.

8. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej może uzależnić kierowanie pojazdami samochodowymi o specjalnych urządzeniach napędowych od wykazania się przez kierowcę umiejętnością obsługi tych urządzeń; posiadanie tych umiejętności powinno być stwierdzone w prawie jazdy kierowcy.

9. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może dopuścić w uzasadnionych przypadkach do ubiegania się o prawo jazdy kategorii A, B, M lub T osobę nie posiadającą wykształcenia w zakresie szkoły podstawowej, z wyjątkiem kandydatów do zawodu kierowcy.

§ 203. Prawo jazdy może zawierać ograniczenia wynikające ze stanu zdrowia kierowcy.

§ 204. 1. Prawo jazdy kategorii A lub B bez odbycia przeszkolenia określonego w §§ 194 i 195 mogą otrzymać:

- 1) konstruktorzy, inżynierowie i technicy mechanicy zatrudnieni przy budowie, badaniu i eksploatacji pojazdów samochodowych, posiadający co najmniej 2-letni staż pracy zawodowej;
- 2) osoby, które udowodnią, że posiadały odpowiednie prawo jazdy wydane w kraju lub za granicą;
- 3) osoby posiadające samochód lub motocykl, jeżeli przy gotowaniu zawodowe lub ogólne tych osób daje gwarancję, że zasób wiadomości i umiejętności wymagany od kandydatów na kierowców opanowały we własnym zakresie.

2. Osoby wymienione w ust. 1 pkt 1, kontrolerzy i inspektorzy ruchu drogowego, społeczni inspektorzy ruchu drogowego Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej oraz wykładowcy i instruktorzy na kursach szkolenia kierowców mogą otrzymać prawo jazdy kategorii C lub D, jeżeli:

- 1) odpowiadają warunkom określonym w § 194 ust. 2 pkt 3—5;
- 2) wykażą się:
  - a) przy ubieganiu się o prawo jazdy kategorii C — co najmniej 2-letnim okresem kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii B albo
  - b) przy ubieganiu się o prawo jazdy kategorii D — co najmniej 2-letnim okresem kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii C.

3. Osoby wymienione w ust. 2 równocześnie z prawem jazdy kategorii D lub C mogą otrzymać prawo jazdy kategorii E po wykazaniu się umiejętnością kierowania pojazdami z przyczepą o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 750 kg.

4. W wyjątkowych przypadkach prawo jazdy kategorii C bez odbycia kursu dokształcającego określonego w § 196 ust. 2 pkt 2 mogą otrzymać:

- 1) kontrolerzy techniczni w zakładach naprawy i obsługi pojazdów samochodowych posiadający co najmniej 4-letni staż pracy zawodowej, jeżeli wykażą się co najmniej 2-letnim okresem kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii B;
- 2) kierowcy pojazdów samochodowych, którzy wykażą się co najmniej 4-letnim okresem zawodowego kierowania pojazdem samochodowym z prawem jazdy kategorii B.

5. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może zezwolić osobie posiadającej prawo jazdy kategorii B na kierowanie samochodami gaśniczymi lub innymi pożarniczymi ochotniczych straży pożarnych na obszarach gromad i miast nie stanowiących powiatów miejskich.

Kierowcy wojskowi.

§ 205. Kierowcy w czynnej służbie wojskowej, posiadający prawo jazdy kategorii B, uprawnieni są do kierowania powierzonymi im wojskowymi pojazdami samochodowymi bez względu na rodzaj pojazdu i ładunku.

Prawa jazdy w ruchu międzynarodowym.

§ 206. 1. Prawa jazdy kategorii A, B, C, D i E uprawniają do kierowania określonymi w nich pojazdami w ruchu międzynarodowym. Jeżeli jednak władze niektórych państw będą tego wymagały, osoba zamierzająca kierować pojazdem za granicą powinna zaopatrzyć się w międzynarodowe prawo jazdy według wzoru podanego w załączniku 10 do Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321), lub międzynarodowe prawo jazdy wydane według wzoru i wskazówek zamieszczonych w załącznikach D i E do Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w

Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177).

2. Międzynarodowe prawa jazdy (ust. 1) ważne na okres jednego roku wydają na podstawie ważnych praw jazdy kategorii A, B, C, D lub E właściwe do spraw komunikacji organy prezydium powiatowych rad narodowych.

3. Minister Komunikacji może upoważnić do wydawania międzynarodowych praw jazdy (ust. 1) odpowiednią organizację społeczną.

§ 207. 1. Wydane za granicą prawo jazdy krajowe według wzoru podanego w załączniku 9 do Konwencji o ruchu drogowym, podpisanej w Genewie dnia 19 września 1949 r. (Dz. U. z 1959 r. Nr 54, poz. 321), lub międzynarodowe prawo jazdy, wydane według wzoru zamieszczonego w załączniku 10 do tej konwencji, albo międzynarodowe prawo jazdy, wydane według wzoru i wskazówek zamieszczonych w załącznikach D i E do Konwencji międzynarodowej dotyczącej ruchu samochodowego, podpisanej w Paryżu dnia 24 kwietnia 1926 r. (Dz. U. z 1930 r. Nr 21, poz. 177), upoważniają cudzoziemca lub obywatela polskiego, stale zamieszkałego za granicą, do kierowania na drogach publicznych w Polsce pojazdami samochodowymi kategorii określonej w prawie jazdy.

2. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych może zezwolić:

- 1) na czasowe kierowanie na drogach publicznych pojazdami samochodowymi osobom posiadającym prawa jazdy inne niż określone w ust. 1, wydane za granicą, oraz
- 2) na wydawanie — pod warunkiem wzajemności — polskich praw jazdy odpowiedniej kategorii szefom i cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych w Polsce oraz innym osobom korzystającym z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych — na podstawie ważnych praw jazdy wydanych za granicą lub na podstawie złożonego egzaminu.

§ 208. 1. Kierowcy posiadającemu prawo jazdy określone w § 207 ust. 1 i ust. 2 pkt 1, który popełnił przestępstwo lub wykroczenie, za które przewidziane jest cofnięcie prawa jazdy, może być cofnięte prawo korzystania z posiadanego prawa jazdy przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej, na którego obszarze działania przestępstwo lub wykroczenie zostało popełnione.

2. Cofając kierowcy prawo korzystania z prawa jazdy określonego w § 207 ust. 1 i ust. 2 pkt 1, organ wymieniony w ust. 1 może:

- 1) zatrzymać prawo jazdy na okres, na który cofnięto kierowcy prawo korzystania z prawa jazdy, albo do czasu opuszczenia przez kierowcę Polski, jeżeli jego wyjazd nastąpi przed upływem tego okresu;
- 2) zawiadomić o cofnięciu uprawnienia do korzystania z prawa jazdy władzę, która je wydała lub w imieniu której prawo jazdy zostało wydane;
- 3) jeżeli kierowca posiada międzynarodowe prawo jazdy — zamieścić w miejscu do tego przewidzianym wzmiankę, że prawo jazdy nie jest już ważne na obszarze Polski.

3. Przepisy § 216 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do kierowców posiadających prawo jazdy określone w § 207 ust. 1 i ust. 2 pkt 1.

4. Przepisów ust. 1—3 nie stosuje się do szefów i cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych w Polsce oraz innych osób korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych. Do osób tych stosuje się przepisy § 214 ust. 3 i § 216 ust. 2.

§ 209. 1. Obywatel polski po przyjeździe z zagranicy może otrzymać w ciągu 12 miesięcy od dnia powrotu do kraju prawo jazdy odpowiedniej kategorii, jeżeli:

- 1) przedstawi ważne prawo jazdy wydane za granicą;
- 2) odpowiada warunkom przewidzianym w § 194 ust. 2 pkt 3 i 4.

2. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może poddać osobę wymienioną w ust. 1 egzaminowi przed komisją egzaminacyjną (§ 210) ze znajomości przepisów ruchu drogowego.

Sprawdzenie kwalifikacji fachowych.

§ 210. 1. Sprawdzenia kwalifikacji fachowych osób ubiegających się o prawo jazdy dokonują, powołane przez przewodniczących prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw), komisje egzaminacyjne, działające przy właściwych do spraw komunikacji organach prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw).

2. W miarę potrzeby przewodniczący prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) mogą powoływać komisje egzaminacyjne przy właściwych do spraw komunikacji organach prezydiów powiatowych rad narodowych.

3. Komisje egzaminacyjne działają w zespołach 3-osobowych. W skład zespołu wchodzi:

- 1) przedstawiciel właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej — jako przewodniczący;
- 2) jako członkowie: przedstawiciel właściwego organu Milicji Obywatelskiej oraz fachowy przedstawiciel przedsiębiorstwa państwowego transportu drogowego, organizacji społecznej lub związkowej.

4. Członkiem komisji egzaminacyjnej określonej w ust. 1 i 2 może być osoba, która odpowiada warunkom określonym w §§ 229 i 230.

5. W skład zespołu określonego w ust. 3 nie może wchodzić osoba, która brała udział w szkoleniu osób poddawanych egzaminowi.

6. Skład zespołu określonego w ust. 3 ustala dla poszczególnych sesji egzaminacyjnych kierownik właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

7. Zasadnicze szkoły zawodowe kierowców samochodowych, technika samochodowa, technika rolnicza i technika mechanizacji rolnictwa, zasadnicze szkoły rolnicze mechanizacji rolnictwa i stałe ośrodki szkolenia traktorzystów oraz jednostki wojskowe szkolące kierowców dla potrzeb wojska i instytucje szkolące kierowców dla potrzeb Milicji Obywatelskiej dokonują sprawdzenia kwalifikacji fachowych osób szkolonych przez siebie we własnym zakresie, z tym że w skład komisji powołanej w szkole, jednostce, instytucji lub ośrodku wchodzi, jako przewodniczący, przedstawiciel właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej.

8. Sprawdzanie kwalifikacji fachowych osób szkolonych dla potrzeb wojska w instytucjach i organizacjach społecznych odbywa się na zasadach określonych w ust. 7, z tym że w skład komisji powołanej w instytucji lub organizacji wchodzi obok przedstawiciela właściwego do spraw komunikacji organu prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub powiatowej rady narodowej, jako przewodniczącego, również przedstawiciel organów wojskowych wyznaczony przez właściwy organ wojskowy.

9. Regulamin komisji egzaminacyjnej określonej w ust. 1 i 2 ustala Minister Komunikacji.

10. Regulamin komisji egzaminacyjnych określonych w ust. 7 i 8 zostanie ustalony przez właściwych ministrów w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

11. Minister Komunikacji ustala:

- 1) wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji fachowych osób ubiegających się o prawo jazdy;
- 2) w porozumieniu z Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac — wysokość i zasady wynagrodzenia komisji egzaminacyjnych (ust. 1 i 2) za sprawdzenie kwalifikacji fachowych osób ubiegających się o prawo jazdy oraz wysokość wynagrodzenia za czas zużyty na dojazd do miejsca przeprowadzania egzaminu i powrót, jeżeli egzamin odbywa się poza siedzibą organu do spraw komunikacji prezydium rady narodowej, przy którym komisja działa (ust. 1 i 2).

Rozdział 2

Wydawanie praw jazdy.

§ 211. 1. Prawo jazdy wydaje właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Jeżeli osoba ubiegająca się o prawo jazdy przebywa poza stałym miejscem zamieszkania i jest zameldowana na pobyt okresowy lub czasowy w miejscu, w którym uczęszcza na kurs kierowców, prawo jazdy może wydać organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwy według miejsca okresowego lub czasowego pobytu, pod warunkiem że o wydaniu prawa jazdy zawiadomi niezwłocznie organ do spraw komunikacji prezydium rady narodowej właściwy według miejsca stałego zamieszkania zainteresowanego i prześle temu organowi akta ewidencyjne kierowcy.

3. Żołnierzom w czynnej służbie wojskowej wydaje prawo jazdy organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwy według miejsca postoju jednostki wojskowej.

4. Szefom oraz cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych w Polsce oraz innym osobom korzystającym z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych na mocy ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych wydaje prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie, na wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

5. Szczegółowe warunki wydawania praw jazdy określa załącznik nr 2 do niniejszego rozporządzenia. Osobie głuchoniemej lub głuchej może być wydane prawo jazdy uprawniające do kierowania samochodem osobowym lub motocyklem na warunkach określonych w załączniku nr 3 do niniejszego rozporządzenia.

6. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda prawo jazdy odpowiedniej kategorii po stwierdzeniu, że osoba ubiegająca się odpowiada warunkom określonym w §§ 194, 195, 196, 197, 198, 199 lub 200.

7. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej odmówi wydania prawa jazdy, jeżeli osoba ubiegająca się, mimo posiadania warunków wymienionych w §§ 194, 195, 196, 197, 198, 199 lub 200:

- 1) nadużywa alkoholu lub innych podobnie działających środków, co zostało stwierdzone przez badanie lekarskie;
- 2) została pozbawiona prawa kierowania pojazdami samochodowymi, a okres, na który prawo jazdy cofnięto, jeszcze nie upłynął;
- 3) została pozbawiona prawomocnym orzeczeniem sądu prawa uzyskania uprawnień do prowadzenia pojazdów samochodowych, a okres, na który orzeczono pozbawienie tego prawa, jeszcze nie upłynął.

8. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może odmówić wydania prawa jazdy, jeżeli osoba ubiegająca się o prawo jazdy została ukarana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione przeciwko życiu, zdrowiu, mieniu, bezpieczeństwu publicznemu lub za naruszenie przepisów o zwalczaniu alkoholizmu.

9. Wzory praw jazdy oraz wzory innych druków używanych przy wydawaniu praw jazdy określi Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej.

§ 212. 1. Kierowca obowiązany jest zawiadomić o każdej zmianie stałego miejsca zamieszkania organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwy według nowego miejsca zamieszkania, w celu uzyskania w prawie jazdy adnotacji o zmianie miejsca zamieszkania. Zawiadomienie powinno być dokonane w ciągu 14 dni od dnia zmiany miejsca zamieszkania.

2. Obowiązek określony w ust. 1 nie dotyczy kierowców odbywających zasadniczą służbę wojskową.

3. Kierowcy zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej dopełniają obowiązek określonego w ust. 1 w ciągu 30 dni, licząc od dnia zwolnienia ze służby.

§ 213. 1. W razie utraty prawa jazdy kierowca powinien zwrócić się do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej o wydanie wtórnika prawa jazdy.

2. W razie odnalezienia utraconego prawa jazdy kierowca obowiązany jest zwrócić wtórnik.

Rozdział 3

Cofanie praw jazdy.

§ 214. 1. Prawo jazdy cofa właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej.

2. Cofnięcie prawa jazdy żołnierzom w czynnej służbie wojskowej następuje na wniosek właściwego organu wojskowego, a funkcjonariuszom Milicji Obywatelskiej — na wniosek właściwego organu Milicji Obywatelskiej.

3. Osobom określonym w § 211 ust. 4 cofa prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ Prezydium Rady Narodowej w m. st. Warszawie w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

§ 215. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej zatrzyma prawo jazdy:

- 1) do czasu uprawomocnienia się wyroku sądowego w razie skierowania sprawy na drogę karno-sądową za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości albo
- 2) do czasu uprawomocnienia się orzeczenia kolegium karno-administracyjnego w razie skierowania sprawy na drogę karno-administracyjną za prowadzenie pojazdu w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka, albo
- 3) do czasu uprawomocnienia się wyroku sądowego lub orzeczenia kolegium karno-administracyjnego w razie skierowania sprawy na drogę karno-sądową lub karno-administracyjną za nieudzielenie przez kierowcę pomocy ofiarom wypadku drogowego w razie uczestniczenia w tym wypadku, albo
- 4) do czasu wydania przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze w sprawie karnej kierowcy (§ 216 ust. 1 pkt 3) postanowienia co do dalszego postępowania z prawem jazdy.

2. Zatrzymanie prawa jazdy żołnierzom w czynnej służbie wojskowej może nastąpić na wniosek właściwego organu wojskowego, a funkcjonariuszowi Milicji Obywatelskiej — na wniosek właściwego organu Milicji Obywatelskiej.

§ 216. 1. Organ kontroli ruchu drogowego zatrzyma prawo jazdy:

- 1) w razie stwierdzenia, że kierowca prowadząc pojazd znajduje się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka;
- 2) w razie nieudzielenia przez kierowcę pomocy ofiarom wypadku drogowego — w razie uczestniczenia w tym wypadku;
- 3) w razie uczestniczenia przez kierowcę w wypadku z ofiarami w ludziach, jeżeli z okoliczności wynika, że jest on sprawcą wypadku.

2. W przypadku określonym w ust. 1 pkt 1 organ kontroli ruchu drogowego uniemożliwi kierowcy dalsze kierowanie pojazdem.

3. Zatrzymując prawo jazdy organ kontroli ruchu drogowego wyda kierowcy pokwitowanie ze wskazaniem właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej, do którego prawo jazdy będzie odeślane.

4. Zatrzymane przez organ kontroli ruchu drogowego prawo jazdy powinno być bezzwłocznie przesłane do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej z zawiadomieniem stwierdzającym powód zatrzymania.

5. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej po rozpatrzeniu powodów zatrzymania prawa jazdy obowiązany jest wydać w terminie 14 dni od dnia otrzymania prawa jazdy (ust. 4) postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy.

6. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej ustali wytyczne w sprawie zasad postępowania z zatrzymywanymi prawami jazdy i w sprawie zasad cofania praw jazdy.

§ 217. 1. Kierowcy pozbawionemu prawa jazdy wskutek cofnięcia lub zatrzymania na okres krótszy niż rok lub na okres jednego roku zwraca się prawo jazdy po upływie tego czasu.

2. Kierowcy pozbawionemu prawa jazdy wskutek cofnięcia lub zatrzymania na okres dłuższy niż rok zwraca się prawo jazdy po upływie tego czasu i po stwierdzeniu, że kierowca posiada odpowiedni stan zdrowia i wystarczające kwalifikacje fachowe (§ 194 ust. 2 pkt 3 i 5).

3. Kierowca pozbawiony prawa jazdy kategorii D i C wskutek cofnięcia lub zatrzymania na okres dłuższy niż rok może kierować autobusami nie wcześniej niż po upływie 2 lat od dnia zwrotu prawa jazdy; odpowiednie zastrzeżenie powinno być zamieszczone w prawie jazdy kierowcy.

§ 218. 1. Właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej może w razie wątpliwości, czy kierowca posiada odpowiedni stan zdrowia i wystarczające kwalifikacje fachowe, wezwać kierowcę do poddania się w określonym terminie zbadaniu stanu zdrowia lub kwalifikacji fachowych. Niestawienie się w wyznaczonym terminie bez uzasadnionej przyczyny powoduje zatrzymanie prawa jazdy do czasu zgłoszenia się kierowcy do zbadania.

2. W stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej uprawnienia wymienione w ust. 1 przysługują właściwym organom wojskowym, a w stosunku do funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej — właściwym organom Milicji Obywatelskiej, w porozumieniu z właściwym do spraw komunikacji organem prezydium powiatowej rady narodowej.

Rozdział 4

Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców.

§ 219. 1. Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców obejmuje ogólne badanie stanu zdrowia, uzupełnione badaniem okulistycznym. Badanie to może być uzupełnione innymi badaniami specjalistycznymi oraz psychologicznymi.

2. Celem badania lekarskiego jest ocena sprawności fizycznej i umysłowej kandydata na kierowcę lub kierowcy, w szczególności ustalenie:

- 1) czy kandydat na kierowcę lub kierowca jest zdolny fizycznie i umysłowo do kierowania pojazdem samochodowym przez długie okresy;
  - 2) czy kandydat na kierowcę lub kierowca posiada dostateczną zdolność widzenia i słyszenia;
  - 3) czy istnieje ryzyko utraty przez kandydata na kierowcę lub kierowcę świadomości podczas jazdy;
  - 4) czy kandydat na kierowcę lub kierowca wykazuje skłonność do znacznego męczenia się pod koniec dnia pracy.
- § 220. 1. Badaniu lekarskiemu podlegają:
- 1) kandydaci na kierowców przed rozpoczęciem szkolenia;
  - 2) kierowcy:
    - a) co do których istnieje obawa, że nie posiadają odpowiedniego stanu zdrowia,
    - b) bezpośrednio po wypadku, w razie uczestniczenia w wypadku z ofiarami w ludziach,
    - c) ubiegający się o prawo jazdy wyższej kategorii,
    - d) którym zwraca się prawo jazdy cofnięte lub zatrzymane na okres dłuższy niż rok (§ 217 ust. 2).

2. Osoby wykonujące zawód kierowcy oprócz badań określonych w ust. 1 podlegają badaniu okresowemu, które przeprowadza się:

- 1) kierowców autobusów — raz na rok;
- 2) kierowców innych pojazdów samochodowych:
  - a) w wieku do 50 roku życia — raz na 5 lat,
  - b) w wieku od 50 do 60 lat — raz na 3 lata,
  - c) w wieku powyżej 60 lat — raz na rok.

§ 221. 1. Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców przeprowadzają wyznaczone przez właściwy do spraw zdrowia organ prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat, rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) zakłady społeczne służby zdrowia właściwe ze względu na miejsce zamieszkania kandydata na kierowcę lub kierowcy.

2. Badanie lekarskie osób odbywających szkolenie (kandydatów na kierowców, kierowców ubiegających się o prawo jazdy wyższej kategorii) może być przeprowadzone na wniosek kierownika placówki prowadzącej szkolenie (szkoły kierowców, ośrodka lub kursu szkolenia kierowców) w wyznaczonym przez organ do spraw zdrowia prezydium powiatowej rady narodowej (rady narodowej miasta stanowiącego powiat miejski, rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) zakładzie społecznym służby zdrowia mającym siedzibę w tej samej miejscowości, co placówka prowadząca szkolenie.

3. Badanie lekarskie kandydatów na kierowców i kierowców w czynnej służbie wojskowej oraz kandydatów na kierowców i kierowców pełniących służbę lub zatrudnionych w jednostkach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, z wyjątkiem Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii oraz przedsiębiorstw podległych temu ministrowi, przeprowadzają i świadectwa lekarskie wystawiają lekarze służby zdrowia właściwych dla nich resortów, a kandydatów na kierowców i kierowców zatrudnionych w kolejowych zakładach pracy — zakłady kolejowej służby zdrowia.

§ 222. Minister Komunikacji ustali:

- 1) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej oraz Zdrowia i Opieki Społecznej — sposób kierowania kandydatów na kierowców i kierowców na badanie lekarskie oraz wydawania świadectw lekarskich i wzory druków stosowanych w związku z badaniami lekarskimi;
- 2) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej — sposób i zakres badań psychologicznych kandydatów na kierowców i kierowców, przypadki, w których badania te są obowiązkowe, jed-

nostki uprawnione do przeprowadzania powyższych badań oraz sposób kierowania kandydatów na kierowców i kierowców na badania psychologiczne, wydawania odpowiednich świadectw i wzory druków stosowanych w związku z badaniami psychologicznymi.

DZIAŁ III

Szkolenie kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych.

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

§ 223. 1. Szkolenie kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych może się odbywać tylko:

- 1) w zasadniczych szkołach zawodowych kierowców samochodowych;
- 2) w technikach rolniczych i technikach mechanizacji rolnictwa oraz w zasadniczych szkołach rolniczych mechanizacji rolnictwa;
- 3) w ośrodkach szkolenia kierowców — w formie kursów stałych;
- 4) poza ośrodkami — w formie kursów jednorazowych;
- 5) w stałych ośrodkach szkolenia traktorzystów.

2. Przepisy §§ 224—231 nie dotyczą szkolenia określonego w ust. 1 pkt 1, 2 i 5.

3. Przepisy działu niniejszego nie dotyczą szkolenia:

- 1) kierowców pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej, z tym że programy szkolenia tych kierowców powinny być opracowane na podstawie programów nauczania wymienionych w § 224;
- 2) osób wymienionych w § 211 ust. 4.

§ 224. Szkolenie kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych może być prowadzone tylko według programów nauczania ustalonych dla poszczególnych kategorii praw jazdy.

§ 225. Nadzór nad szkoleniem określonym w § 223 ust. 1 pkt 3 i 4 sprawują właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) w porozumieniu z właściwymi do spraw oświaty organami tych prezydiów; zwierzchni nadzór nad tym szkoleniem sprawuje Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

§ 226. 1. Zezwolenia na prowadzenie szkolenia kandydatów na kierowców i kierowców organizacjom społecznym i instytucjom udziela Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

2. Zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ośrodka szkolenia kierowców lub jednorazowego kursu szkolenia kierowców pojazdów samochodowych udzielają właściwe do spraw komunikacji organy prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) w porozumieniu z właściwymi do spraw oświaty organami tych prezydiów.

3. W drodze wyjątku od przepisu § 223 ust. 1 może być udzielone zainteresowanej osobie na określonych warunkach (§ 50) przez właściwy według miejsca zamieszkania tej osoby organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej zezwolenie na nauczanie na drogach publicznych kierowania pojazdem samochodowym członków najbliższej rodziny (małżonka, dzieci, rodziców, rodzeństwa), ubiegających się o prawo jazdy kategorii B lub A.

4. Zezwolenie (ust. 3) może być udzielone osobie, która posiada prawo jazdy co najmniej tej kategorii, o której uzy-

skanie ubiega się uczący się kierowania pojazdem samochodowym.

§ 227. 1. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi odpowiedzialne są za spowodowanie w czasie nauki pod ich nadzorem przez uczących się kierowania pojazdami wypadku oraz naruszenia przepisów o ruchu drogowym; odpowiedzialność ta rozciąga się także na czas trwania jazdy egzaminacyjnej.

2. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi obowiązane są posiadać przy sobie w czasie nauczania legitymację uprawniającą do nauczania, wystawioną przez właściwy do spraw komunikacji organ prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa) lub zezwolenie określone w § 226 ust. 3 oraz — jeżeli nauczają na pojeździe nie stanowiącym ich własności — pisemne upoważnienie do korzystania z pojazdu podczas nauczania, wydane przez właściciela pojazdu lub osobę go reprezentującą.

3. Osoby nauczające kierowania pojazdami samochodowymi obowiązane są okazywać legitymację, zezwolenie i upoważnienie (ust. 2) na każde żądanie organów kontroli ruchu drogowego.

§ 228. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego określi zasady i tryb wydawania i cofania zezwoleń na utworzenie i prowadzenie ośrodka szkolenia kierowców lub jednorazowego kursu szkolenia kierowców oraz warunki, jakim powinny odpowiadać ośrodki szkolenia kierowców, warunki, jakim powinni odpowiadać wykładowcy i instruktorzy, oraz wzory dokumentów uprawniających te osoby do nauczania na kursach szkolenia kierowców, jak również organy właściwe do ich wydawania oraz sposób wykonywania nadzoru nad szkoleniem kandydatów na kierowców i kierowców.

Rozdział 2

Egzaminatorzy kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów samochodowych.

§ 229. 1. Członkiem komisji egzaminacyjnej (§ 210 ust. 1 i 2), zwanym w dalszym ciągu egzaminatorem, może być osoba, której poziom umysłowy i moralny zapewnia należyte wypełnianie obowiązków i która odpowiada warunkom określonym w § 230 oraz złoży z wynikiem pomyślnym egzamin sprawdzający przed komisją kwalifikacyjną powołaną przez Ministra Komunikacji.

2. Przepisy dotyczące egzaminatorów odnoszą się również do przewodniczącego komisji egzaminacyjnej.

§ 230. 1. Egzaminatorem może być osoba, która odpowiada następującym warunkom:

- 1) jest obywatelem polskim;
- 2) posiada wykształcenie:
  - a) przy przeprowadzaniu egzaminu ze znajomości przepisów o ruchu na drogach publicznych — wyższe i co najmniej 3-letni staż pracy zawodowej z dziedziny samochodowej lub ruchu drogowego albo średnie i co najmniej 5-letni staż pracy zawodowej z dziedziny samochodowej lub ruchu drogowego,
  - b) przy przeprowadzaniu egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych — techniczne wyższe ze specjalnością w zakresie budowy, naprawy lub obsługi pojazdów samochodowych albo ekonomiki transportu samochodowego i co najmniej 3-letni staż pracy zawodowej w zakresie tych specjalności lub średnie w zakresie tych specjalności i co najmniej 5-letni staż pracy zawodowej w tymże zakresie,
  - c) przy przeprowadzaniu egzaminu z umiejętności kierowania pojazdami samochodowymi — co najmniej średnie;

3) posiada prawo jazdy:

- a) co najmniej kategorii B — przy przeprowadzaniu egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych i znajomości przepisów o ruchu na drogach publicznych,
- b) co najmniej tej kategorii, o której uzyskanie ubiega się osoba egzaminowana — przy przeprowadzaniu egzaminu z umiejętności kierowania pojazdem samochodowym.

2. Do przeprowadzania egzaminu z wiadomości o budowie, obsłudze i eksploatacji pojazdów samochodowych oraz znajomości przepisów o ruchu drogowym może być upoważniona również osoba, która posiadała prawo jazdy i utraciła je na skutek utraty kwalifikacji zdrowotnych, jeżeli spełnia wszystkie inne warunki, jakim powinien odpowiadać egzaminator.

§ 231. Przewodniczący prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa):

- 1) odwoła egzaminatora, jeżeli utracił on którykolwiek z warunków przewidzianych w § 229 ust. 2, a w szczególności, jeżeli egzaminator został ukarany prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub mieniu bądź wykorzystuje swoje stanowisko do celu osiągnięcia korzyści materialnej lub osobistej dla siebie albo innej osoby, bądź bez uzasadnionej przyczyny nie wypełnia swoich obowiązków lub nie wypełnia ich należycie;
- 2) może odwołać egzaminatora, jeżeli egzaminator przez okres dłuższy niż rok nie może z jakichkolwiek powodów wypełniać swych obowiązków.

CZĘŚĆ VI

Przepisy przejściowe i końcowe.

§ 232. 1. Znaki i sygnały na drogach, nie przewidziane w niniejszym rozporządzeniu, a dotychczas stosowane, powinny być wymienione lub usunięte w terminie trzech lat od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, z wyjątkiem znaków „zakaz zatrzymywania się”, które powinny być wymienione lub usunięte w terminie jednego roku od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

2. Przed upływem terminów ustalonych w ust. 1 dotychczasowe znaki i sygnały na drogach obowiązują na równi z określonymi w niniejszym rozporządzeniu.

3. Szczegółowe przepisy w sprawie wymiarów, wyglądu, sposobu ustawiania i konstrukcji znaków i sygnałów na drogach i innych urządzeń ostrzegawczo-zabezpieczających, jak bariery, poręcze, pachołki, oraz wymiarów, wyglądu i sposobu ustawiania tablic przystankowych itp. wydadzą Ministerstwo Komunikacji, Gospodarki Komunalnej i Spraw Wewnętrznych.

§ 233. 1. W okresie do dnia 31 grudnia 1970 r. mogą być używane w ruchu na drogach publicznych na podstawie zgłoszenia do ewidencji dokonanego stosownie do dotychczasowych przepisów:

- 1) ciągniki, których cechy konstrukcyjne ograniczają szybkość do 20 km na godzinę,
- 2) przyczepy zaopatrzone w numer ewidencyjny przyczepy oraz tablicę rejestracyjną pojazdu ciągnącego.

2. W okresie do dnia 31 grudnia 1968 r. badania techniczne pojazdów (§ 143 ust. 1) mogą być wykonywane również przez właściwe do spraw komunikacji organy prezydentów powiatowych rad narodowych.

3. Do czasu wydania przepisów o cechowaniu tablic rejestracyjnych (§ 146 ust. 4) dopuszcza się używanie na pojeździe tablic rejestracyjnych wykonanych jako tablice z ma-

lowanymi lub nakładanymi literami i cyframi według wzoru przepisowej tablicy rejestracyjnej pod warunkiem, że tablice te zostaną przedstawione we właściwym do spraw komunikacji organie prezydium powiatowej rady narodowej w celu sprawdzenia ich zgodności pod względem wymiarów, oznaczeń i kolorów z obowiązującymi przepisami oraz że zostanie zamieszczona przez ten organ odpowiednia adnotacja w dowodzie rejestracyjnym.

§ 234. 1. W okresie do dnia 31 grudnia 1970 r. zachowują moc dotychczasowe przepisy ustalające warunki wydania praw jazdy, podział praw jazdy na kategorie oraz z zastrzeżeniem ust. 3 i 4 uprawnienia wypływające z praw jazdy poszczególnych kategorii.

2. Pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych wydane na podstawie przepisów z dnia 27 października 1937 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. Nr 85, poz. 616 z późniejszymi zmianami) do dnia 31 grudnia 1963 r. oraz prawa jazdy wydane w okresie od dnia 1 stycznia 1964 r. do dnia 31 grudnia 1970 r. zachowują ważność do czasu wymiany, której termin i warunki określi Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej oraz Przewodniczącym Komitetu Pracy i Płac.

3. Pozwolenia na prowadzenie pojazdów mechanicznych wydane na podstawie przepisów z dnia 27 października 1937 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. Nr 85, poz. 616 z późniejszymi zmianami):

- 1) kategorii amatorskiej — uprawniają do kierowania pojazdami określonymi w § 195 ust. 1;
- 2) kategorii motocyklowej — uprawniają do kierowania pojazdami określonymi w § 194 ust. 1;
- 3) kategorii II — uprawniają do kierowania pojazdami samochodowymi uprzywilejowanymi w ruchu drogowym na obszarze całego kraju.

4. Prawa jazdy kategorii II wydane po dniu 31 grudnia 1963 r. obejmują również uprawnienia prawa jazdy kategorii C.

5. Obowiązek posiadania wykształcenia co najmniej w zakresie szkoły podstawowej nie dotyczy osób wykonujących zawód kierowcy, które ubiegają się o prawo jazdy wyższej kategorii, pod warunkiem że prawo jazdy niższej kategorii uzyskały przed dniem 1 stycznia 1964 r.

6. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych mogą skrócić do jednego roku w okresie do dnia 31 grudnia 1970 r. czas praktyki zawodowej w stosunku do wszystkich lub niektórych kierowców posiadających prawo jazdy kategorii III przewidziane w dotychczas obowiązujących przepisach, a ubiegających się o prawo jazdy kategorii II, oraz mogą zastosować w tym okresie inne odchylenia od tych przepisów w zakresie dotyczącym uprawnień do kierowania, praktyki i przeszkolenia.

7. Przepisy § 217 ust. 3, § 226 ust. 3 i § 230 ust. 1 pkt 3 lit. a) stosuje się odpowiednio do osób posiadających prawa jazdy kategorii I, II, III lub IV wydane na podstawie dotychczasowych przepisów.

§ 235. Minister Komunikacji może zezwolić na wykonywanie czynności egzaminatora kierowców pojazdów samochodowych osobom, które wykonują te czynności w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, a nie odpowiadają warunkom określonym w § 230 ust. 1 pkt 2.

§ 236. 1. Traci moc rozporządzenie Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 1 października 1962 r. w sprawie ruchu na drogach publicznych (Dz. U. z 1962 r. Nr 61, poz. 295, z 1965 r. Nr 19, poz. 128 i Nr 54, poz. 337 oraz z 1966 r. Nr 54, poz. 326) z zastrzeżeniem § 237 ust. 1.

2. Do czasu wydania przepisów przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu pozostają w mocy dotychczasowe przepisy.

§ 237. 1. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 października 1968 r., z tym że:

- 1) przepisu § 172 ust. 1 pkt 7 nie stosuje się do motocykli rejestrowanych po raz pierwszy przed dniem 1 lipca 1957 r.;
- 2) przepis § 172 ust. 1 pkt 10 stosuje się do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1969 r.;
- 3) przepisy § 31 ust. 8—11 i § 172 ust. 1 pkt 11 stosuje się do samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 3,5 t i autobusów od dnia 1 stycznia 1971 r., a do pozostałych pojazdów — w terminie określonym przez Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych;
- 4) przepis § 172 ust. 2 stosuje się w zakresie ocechowania szyby do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1969 r.;
- 5) przepis § 172 ust. 3 pkt 2 stosuje się w zakresie umieszczenia zawiasów drzwi z przodu do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1973 r.;
- 6) przepis § 172 ust. 4 stosuje się do pojazdów rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1972 r.;
- 7) przepisu § 173 ust. 11 pkt 3 nie stosuje się do samochodów ciężarowych, rejestrowanych po raz pierwszy przed dniem 1 stycznia 1963 r., jeżeli konstrukcja tych pojazdów nie przewidywała hamulców na przednich kołach;
- 8) przepisy § 173 ust. 11 pkt 4, 5 i 7 stosuje się do pojazdów rejestrowanych po dniu 1 stycznia 1970 r.;
- 9) przepis § 174 ust. 2 stosuje się od dnia 1 stycznia 1969 r.;
- 10) przepis § 174 ust. 6 pkt 6 stosuje się w odniesieniu do pojazdów o szerokości większej niż 80 cm, rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1969 r.;
- 11) przepis § 174 ust. 6 pkt 6 w odniesieniu do świateł „stop” nie obowiązuje w stosunku do samochodów osobowych rejestrowanych po raz pierwszy przed dniem 1 stycznia 1964 r., które mogą zachować jedno światło hamowania „stop” umieszczone na osi symetrii pojazdu;
- 12) przepis § 174 ust. 7 pkt 6 lit. g) obowiązuje w stosunku do pojazdów rejestrowanych po dniu 1 stycznia 1964 r.;
- 13) przepis § 181 ust. 3 obowiązuje w stosunku do przyczep rejestrowanych po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1970 r.;
- 14) przepis § 181 ust. 4 pkt 1 stosuje się również do przyczep o dopuszczalnym ciężarze całkowitym większym niż 3,5 t, lecz nie większym niż 5 t, rejestrowanych po raz pierwszy przed dniem 1 stycznia 1968 r.;
- 15) przepisy § 234 ust. 3 i 4 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia rozporządzenia.

2. Pojazdy, do których na podstawie ust. 1 nie jest wymagane stosowanie wymienionych w tym ustępie przepisów niniejszego rozporządzenia, mogą jednak odpowiadać tym przepisom.

Minister Komunikacji: *P. Lewiński*
Minister Spraw Wewnętrznych: *K. Świtala*

Załączniki do rozporządzenia Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lipca 1968 r. (poz. 183).

Załącznik nr 1.

SPIS ZNAKÓW DROGOWYCH

I. Znaki ostrzegawcze.

- rys. I— 1 znak „poprzeczny ściek lub garb”,
rys. I— 2 znak „niebezpieczny zakręt w prawo”,
rys. I— 3 znak „niebezpieczny zakręt w lewo”,
rys. I— 4 znak „dwa niebezpieczne zakręty (pierwszy w prawo)”,
rys. I— 5 znak „dwa niebezpieczne zakręty (pierwszy w lewo)”,
rys. I— 6 znak „skrzyżowanie dróg”,
rys. I— 7 znak „przejazd kolejowy z zaporami (półzaporami)”,
rys. I— 8 znak „przejazd kolejowy bez zapor”,
rys. I— 9 znak „krzyż św. Andrzeja przed przejazdami kolejowymi jednotorowymi”,
rys. I— 9a znak „krzyż św. Andrzeja przed przejazdami kolejowymi wielotorowymi”,
rys. I— 10 słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym umieszczony pod tarczą znaku,
rys. I— 10a słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym umieszczony na $\frac{2}{3}$ odległości znaku od przejazdu,
rys. I— 10b słupek wskaźnikowy przed przejazdem kolejowym umieszczony na $\frac{1}{3}$ odległości znaku od przejazdu,
rys. I— 11 znak „niebezpieczny zjazd”,
rys. I— 12 i 12a znak „zwężenie jezdni”,
rys. I— 13 znak „ruchomy most”,
rys. I— 14 znak „roboty na drodze”,
rys. I— 15 znak „śliska jezdnia”,

- rys. I— 16 znak „przeście przez jezdnię”,
rys. I— 17 znak „dzieci”,
rys. I— 18 i 18a znak „uwaga na zwierzęta”,
rys. I— 19 znak „skrzyżowanie z drogą nie posiadającą pierwszeństwa przejazdu”,
rys. I— 20 znak „odcinek jezdni o ruchu dwukierunkowym”,
rys. I— 21 znak „tramwaj”,
rys. I— 22 znak „nisko przelatujące samoloty”,
rys. I— 23 znak „stromy podjazd”,
rys. I— 24 znak „rowerzyści”,
rys. I— 25 znak „spadające odłamki skalne”,
rys. I— 26 znak „skrzyżowanie dróg z ruchem okrężnym”,
rys. I— 27 znak „nabrzeże lub brzeg rzeki”,
rys. I— 28 znak „syпки żwir (grys)”,
rys. I— 29 znak „sygnały świetlne”,
rys. I— 30 znak „inne niebezpieczeństwo”,
rys. I— 31 znak „uwaga na drogę z pierwszeństwem przejazdu”.

II. Znaki wyrażające zakazy i nakazy.

A. Znaki zakazu.

- rys. IIA— 1 znak „zakaz ruchu wszelkich pojazdów”,
rys. IIA— 2 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów”,
rys. IIA— 3 znak „zakaz skrętu w lewo”,
rys. IIA— 3a znak „zakaz skrętu w prawo”,
rys. IIA— 4 znak „zakaz wyprzedzania”,
rys. IIA— 4a znak „koniec zakazu wyprzedzania”,
rys. IIA— 5 znak „zakaz wyprzedzania przez samochody ciężarowe”,

- rys. IIA — 5a znak „koniec zakazu wyprzedzania przez samochody ciężarowe”,
- rys. IIA — 6 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych z wyjątkiem motocykli jednośladowych”,
- rys. IIA — 7 znak „zakaz wjazdu motocykli jednośladowych”,
- rys. IIA — 8 znak „zakaz wjazdu wszelkich pojazdów samochodowych”,
- rys. IIA — 9 znak „zakaz wjazdu samochodów ciężarowych”,
- rys. IIA — 10 znak „zakaz wjazdu ciągników rolniczych”,
- rys. IIA — 11 znak „zakaz wjazdu pojazdów samochodowych z przyczepami”,
- rys. IIA — 12 znak „zakaz wjazdu pojazdów zaprzęgowych”,
- rys. IIA — 13 znak „zakaz wjazdu rowerów”,
- rys. IIA — 14 znak „zakaz wjazdu pojazdów o szerokości ponad . . . . metrów”,
- rys. IIA — 15 znak „zakaz wjazdu pojazdów o całkowitej wysokości ponad . . . . metrów”,
- rys. IIA — 16 znak „zakaz wjazdu pojazdów o rzeczywistym ciężarze całkowitym ponad . . . . ton”,
- rys. IIA — 17 znak „zakaz wjazdu pojazdów o nacisku osi większym niż . . . . ton”,
- rys. IIA — 18 znak „ograniczenie szybkości”,
- rys. IIA — 18a znak „koniec ograniczenia szybkości”,
- rys. IIA — 19 znak „zatrzymanie się przed skrzyżowaniem (stop)”,
- rys. IIA — 20 znak „Stój! Urząd celny”,
- rys. IIA — 21 znak „zakaz postoju”,
- rys. IIA — 22 znak „zakaz zatrzymywania się i postoju”,
- rys. IIA — 23 znak „zakaz zawracania”,
- rys. IIA — 23a znak „koniec zakazu zawracania”,
- rys. IIA — 24 znak „zakaz wjazdu pojazdów o długości ponad . . . . metrów”,
- rys. IIA — 25 znak „pierwszeństwo ruchu dla pojazdów nadjeżdżających z przeciwka”,
- rys. IIA — 26 znak „zakaz używania sygnałów dźwiękowych”,
- rys. IIA — 26a znak „koniec zakazu używania sygnałów dźwiękowych”.

B. Znaki zakazu.

- rys. IIB — 1 i 1a znak „obowiązujący kierunek jazdy w prawo”,
- rys. IIB — 2 i 2a znak „obowiązujący kierunek jazdy w lewo”,

- rys. IIB — 3 znak „obowiązujący kierunek jazdy w prawo lub w lewo”,
- rys. IIB — 4 znak „obowiązujący kierunek jazdy prosto”,
- rys. IIB — 5 znak „obowiązujący kierunek jazdy — początek odcinka jezdni jednokierunkowej lub kierunek objeżdżania wysepki”,
- rys. IIB — 6 znak „ruch okrężny”,
- rys. IIB — 7 znak „droga tylko dla rowerów”.

III. Znaki zawierające informacje.

A. Znaki informacyjne.

- rys. IIIA — 1 znak „postój”,
- rys. IIIA — 2 znak „szpital”,
- rys. IIIA — 3 znak „punkt opatrunkowy”,
- rys. IIIA — 4 znak „stacja obsługi”,
- rys. IIIA — 5 znak „telefon”,
- rys. IIIA — 6 znak „stacja benzynowa (paliwowa)”,
- rys. IIIA — 7 znak „obozowisko (camping)”,
- rys. IIIA — 8 znak „droga bez przejazdu (ślepa)”,
- rys. IIIA — 9 znak „pierwszeństwo ruchu na zwężonym odcinku drogi”,
- rys. IIIA — 10 znak „droga jednokierunkowa”,
- rys. IIIA — 11 znak „miejsce przejścia przez jezdnię”,
- rys. IIIA — 12 znak „autostrada”,
- rys. IIIA — 13 znak „koniec autostrady”,
- rys. IIIA — 14 znak „droga z pierwszeństwem przejazdu”,
- rys. IIIA — 15 znak „koniec pierwszeństwa przejazdu”.

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe.

- rys. IIIB — 1 tablica przed drogowskazem,
- rys. IIIB — 2 drogowskaz,
- rys. IIIB — 3 tablica kierunkowa.

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych.

- rys. IIIC — 1 tablica miejscowości,
- rys. IIIC — 2 tablica szlaków drogowych,
- rys. IIIC — 3 znak szlaku drogowego,
- rys. IIIC — 4 znak z numerem drogi międzynarodowej.

Załącznik nr 2.

SZCZEGÓŁOWE WARUNKI WYDAWANIA PRAW JAZDY

1. W celu otrzymania prawa jazdy ubiegający się o nie powinien wnieść do właściwego do spraw komunikacji organu prezydium powiatowej rady narodowej podanie na druku według ustalonego wzoru i okazać dowód osobisty; żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową zamiast okazania dowodu osobistego załączają do podania odpowiednie zaświadczenie jednostki wojskowej.

2. Ubiegający się o prawo jazdy powinien dołączyć do podania:

- 1) jedną fotografię (bez nakrycia głowy) nie podklejoną o wymiarach $3,5 \times 4,5$ cm,
- 2) zaświadczenie społecznego zakładu służby zdrowia, stwierdzające, że ubiegający się o prawo jazdy ma odpowiedni stan zdrowia,

- 3) dowód posiadania znajomości zasad udzielania pierwszej pomocy ofiarom wypadków,
- 4) dowód posiadania wykształcenia co najmniej w zakresie szkoły podstawowej,
- 5) wyrażoną na piśmie zgodę rodziców lub opiekunów na ubieganie się o prawo jazdy — jeżeli ubiegający się jest niepełnoletni.

3. Niezależnie od załączników wymienionych w ust. 2 ubiegający się o prawo jazdy powinien do podania dołączyć:

- 1) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii A oraz kategorii T — dowód odbycia odpowiedniego przeszkolenia;

- 2) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii B:
  - a) dowód ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy, rolniczo-mechanizacyjnej, technikum mechanizacji rolnictwa lub innej o zbliżonej specjalności albo
  - b) dowód ukończenia kursu kierowców i odbycia praktyki w prowadzeniu i obsłudze pojazdów samochodowych, albo
  - c) dowód odbycia 2-letniej praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii T, albo
  - d) dowód odbycia odpowiedniego przeszkolenia;
- 3) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii C:
  - a) dowód ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej kierowców samochodowych, monterów, ślusarzy lub innej o zbliżonej specjalności i odbycia wymaganej praktyki albo
  - b) dowód odbycia wymaganej praktyki zawodowej i ukończenia z wynikiem pomyślnym kursu doszkalcającego, albo
  - c) dowód odbycia wymaganej praktyki zawodowej;
- 4) w razie ubiegania się o prawo jazdy kategorii D:
  - a) dowód ukończenia z wynikiem pomyślnym kursu doszkalcającego,
  - b) dowód odbycia wymaganej praktyki zawodowej.

4. Osoby ubiegające się o prawo jazdy kategorii E dołączają do podania dowód odbycia wymaganej praktyki zawodowej jako kierowca posiadający prawo jazdy kategorii B, C lub D, a osoby posiadające prawo jazdy kategorii B — ponadto zaświadczenie określone w ust. 2 pkt 2.

5. Osoby ubiegające się o prawo jazdy bez odbycia przeszkolenia, oprócz załączników wymienionych w ust. 2, dołączają do podania załączniki stwierdzające, że osoby te odpowiadają warunkom określonym w § 204 ust. 1, 2 lub 4 rozporządzenia.

6. Obywatel polski ubiegający się o prawo jazdy po przyjeździe z zagranicy, na podstawie prawa jazdy wydane go za granicą, dołącza do podania oprócz załączników wymienionych w ust. 2 pkt 1—3 prawo jazdy wydane za granicą.

7. Żołnierze w czynnej służbie wojskowej ubiegający się o prawo jazdy składają wypełnione druki podań z załącznikami w jednostce wojskowej, która przekazuje je właściwej komisji egzaminacyjnej; organ do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwy ze względu na miejsce postoju jednostki wojskowej, po otrzymaniu z komisji egzaminacyjnej podań (akt ewidencyjnych) kandyda-

tów na kierowców wojskowych łącznie z protokołem przeprowadzonego egzaminu kandydatów, wystawi prawa jazdy, a akta ewidencyjne tych kierowców po potwierdzeniu przez nich na podaniach odbioru praw jazdy przekaże organowi do spraw komunikacji prezydium powiatowej rady narodowej właściwemu ze względu na miejsce stałego zamieszkania tych kierowców.

8. Po stwierdzeniu, że ubiegający się o prawo jazdy odpowiada warunkom dopuszczenia go do egzaminu, a nie zachodzą przeszkody wymienione w § 211 ust. 7 i 8, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wezwie ubiegającego się do przedłożenia dowodu uiszczenia opłaty egzaminacyjnej oraz wyznaczy termin i miejsce egzaminu.

9. Na podstawie dodatniej oceny przez komisję egzaminacyjną kwalifikacji fachowych ubiegającego się o prawo jazdy właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda prawo jazdy odpowiedniej kategorii.

10. W razie stwierdzenia, że ubiegający się o prawo jazdy nie dopełnił warunków wymienionych w ust. 8, właściwy do spraw komunikacji organ prezydium powiatowej rady narodowej wyda decyzję odmawiającą dopuszczenia go do egzaminu lub odmówi wydania prawa jazdy.

11. Podanie o wydanie wtórnika prawa jazdy (§ 213 ust. 1 rozporządzenia) powinno zawierać:

- 1) imię, nazwisko i adres kierowcy,
- 2) wskazanie kategorii i numeru prawa jazdy oraz organu, który je wydał,
- 3) oświadczenie o okolicznościach utraty prawa jazdy.

12. Do podania o wydanie wtórnika prawa jazdy należy dołączyć również jedną fotografię (bez nakrycia głowy) nie podklejoną o wymiarach $3,5 \times 4,5$ cm.

13. Na żądanie organu określonego w § 213 ust. 1 rozporządzenia kierowca obowiązany jest okazać dowód zameldowania.

14. Kierowcy odbywający zasadniczą służbę wojskową składają podania z załącznikiem wymienionym w ust. 12 w jednostkach wojskowych, które przekazują je właściwemu do spraw komunikacji organowi prezydium powiatowej rady narodowej.

15. Organ określony w § 213 ust. 1 rozporządzenia na podstawie akt kierowcy wystawi wtórnik prawa jazdy po stwierdzeniu, że kierowcy nie zostało cofnięte prawo jazdy.

Załącznik nr 3.

WARUNKI WYDAWANIA PRAW JAZDY GŁUCHONIEMYM I GŁUCHYM

1. Prawo jazdy na prowadzenie samochodów osobowych i motocykli może otrzymać głuchoniemy lub głuchy, który jest zrzeszony w Polskim Związku Głuchych.

2. Do podania o wydanie prawa jazdy głuchoniemy lub głuchy powinien dołączyć:

- 1) jedną fotografię (bez nakrycia głowy) nie podklejoną o wymiarach $3,5 \times 4,5$ cm;
- 2) dowód odbycia z wynikiem pomyślnym odpowiedniego przeszkolenia (§§ 194 i 195 rozporządzenia), jeżeli nie może uzyskać prawa jazdy bez odbycia tego przeszkolenia;
- 3) świadectwo lekarskie stwierdzające, że stan jego zdro-

wia kwalifikuje go mimo upośledzenia słuchu do prowadzenia samochodu osobowego lub motocykla;

4) zaświadczenie Polskiego Związku Głuchych stwierdzające, że głuchoniemy lub głuchy ubiegający się o prawo jazdy:

- a) jest zrzeszony w Polskim Związku Głuchych;
- b) został zakwalifikowany przez Polski Związek Głuchych do ubiegania się o prawo jazdy na kierowanie samochodem osobowym lub motocyklem.

3. Przy sprawdzaniu kwalifikacji fachowych głuchoniemego lub głuchego, ubiegającego się o prawo jazdy, w komisji egzaminacyjnej bierze udział jako tłumacz przedstawiciel Polskiego Związku Głuchych.

4. Samochody osobowe oraz motocykle, którymi kierują głuchoniemi lub głusi, powinny być dodatkowo zaopatrzone w lusterka umieszczone w taki sposób, ażeby prowadzący samochód lub motocykl mógł widzieć drogę poza sobą, a mianowicie:

- 1) samochody osobowe powinny być zaopatrzone niezależnie od lusterka umieszczonego wewnątrz samochodu w dodatkowe lusterka umieszczone na zewnętrznej stronie samochodu;
- 2) motocykle powinny być zaopatrzone w lusterka umiesz-

czone na kierownicy z lewej strony w sposób umożliwiający obserwację drogi za pojazdem.

5. W prawie jazdy wydanym głuchoniememu lub głuchemu należy umieścić odcisk pieczęci z napisem: „Głuchoniemy” lub „Głuchy” oraz zamieścić adnotację: „uprawniony do kierowania samochodem osobowym odpowiednio oznaczonym” lub „uprawniony do kierowania samochodem osobowym i motocyklem odpowiednio oznaczonym” albo: „uprawniony do kierowania motocyklem odpowiednio oznaczonym”.

OD REDAKCJI.

We wzorach znaków drogowych pod ostatnim znakiem ostrzegawczym powinien być podpis „rys. I—31”, którego brak w części nakładu wskutek usterki technicznej.

WYKAZ ZNAKÓW
DROGOWYCH

WZORY ZNAKÓW DROGOWYCH

I. Znaki ostrzegawcze

rys. 1 — 1

rys. 1 — 2

rys. 1 — 3

rys. 1 — 4

rys. 1 — 5

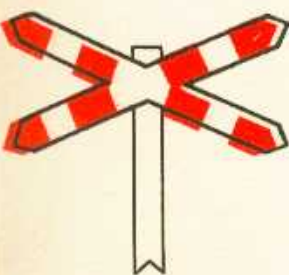
rys. 1 — 6

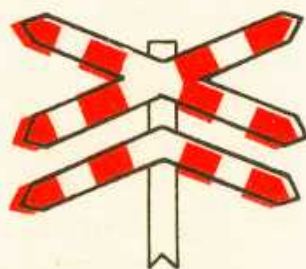
rys. 1 — 7

rys. 1 — 8

rys. 1 — 9

rys. 1 — 9a

rys. 1 — 10

rys. 1 — 10a

rys. 1 — 10b

rys. 1 — 11

rys. 1 — 12

rys. 1 — 12a

rys. 1 — 13

rys. 1 — 14

rys. 1 — 15

rys. 1 — 16

rys. 1 — 17

rys. 1 — 18

rys. 1 — 18a

rys. 1 — 19

rys. 1 — 20

rys. 1 — 21

rys. 1 — 22

rys. 1 — 23

rys. 1 — 24

rys. 1 — 25

rys. 1 — 26

rys. 1 — 27

rys. 1 — 28

rys. 1 — 29

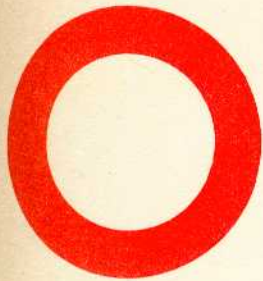

rys. 1 — 30

II Znaki wyrażające zakazy i nakazy

A. Znaki zakazu

rys. II A - 1

rys. II A - 2

rys. II A - 3

rys. II A - 3a

rys. II A - 4

rys. II A - 4a

rys. II A - 5

rys. II A - 5a

rys. II A - 6

rys. II A - 7

rys. II A - 8

rys. II A - 9

rys. II A - 10

rys. II A - 11

rys. II A - 12

rys. II A - 13

rys. II A - 14

rys. II A - 15

rys. II A - 16

rys. II A - 17

rys. II A — 18

rys. II A — 18a

rys. II A — 19

rys. II A — 20

rys. II A — 21

rys. II A — 22

rys. II A — 23

rys. II A — 23a

rys. II A — 24

rys. II A — 25

rys. II A — 26

rys. II A — 26a

B. Znaki nakazu

rys. II B — 1

rys. II B — 1a

rys. II B — 2

rys. II B — 2a

rys. II B — 3

rys. II B — 4

rys. II B — 5

rys. II B — 6

rys. II B — 7

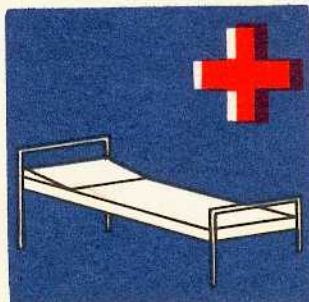

III. Znaki zawierające informacje

A. Znaki informacyjne

rys. III A — 1

rys. III A — 2

rys. III A — 3

rys. III A — 4

rys. III A — 5

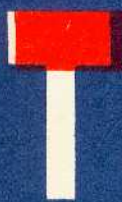

300 m

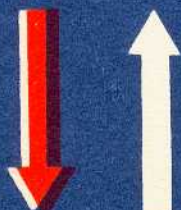
rys. III A — 6 -

rys. III A — 7

rys. III A — 8

rys. III A — 9

rys. III A — 10

rys. III A — 11

rys. III A — 12

rys. III A — 13

rys. III A — 14

rys. III A — 15

B. Tablice przed drogowskazami, drogowskazy i tablice kierunkowe

rys. III B — 1

rys. III B — 2

rys. III B — 3

C. Tablice miejscowości oraz tablice i znaki szlaków drogowych

rys. III C — 1

rys. III C — 2

rys. III C — 3

rys. III C — 4